

Markedsrapport 2023

Markeds- og prisvurderinger av sentrale
norske landbruksvarer og RÅK-varer

Rapport nr. 3/2024
15.2.2024

Rapport: Markedsrapport 2023

Dato: 15.2.2024

Ansvarlig: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 3/2024

Forsidebilde: Hardanger fjordfrukt BA

Forord

Landbruksdirektoratet gir i denne markedsrapporten oversikt over tilgangen på viktige landbruksvarer i året som gikk. Vi presenterer tall, utviklingstrekk og fremtidsutsikter for norsk produksjon av korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, frukt og grønt, bearbeidede landbruksvarer og for produksjonen i skogen.

Vi lager også rapportene «Omverdenen til norsk landbruk og matindustri» og «Økologisk rapport». De tre rapportene leveres som innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene.

Rapportene er også skrevet for å gi alle interesserte innsikt i pris- og markedsutviklingen for jordbruksvarer, i Norge og på verdensmarkedet.

God lesning!

Jørn Rolfsen

Innhold

Innhold	3
Sammendrag	4
Ordliste	5
1 Korn, mel og kraftfôr	7
1.1 Korn.....	7
1.2 Mel.....	11
1.3 Kraftfôr.....	13
2 Melk og meieriprodukter	17
2.1 Reduserte leveranser.....	17
2.2 Melkepris i 2023.....	19
2.3 Produksjon og omsetning av meieriprodukter	20
2.4 Import av meieriprodukter	22
2.5 Stor nedgang i eksporten.....	25
3 Kjøtt	27
3.1 Kjøttmarkedet	27
3.2 Storfe.....	30
3.3 Svin	32
3.4 Sau og lam	36
3.5 Fjørfe kjøtt	38
3.6 Rein	40
4 Egg	43
4.1 Fra overdekning til underdekning.....	43
4.2 Normal import av egg og eggprodukter	44
4.3 Høyere priser	45
5 Frukt og grønt	46
5.1 Om sektoren	46
5.2 En utfordrende sesong.....	47
5.3 Mindre poteter på grunn av ekstremvær	47
5.4 Godt år for veksthusproduksjon	49
5.5 Nedgang i omsetning for de fleste frilandsgrønnsaker	51
5.6 Et svært godt år for norsk frukt.....	57
5.7 Lavere omsetning av bær	58
5.8 Målpris oppnådd for de fleste varer.....	59
5.9 Varierende avlinger av råvarer til bearbeidingsindustrien.....	60
5.10 Stabil norsk produksjon av blomster og planter.....	61
6 Bearbeidede jordbruksvarer	64
6.1 Om RÅK-ordningen	64
6.2 Redusert importmengde	65
6.3 Konkurransesituasjonen for råvarene	67
6.4 Norsk produksjon av RÅK-varer.....	68
6.5 Økt eksportverdi av RÅK-varer	71
6.6 Markedsvurderinger for norske RÅK-varer	73
7 Skog	77
7.1 Skogressursen i Norge	77
7.2 Markedet for tømmer og tre-produkter	77
Referanser	83

Sammendrag

Rekordsvak kornhøst

Prognosene anslår en produksjon på 803 000 tonn korn, erter og oljefrø for sesongen 2023–2024. Det er 43 prosent lavere enn forrige sesong og 30 prosent under gjennomsnittet for de fem foregående sesongene, inkludert tørkesesongen 2018–2019. Den lave produksjonen fører til økt behov for import av matkorn og karbohydratråvarer.

Matmelprisene fortsatte å øke i 2023 på grunn av økte produksjonskostnader og fortsatt høy målpris på mathvete. Omsetningen av kraftfôr gikk noe ned.

Mindre melk

Tørke og flom gav dårlig fôr kvalitet og bidro til at det ble levert mindre melk enn forventet i 2023. Samtidig økte etterspørselen etter meieriprodukter.

Melkeprodusentene leverte 1 404 mill. liter melk til meieri i 2023, det var 63 mill. liter mindre enn året før. Det ble brukt 1 398,9 mill. liter ku- og geitemelk til meieriprodukter, en nedgang på 4,4 prosent. Reguleringslageret for tørrmelk og hvitost ble betydelig redusert.

Overskudd på kjøtt

Etterspørselen etter kjøtt ble lavere enn forventet i 2023, og det ble lagt mye storfe og svin på lager.

Det ble produsert 90 600 tonn storfekjøtt, en nedgang på 1,6 prosent fra 2022. Også produksjonen av svinekjøtt, sau og lam gikk ned. Trenden med økt produksjon og etterspørsel etter kylling fortsatte. Det ble produsert 1 526 tonn reinsdyrkjøtt, en betydelig økning fra året før.

Mangel på egg

Etter flere år med overskudd, var det mangel på egg i flere perioder i 2023. Salget i butikk ble større enn forventet, og et høyt internasjonalt prisnivå bidro til at industrien etterspurte mer norske egg enn før.

Importen av ferske egg var på 611 tonn, mot 164 tonn året før.

Variert sesong for frukt og grønt

Dårlig vær i vekstsesongen var utfordrende for deler av frukt og grønt-sektoren. Lagrene av poteter og lagringsgrønnsaker var lavere mot slutten av 2023 enn ett år tidligere.

2023 ble derimot et godt år for veksthusproduksjonen av agurk og tomat, hvor det ble satt rekord i omsetning og norskandel. Det var også rekordhøy samlet omsetning av norsk frukt.

Økt produksjon av RÅK-varer

I 2023 ble det utbetalt 161 mill. kroner i RÅK-tilskudd for salg av 104 300 tonn RÅK-varer. I produksjonen av RÅK-varer ble det brukt ca. 32 950 tonn tilskuddsberettigede råvarer, en økning på 19 prosent fra 2022.

Den svake krona har styrket konkurransevnen til norsk RÅK-industri.

Rekordhøye tømmerpriser

I 2023 ble det solgt 11,12 mill. kubikkmeter norsk tømmer. Dette var 0,51 mill. kubikkmeter mindre enn i rekordåret 2022, en nedgang på 4,6 prosent.

Bruttoverdien for skogeier var på 6 mrd. kroner, en økning på 3 prosent. Økningen skyldes rekordhøye priser på grunn av redusert utbud av tømmer på verdensmarkedet.

Ordliste

Administrative nedsettelse av tollavgiftssatser

Det settes en lavere tollavgiftssats enn normal sats i en periode for å legge til rette for import som supplement til norsk produksjon. For viktige norske jordbruksvarer iverksettes det normalt generell nedsettelse av tollavgiftssatser (se under).

Akkumulert noteringspris

Beregnes som en vektet gjennomsnittspris for den aktuelle varen, basert på ukentlige noteringspriser vektet med mengder av varen. Kalles også prisuttak eller oppnådd pris/noteringspris.

Forholdstall for melkekvote

Viser hvor stor andel av melkeknoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

Generelle nedsettelse av tollavgiftssatser

En generell reduksjon i tollavgiftssatsene for bestemte varenumre. Gjelder for alle som importerer disse varene innenfor et visst tidsrom. Iverksettes normalt når summen av norsk produksjon og import innenfor kvoter og andre ordninger ikke dekker etterspørselen etter gitte landbruksvarer. Tollavgiftssatsen settes til et nivå der summen av importpris og tollavgiftssats skal tilsvare norsk pris. I tilfeller der det ikke er norske varer i markedet, kan satsen bli satt til null.

Importkvoter

Tollkvoter gir rett til import av definerte mengder av ulike landbruksvarer, tollfritt eller til reduserte tollavgiftssatser. Enkelte av kvotene er globale, det vil si åpne for import fra alle land. Det finnes også GSP-kvoter for import fra utviklingsland og bilaterale tollkvoter, det vil si kvoter fra et bestemt land eller grupper av land som følge av inngåtte frihandelsavtaler, eksempelvis med EU. I tillegg fastsetter Norge årlig flere ensidige kvoter som ikke er knyttet til forpliktelser i internasjonale avtaler. Dette gjelder blant annet i kornsektoren.

Markedsregulator

Landbrukssamvirkene har ansvar for å gjennomføre markedsreguleringen i den aktuelle sektoren. Felleskjøpet Agri er markedsregulator for korn, Tine er markedsregulator for melk, mens Nortura er markedsregulator for kjøtt og egg.

Markedsregulering

Ulike virkemidler som skal bidra til balanse mellom tilbud og etterspørsel etter jordbruksvarer, og at produsentene får stabil avsetning og stabile priser i tråd med jordbruksavtalen. Kostnadene ved markedsreguleringen dekkes av produsentene selv gjennom omsetningsavgiften. Et eksempel på markedsreguleringstiltak er lagring av overskuddsvarer.

Melkeanvendelse

Melken som inngår i produksjonen av ulike meieriprodukter. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved hjelp av salgstall, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Av den grunn er det nødvendigvis ikke samsvar mellom levert liter melk og anvendt liter melk.

Målpris

Priser som jordbruket reelt sett skal kunne oppnå ut fra balanserte markedsforhold, det fastsatte importvernet og de mulighetene for markedsregulering som er til disposisjon. Er fastsatt i jordbruksavtalen og gjelder normalt for ett avtaleår, 1. juli–30. juni. Per i dag er det målpris for melk, poteter, flere typer korn og grønnsaker.

Noteringspris

Prisen som løpende oppnås for en definert vare (representantvare) i markedet. Noteringsprisen refererer til det fastsatte punktet (noteringspunktet) i verdikjeden der oppnådd pris (prisuttaket) for varen skal måles.

Omsetningsavgift

Avgiften betales av produsentene for å finansiere tiltak som skal fremme omsetningen og/eller regulere markedet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nært opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Prisnedskrivningstilskudd (PNS)

PNS for korn: Et pristilskudd som utbetales til kornkjøpere for kjøp av korn fra produsent. Prisen på råvarer til matmel og kraftfôr skrives ned for å sikre at mest mulig norskprodusert korn, erter og oljefrø av mat- og fôr kvalitet kommer i omsetning.

PNS for RÅK-varer: Tilskudd som gis for å kompensere for differansen mellom råvarepris i Norge og i utlandet. Hensikten er at norske næringsmiddelbedrifter skal være konkurransedyktige når de bruker norske råvarer i produksjonen.

Prissystem

Ulike prisordninger som omfatter mange av de mest sentrale norske jordbruksvarene. Danner utgangspunkt eller ramme for prisutviklingen for inntil ett år av gangen. Eksempler på prissystemer er målprissystemet, planlagt gjennomsnittlig engrospris og referansepris.

Prisutjevningsordningen for melk (PU)

Skal bidra til at melkeprodusentene får samme pris for melken uavhengig av hvor de bor og av hva melken brukes til hos meieriet (anvendelse).

Prisuttak

Den gjennomsnittlig oppnådde noteringsprisen i en definert periode for varer som er omfattet av et prissystem. Tilsvarende akkumulert noteringspris.

Referansepris - kylling

Veiledende pris på engrosnivå for kyllingkjøtt. Fastsatt av Landbruksdirektoratet for hvert avtaleår, med utgangspunkt i oppnådd pris på engrosnivå i forrige avtaleår. Prisdannelsen på kyllingkjøtt er fri, men dersom noteringsprisen overstiger øvre prisgrense, som er referanseprisen + 10 prosent, blir det iverksatt generell nedsettelse av tollavgiftssats. Referanseprisen gir ikke grunnlag for markedsregulerende tiltak.

Reguleringslager

Lager av midlertidig eller permanent overskuddsvare, dvs. lager ut over forretningsmessig lager. Kostnadene er dekket over omsetningsavgiften som et markedsreguleringstiltak.

Representantvare

En vare eller et utvalg av varer som blir betraktet som dominerende og representativ for varegruppen. Inngår i noteringsgrunnlaget ved jevnlig prisnoteringer. Gjelder for varegrupper som er omfattet av et prissystem.

RÅK-varer

Bearbejdede landbruksvarer, f.eks. pizza. Omfattes av råvarepriskompensasjon (RÅK) og er forankret i EØS-avtalens protokoll 3. Prisforskjeller på jordbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert.

Styringspris

Blir fastsatt i stedet for målpris, blant annet dersom akkumulert noteringspris i foregående avtaleår overskred den gjeldende målprisen, jf. Jordbruksavtalen prisbestemmelser.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for videre foredling, uten at det blir ilagt tollavgiftssats når jordbruksvarene blir tatt inn igjen til Norge.

1 Korn, mel og kraftfôr

Tørke etterfulgt av mye regn førte til rekordlave kornavlinger. Markedsregulator anslår en produksjon på 803 000 tonn korn, erter og oljefrø i sesongen 2023–2024. Det er 43 prosent mindre enn forrige sesong og 30 prosent under gjennomsnittet for de fem foregående sesongene, inkludert tørkesesongen 2018–2019.

Den lave produksjonen fører til økt behov for import av matkorn og karbohydratråvarer.

Andelen norsk matkorn i norskproduserte mel- og cerealprodukter var i 2023 på 72 prosent, det nest høyeste nivået på 15 år.

Matmelprisene fortsatte å øke i 2023 på grunn av økte produksjonskostnader og fortsatt høy målpris på mathvete.

Omsetningen av kraftfôr gikk noe ned, men både karbohydratandelen og norskandelen gikk opp. Kraftfôrprisene gikk ned siste halvår.

1.1 Korn

1.1.1 Rekordsvak norsk kornhøst

Kornproduksjonen i 2023 var først preget av tørke, og deretter av ekstremt mye regn. Det førte til små avlinger og redusert kvalitet. Kontrasten til forrige sesong er stor. I 2022–2023 ble det levert 1 403 700 tonn korn, erter og oljefrø, nesten dobbelt så mye som den forventede produksjonen i 2023–2024.

Markedsregulator Felleskjøpet Agri (FKA) anslo i september 2023 at produksjonen av korn, erter, oljefrø og åkerbønner kom til å bli på 937 000 tonn. I november ble prognosen nedjustert til 803 000 tonn. Det er hele 43 prosent lavere enn forrige sesong og 30 prosent under gjennomsnittet for de fem foregående sesongene, inkludert tørkesesongen 2018–2019.

Tabell 1 viser anslått produksjon per kornslag, sammenlignet med forrige sesong og femårsnittet. En sesong varer fra 1. juli til 30. juni påfølgende år og kalles ofte et «kornår».

Tabell 1: Produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner. Tonn per kornår

	2022–2023	2023–2024*	5-årsnitt
Hvete, mat	274 105	51 000	195 267
Hvete, fôr	110 464	121 000	104 712
Rug, mat	24 302	4 000	12 782
Rug, fôr	2 175	12 000	3 467
Bygg	619 726	405 000	551 984
Havre	306 767	179 000	244 632
Rughvete	32 961	13 000	21 519
Totalt korn	1 370 500	785 000	1 134 543
Erter	9 435	7 000	4 693
Oljefrø og åkerbønner	23 729	11 000	14 907
Totalt korn, erter, oljefrø og åkerbønner	1 403 664	803 000	1 154 143

Kilde: Landbruksdirektoratet, Felleskjøpet Agri Markedsregulator

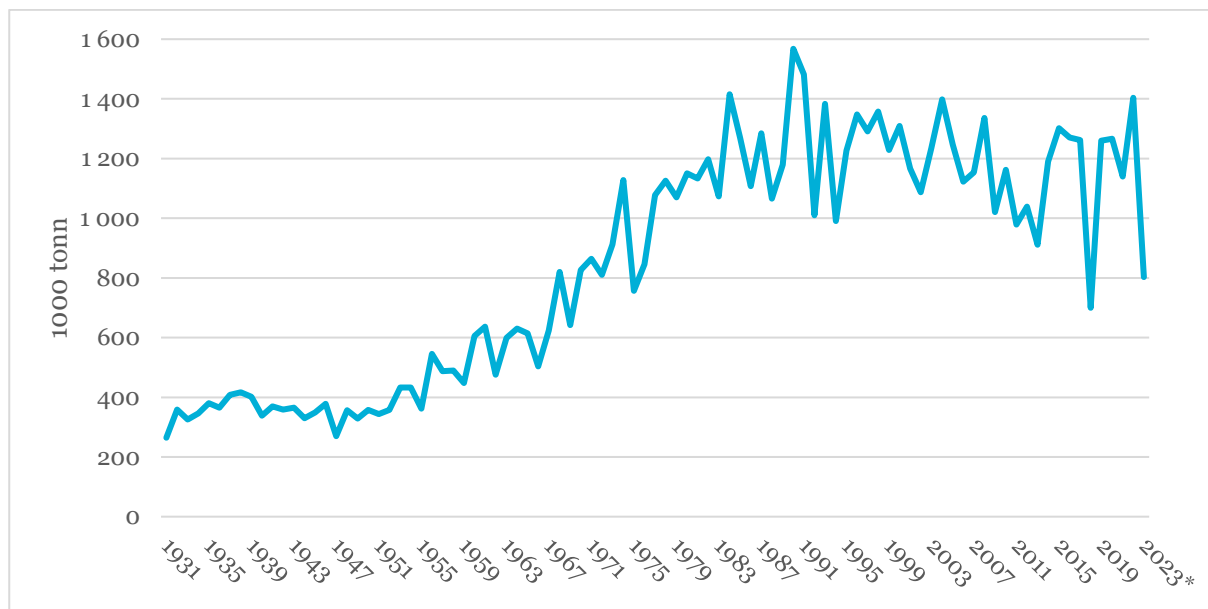
*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 15. november 2023

Ifølge prognosen blir hveteproduksjon om lag 210 000 tonn mindre enn i forrige sesong. Store problemer med kvaliteten har ført til at matandelen er redusert fra 71 til 30 prosent. Mengden mathvete er til og med mindre enn i den rekordlave 2018–2019-sesongen. Mye av hveten har dermed endt opp som fôrhvete, den eneste korntypen som har økt produksjon.

Norsk produksjon av andre matkornsorter er også svært lav, og det er for første gang åpnet for import av bygg til mat på matkornkvoten.

Som reguleringstiltak ble det overlagret 53 900 tonn korn fra 2022–2023-sesongen. Av dette var 22 900 tonn sterk mathvete, det vil si mathvete av klasse 1 og 2. For å oppnå en stabil og riktig kvalitet på melet, må matmøllene ha tilgang til hvete med riktig kvalitet på proteinet, og produksjonen av sterk mathvete har i flere år vært større enn hva industrien etterspør. Den eneste mathvetekvaliteten det er produsert for lite av de siste årene, er klasse 4 med lavt proteininnhold og svakt gluten.

Figur 1 viser historisk utvikling i total produksjon av norsk korn tilbake til mellomkrigstiden.

Figur 1: Norsk kornproduksjon, 1930–2023. 1000 tonn. Til og med år 2000 inkluderer dataene leiemaling

Kilde: Landbruksdirektoratet

*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 15. november 2023

1.1.2 Økt behov for import

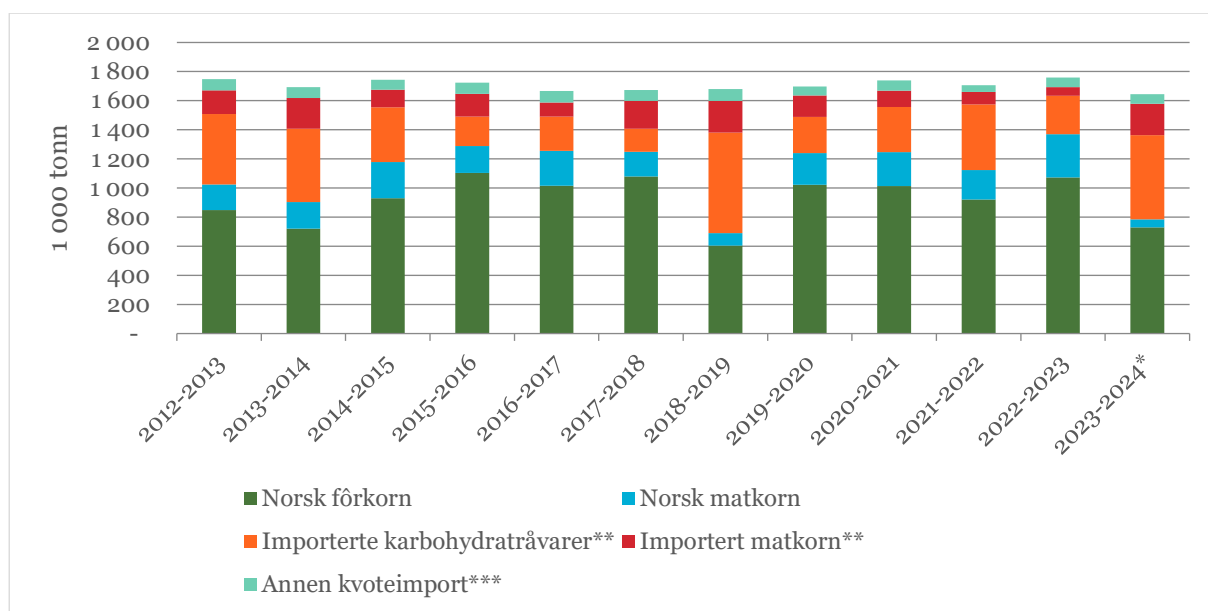
Landbruksdirektoratet fordeler tre kvoter for import av korn og kraftfôrråvarer som skal supplere den norske produksjonen: matkorn, karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrø.

Kvotestørrelsen tilsvarer differansen mellom det industrien kan bruke av norskprodusert vare og deres estimerte totalforbruk. Tollavgiftssatsene innenfor kvoten utlikner prisforskjellen mellom norsk og utenlandsk vare og fastsettes fire ganger i året. I de to foregående sesongene var verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer så høye at det i de aller fleste tilfeller ikke ble fastsatt noen tollavgiftssats. Dette skyldtes blant annet stigende energipriser og uro på grunn av krigen i Ukraina.

I 2023 sank de internasjonale prisene, og ved utgangen av året lå de på samme nivå som før krigen startet. Det ble derfor gjeninnført tollavgiftssats på flere korn- og kraftfôrråvarer i siste halvdel av 2023.

Markedsregulator anslår et importbehov på 218 000 tonn matkorn. Dette vil gi en samlet norskandel i matmelet på 31 prosent. For hvete anslås norskandelen til å bli 29 prosent.

Figur 2 viser den årlige norske produksjonen av mat- og fôrkorn, og import innenfor de nasjonale og internasjonale kvotene for matkorn og karbohydratråvarer.

Figur 2: Norskprodusert mat- og fôrkorn og kvoteimport av matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr, sesongene 2012–2013 til 2023–2024. 1000 tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 16. november 2023

**Nasjonale kvoter

***Følgende kvoter er omfattet: durumhvete til pastaproduksjon (EU; Canada/Ukraina; Storbritannia), maisgrits til dyrefôr (EU; Storbritannia), mais til dyrefôr (EU; Storbritannia), melasse (GSP-land). I tillegg er import av kraftfôrråvarer fra Minst Utviklede Land tatt med. Tall for 2023–2024 er basert på gjennomsnitt av de fem foregående sesongene

Ifølge prognosen vil det norskproduserte kornet utgjøre omtrent 50 prosent av tilførselen av matkorn og karbohydrater til fôr i 2023–2024, en nedgang fra 81 prosent i forrige sesong. Importbehovet for både matkorn og karbohydratråvarer går betydelig opp som følge av den svært dårlige norske kornhøsten. Tabell 2 viser importerte mengder på de tre nasjonale kvotene i 2022–2023 og den foreløpige totale størrelsen på kvotene i 2023–2024.

Tabell 2: Kvoteimport i 2022–2023, med kvoteutnyttelse i parentes, og foreløpig kvotestørrelse for 2023–2024. Tonn

Kvote	Importert i 2022–2023	Kvotestørrelse 2023–2024*
Matkorn	59 006 (97 %)	215 000
Karbohydratråvarer til kraftfôr	262 610 (99 %)	579 000
Oljefrø	1 575 (39 %)	12 000

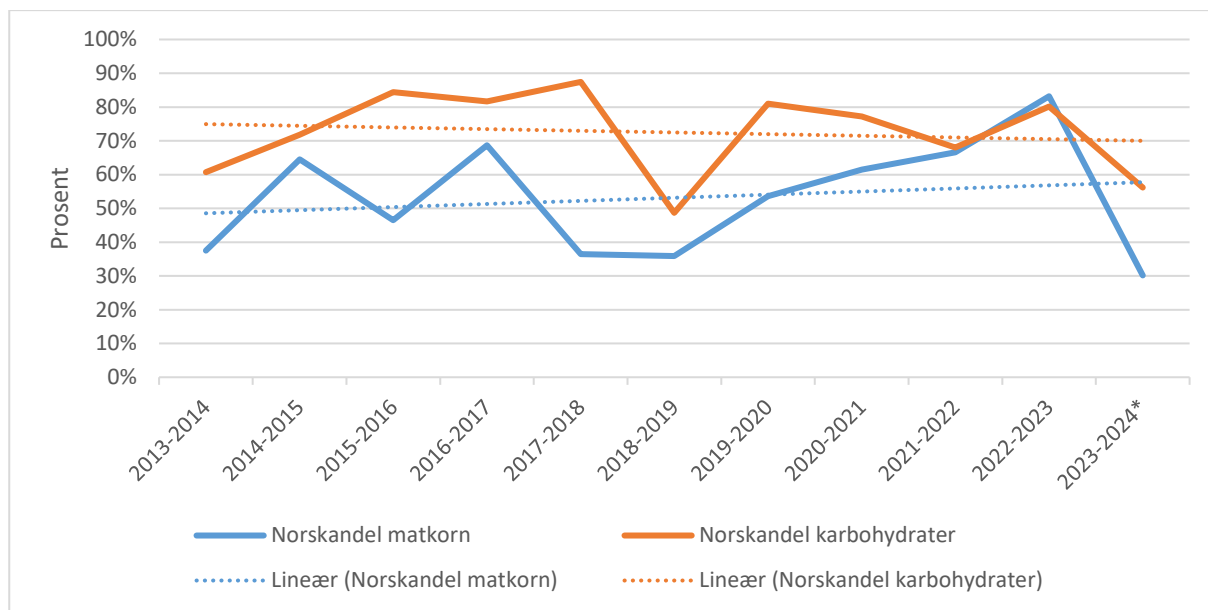
Kilde: Landbruksdirektoratet

*Kvotestørrelsene følger av markedsregulators prognose fra november 2023, og kan bli endret

Det er noe større tilgang på ny avling av fôrhvete enn i forrige sesong. Tilgangen på fôrrug, bygg og havre er betydelig mindre. Totalt blir det kun omdisponert 1 000 tonn matkorn til bruk i fôr, mot over 57 000 tonn i forrige sesong. Kvoten for karbohydratråvarer er beregnet til å bli 295 000 tonn større.

Markedsregulator forutsetter at kun 20 prosent av matmelmøllenes kornforbruk kan dekkes av norsk korn denne sesongen.

Figur 3 viser norskandelen for matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr siden 2013–2014.

Figur 3: Norskandel for hhv. matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr, sesongene 2013–2014 til 2023–2024. Prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

*Prognose

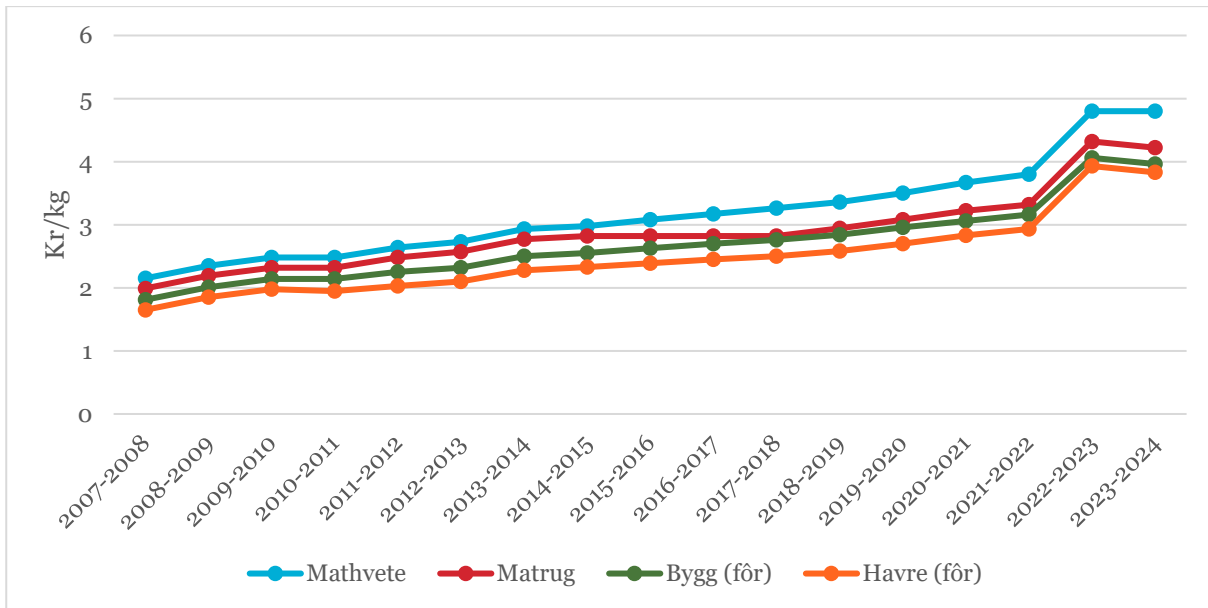
Andelen norsk matkorn varierer fra sesong til sesong, avhengig av total norsk produksjon og kvaliteten på kornet. På grunn av den dårlige norske kornsesongen forventes importen av matkorn å øke betydelig, med tilsvarende redusert norskandel. De foregående fire sesongene var det en stigende trend på andelen norsk matkorn.

Også norskandelen på karbohydrater forventes å gå betydelig ned denne sesongen, etter noen år med en ganske stabil trend.

1.1.3 Mindre målprisendringer

I 2023–2024 er målprisen på mathvete holdt uendret, mens målprisene på matrug, bygg og havre er redusert med 10 øre per kg. Målprisen på oljefrø er suspendert for andre sesong på rad. Store prissvingninger internasjonalt gjør det vanskelig å sette en målpris på riktig nivå.

Figur 4 viser utviklingen i målprisene på korn siden dagens målprissystem ble iverksatt.

Figur 4: Målprisene på korn, sesongene 2007–2008 til 2023–2024. Kr per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet

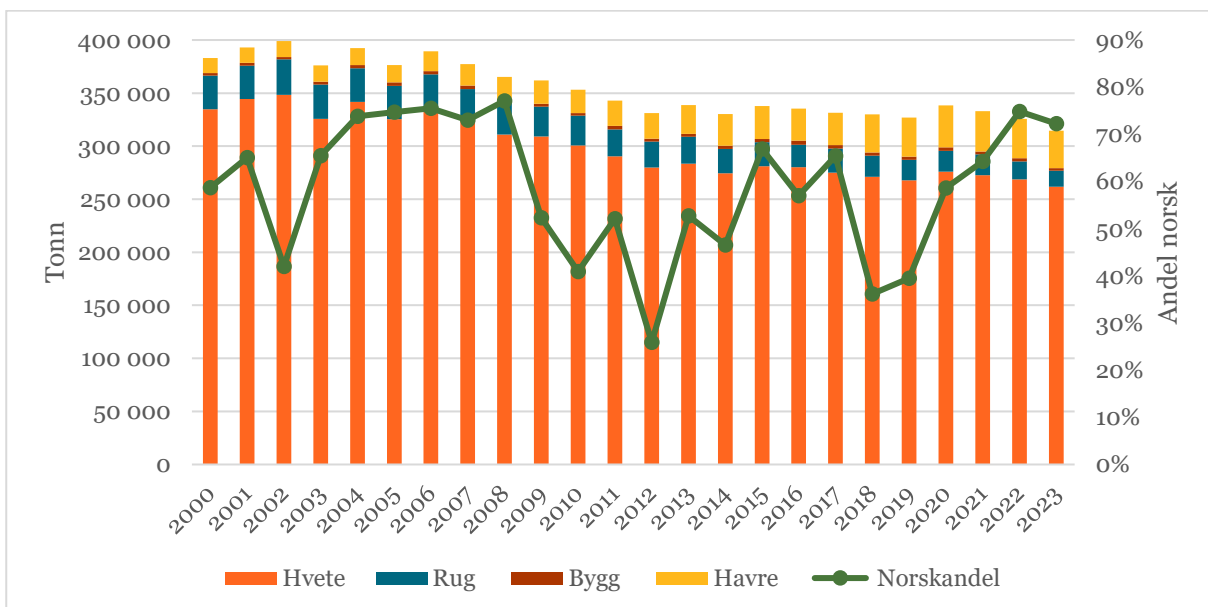
Som vist i figuren er dette første sesong under dagens system at målpriser er blitt redusert. En av årsakene er forventninger om betydelig nedgang i gjødselpriser for vekstsesongen 2023–2024.

1.2 Mel

Produksjonstallene i dette delkapittelet er basert på innrapporteringer fra matmellemøllene for kalenderåret 2023. Dermed fraviker de fra tallene i forrige delkapittel, som er for kornsesongen 2023–2024, jf. omtale i starten av 1.1.1.

1.2.1 Lavere forbruk av matkorn

Figur 5 viser utviklingen i forbruket av matkorn over tid. Det svinger noe fra år til år, men jevnt over har matmellemøllenes forbruk av korn gått ned de siste 20 årene.

Figur 5: Forbruk av matkorn til norsk melindustri og andel norsk, 2000–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Nedgangen skyldes mindre forbruk av brød og bakervarer. Les mer om importen av ferdige brød- og bakervarer og andre RÅK-varer i kapittel 6.

I 2023 brukte møllene 315 000 tonn matkorn, en nedgang på 3,5 prosent fra 2022. Matkornforbruket økte i 2020 som følge av covid-19-pandemien, men de tre siste årene har den nedadgående trenden fortsatt. 83 prosent av matkornet som ble brukt i 2023 var hvete, mens havre utgjorde 11 prosent, rug 5 prosent og bygg 1 prosent.

Andelen norsk matkorn i melet var på 72 prosent i 2023. Ser vi bort fra 2022, er dette den største norskandelen på 15 år. 69 prosent av mathveten var norsk. Dette er en nedgang på 3 prosent fra året før, men likevel den nest største norskandelen siden 2008.

Som presisert over snakker vi her om kalenderåret 2023. Konsekvensene av en kornsesong blir størst påfølgende kalenderår. Dermed er det den svært gode kornsesongen 2022–2023, og ikke den svake innværende sesongen, som ligger til grunn for disse tallene.

Fra 2022 til 2023 ble norskandelen på matrug redusert med 5 prosentpoeng (til 82 prosent), mens andelen norsk bygg til mat ble redusert med 3 prosentpoeng (til 96 prosent). Andelen norskprodusert mathavre har tatt seg veldig opp de siste årene og økte i fjor med 3 prosentpoeng (til 95 prosent).

1.2.2 Økende melpriser

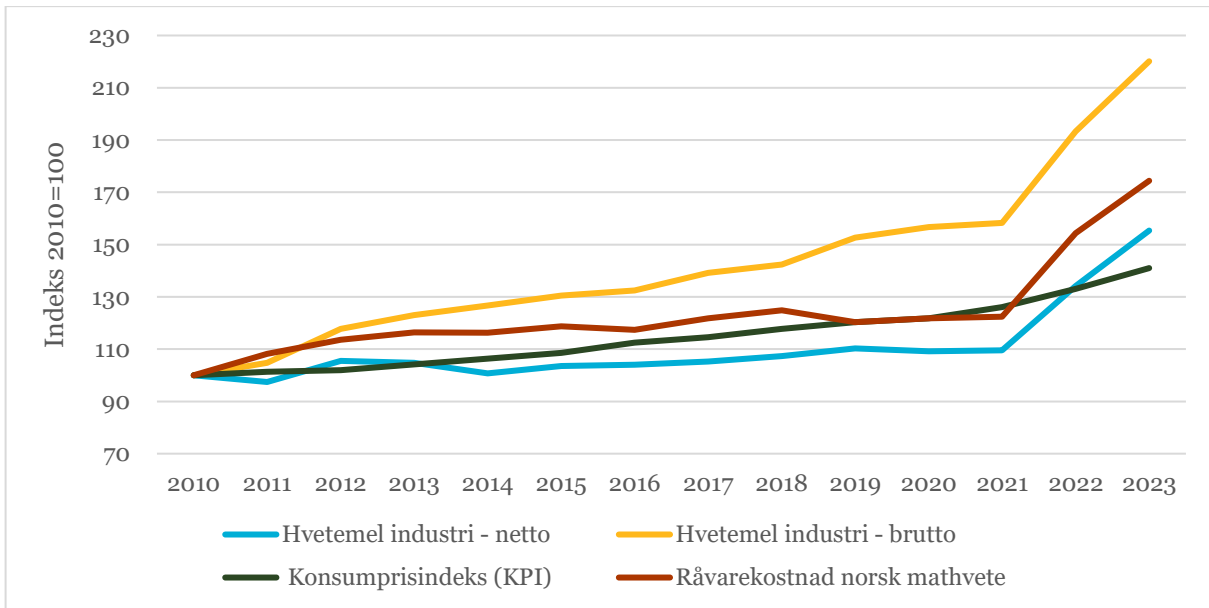
Figur 6 viser indeksert utvikling per kalenderår for brutto og netto melpriser til industrien, samt utvikling i råvarekostnader og konsumprisindeksen (KPI).

I månedsskiftet juni/juli 2022 (det normale tidspunktet for møllenes prisjustering), økte melprisene kraftig. Dette var ved inngangen til kornsesongen 2022–2023. Prisøkningen skyldtes i stor grad at målprisen på mathvete økte med kr 1 per kg fra samme tidspunkt.

Halve avtaleåret 2022–2023 var i 2022. Det betyr at målprisøkningen slo inn i siste halvdel av 2022. For 2023 har denne prisøkningen virket et helt år, siden målprisen på mathvete forble uendret i sesongen 2023–2024.

Fortsatt høye priser på importert korn bidro også til prisøkningen. Fra desember 2020 til juni 2023 var prisen på importert mathvete høyere enn norsk målpris. Sammen med målprisøkningen har dette drevet opp råvarekostnaden i produksjonen av mel. I tillegg hadde industrien i 2023 fortsatt økte produksjonskostnader på grunn av høye strømpriser og inflasjon. Dermed har melprisene fortsatt å øke også gjennom 2023, som vist i figuren.

Av stigningen på kurvene ser vi at prisene på både mathvete og hvetemel økte mer i 2023 enn de generelle prisene i samfunnet, representert ved KPI.

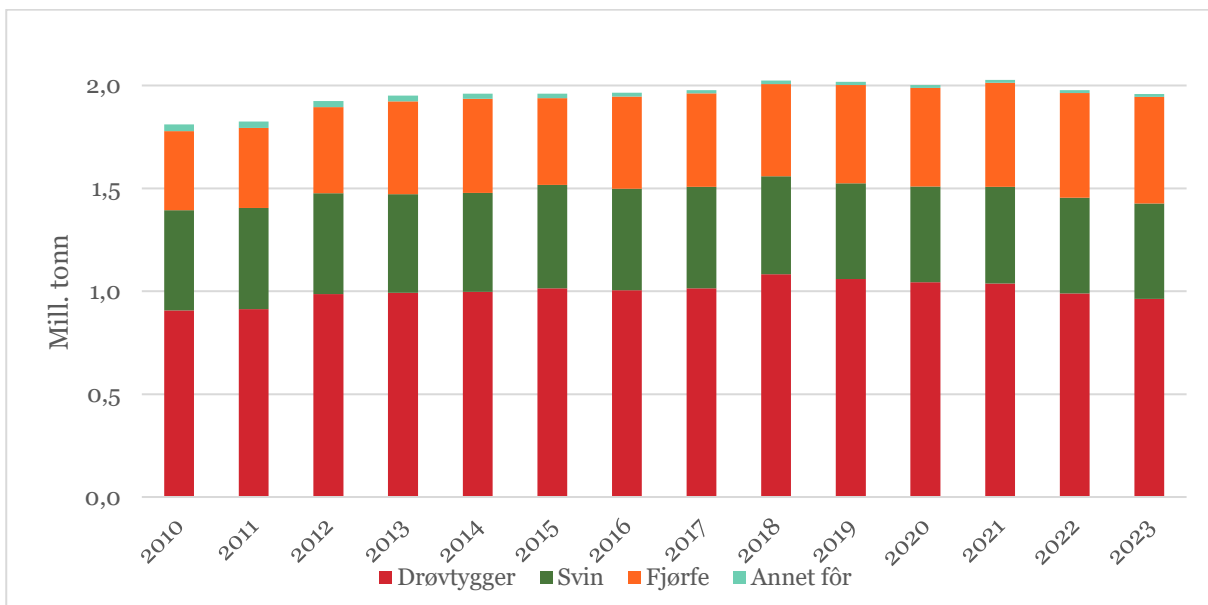
Figur 6: Indeksert utvikling i norske melpriser per kalenderår, 2010–2023. 2010=100

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.3 Kraftfôr

1.3.1 Lavere omsetning

Etter rekordhøy omsetning i 2021, har omsetningen gått noe ned de siste to årene. Figur 7 viser utviklingen i kraftfôromsetning siden 2010. Tallgrunnlaget er kvartalsvis innrapportering av salgstall fra kraftfôrprodusentene.

Figur 7: Omsetning av kraftfôr per dyreslag, 2010–2023. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetningen av kraftfôr var på 1,96 mill. tonn i 2023, en nedgang på 1 prosent fra året før. Hovedårsaken er at omsetningen av drøvtyggerfôr har falt kraftig, omsetningen var på 963 000 tonn i 2023. Dette var nesten 3 prosent mindre enn i 2022 og 7 prosent mindre enn i 2021. Kraftfôromsetningen for drøvtyggere har falt hvert år siden 2018, men nedgangen var særlig stor i 2022 og 2023.

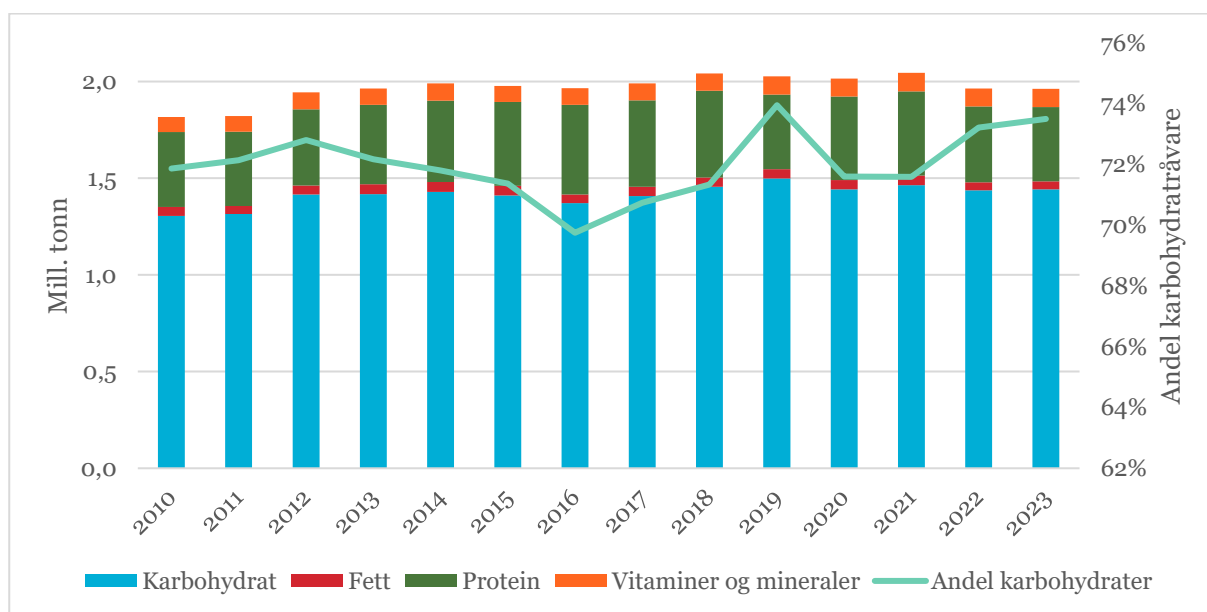
Omsetningen av kraftfôr til svin gikk ned med 0,2 prosent til 464 000 tonn. Omsetningen har ligget stabil rundt dette nivået de siste fem årene.

Fjørrefôr er den eneste kraftfôrtypen som har økende omsetning. I 2023 var omsetningen på 519 000 tonn, nesten 2 prosent mer enn året før.

Også omsetningen av andre kraftfôrtyper har gått nedover. Dette er i hovedsak fôr til hest, hjort og kanin. Omsetningen var på 13 000 tonn i 2023, 3 prosent mindre enn året før.

1.3.2 Høyere karbohydratandel og norskandel

Råvareforbruket til kraftfôrproducentene påvirkes av pris, tilgang og kvalitet på de ulike råvarene. Det finnes en rekke kraftfôrblandinger med ulike egenskaper, og produsentene forsøker hele tiden å optimalisere sine blandinger ved å justere sammensetningen av råvarer. Figur 8 viser utviklingen i råvareforbruket til norsk kraftfôr fra 2010 til 2023.

Figur 8: Forbruk av kraftfôrråvarer per varegruppe, og andel karbohydratråvare, 2010–2023. Mill. tonn og prosent

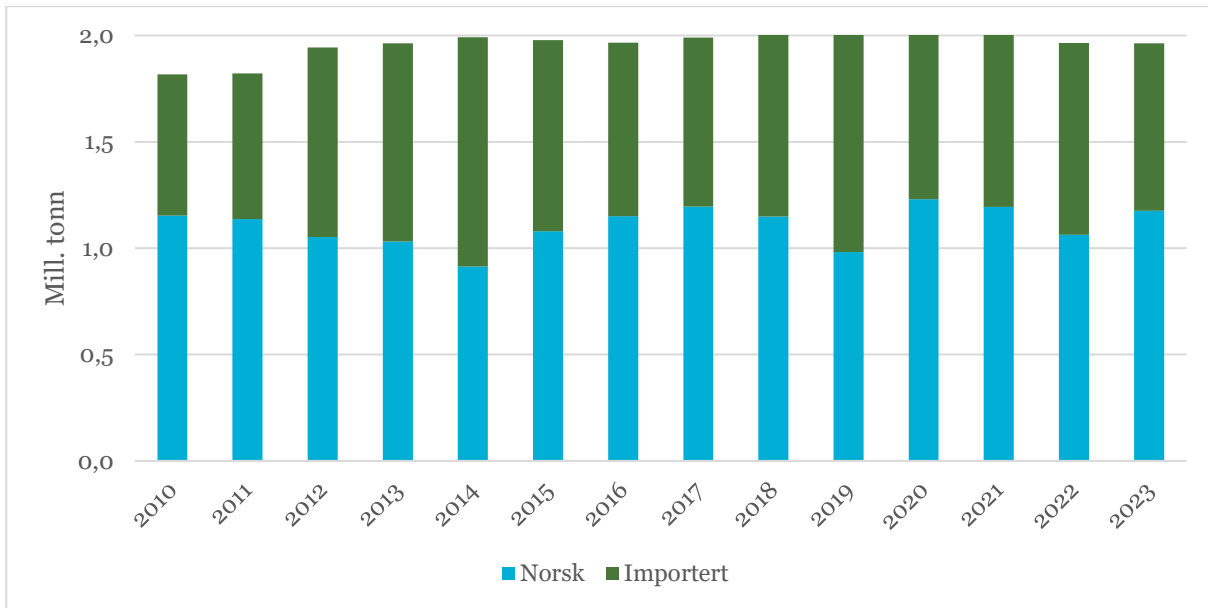
Kilde: Landbruksdirektoratet

Det totale råvareforbruket var på 1,96 mill. tonn i 2023. Totalforbruket gjenspeiler omsetningen av kraftfôr, men råvaresammensetningen varierer fra år til år.

Andelen karbohydratråvarer har gått opp fra 2022. Karbohydratråvarer består i hovedsak av korn, mais, melasse og roesnitter, og utgjorde 73,5 prosent av kraftfôret i 2023. Myndighetene innførte prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer fra 1. juli 2022. Dette innebærer at råvarer som har en høyere pris på verdensmarkedet skrives ned til norsk prisnivå. Det er sannsynlig at dette har bidratt til å øke andelen karbohydratråvarer i kraftfôret.

Andelen proteinråvarer gikk ned for tredje år på rad, og utgjorde 19,5 prosent av kraftfôret. Dette tyder på at kraftfôrproducentene har hentet mer protein fra karbohydratråvarene. Fett utgjorde 2,1 prosent, og vitaminer og mineraler 4,9 prosent av råvareforbruket.

Figur 9 viser andelen norsk og importert råvare i kraftfôret. Karbohydratråvarene har, som vist i figur 3, en høy norskandel. De andre råvarene får vi hovedsakelig gjennom import.

Figur 9: Forbruk av kraftfôrråvarer fordelt på norsk og importert vare, 2010–2023. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

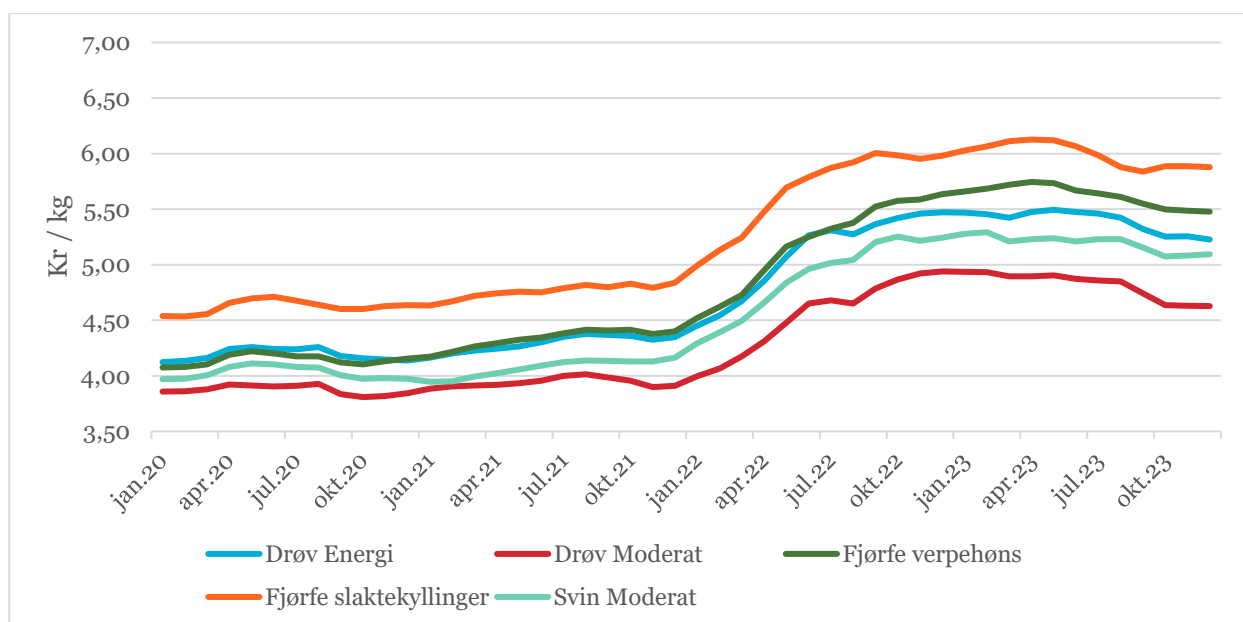
I 2023 var norskandelen i kraftfôret 60 prosent. Dette var en økning fra 54 prosent i 2022. Økningen skyldes blant annet økt andel karbohydratråvarer i kraftfôret.

Generelt ser vi at norskandelen øker når karbohydratinnholdet øker og synker når proteininnholdet øker. Dette skyldes at de fleste proteinråvarer må importeres. Det pågår mye forskning for å finne nye proteinråvarer som kan produseres i Norge, men foreløpig er bruken av disse begrenset.

Detaljert statistikk over råvareforbruket i norsk kraftfôr er tilgjengelig på Landbruksdirektoratets nettsider (Landbruksdirektoratet, 2024a).

1.3.3 Priser

Figur 10 viser utviklingen i gjennomsnittlige vektete kraftfôrpriser de siste fire årene. Tallgrunnlaget er prislister fra seks kraftfôrprodusenter fra ulike deler av landet, justert for rabatter og fraktkostnader. Kraftfôrprisene påvirkes blant annet av tilgangen på norsk råvare og størrelsen på importkvotene. Normalt øker prisene gjennom vinterhalvåret fram til ny kornsesong i takt med økende termintillegg, som dekker kostnaden ved å lagre kornet. Deretter synker prisene noe på slutten av sommeren, når det nye kornet fases inn.

Figur 10: Prisutvikling på ulike kraftfôrtyper, januar 2020–desember 2023. Kroner per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på prislister fra kraftfôrprodusenter

Norske kraftfôrpriser steg betydelig i 2021–2022. Den kraftigste økningen kom etter Russlands invasjon av Ukraina. Prisveksten flatet noe ut høsten 2022 etter at kornavtalen mellom Ukraina og Russland kom i havn. En annen årsak er at det ble enighet i jordbruksoppgjøret om å innføre prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer. Ekstrakostnaden ved den internasjonale prisoppgangen på korn ble dermed kompensert fra juli 2022. Prisene lå likevel på et høyt nivå ved inngangen til 2023.

Kraftfôrprisene blir i stor grad påvirket av internasjonale råvarepriser. Dette gjelder spesielt protein- og fettråvarer, der importandelen er høy. Prisen på norsk korn, energipriser og fraktkostnader er andre viktige faktorer.

I løpet av 2023 har de internasjonale prisene på de fleste kraftfôrvarer gått ned. Energiprisene ligger også på et lavere nivå enn i 2022. Både målprisene på korn til kraftfôr og prisnedskrivningstilskuddet ble redusert med 10 øre per kg for sesongen 2023–2024. Råvarekostnadene for kornhandlerne er derfor uendret. Alt i alt førte dette til en svak nedgang i kraftfôrprisene siste halvdel av 2023. Prisene i figuren over er likevel i gjennomsnitt 17 prosent høyere ved utgangen av 2023 enn ved utgangen av 2021.

Mer om det internasjonale markedet kan leses i Landbruksdirektoratets rapport *Omverdenen til norsk landbruk og matindustri* for 2023.

2 Melk og meieriprodukter

Melkeprodusentene leverte 1 404 mill. liter melk til meieri i 2023, det var 63 mill. liter mindre enn året før.

Det ble brukt 1 398,9 mill. liter ku- og geitemelk til meieriprodukter, en nedgang på 4,4 prosent fra 2022. Volumet melk brukt til produksjon av tørrmelk gikk ned med 40,3 prosent. Reguleringslagrene for tørrmelk og hvitost ble betydelig redusert.

Det ble brukt mye mer melk til å produsere fersk ost i 2023 enn året før, økningen var på hele 22,5 prosent.

Etterspørselen etter drikkemelk har falt i mange år og trenden fortsatte i 2023. Produksjonen av drikkemelk til dagligvare gikk ned med 1,4 prosent.

Eksporten av meieriprodukter gikk ned, eksportverdien ble redusert med hele 83 prosent. Importen gikk ned med 272 tonn, mens verdien av importen økte med 18,5 prosent.

2.1 Reduserte leveranser

Melkeprodusentene leverte 1 404 mill. liter melk til meieri i 2023, det var 63 mill. liter mindre enn året før. Forholdstallet for kumelk-kvoten ble nedjustert fra 2022-nivået, men ble justert opp igjen den 22. juni 2023 på grunn av økt etterspørsel.

Figur 11 viser relativt små melkevolum gjennom vinteren og våren 2023, men utover høsten var leveransene på 2022-nivå.

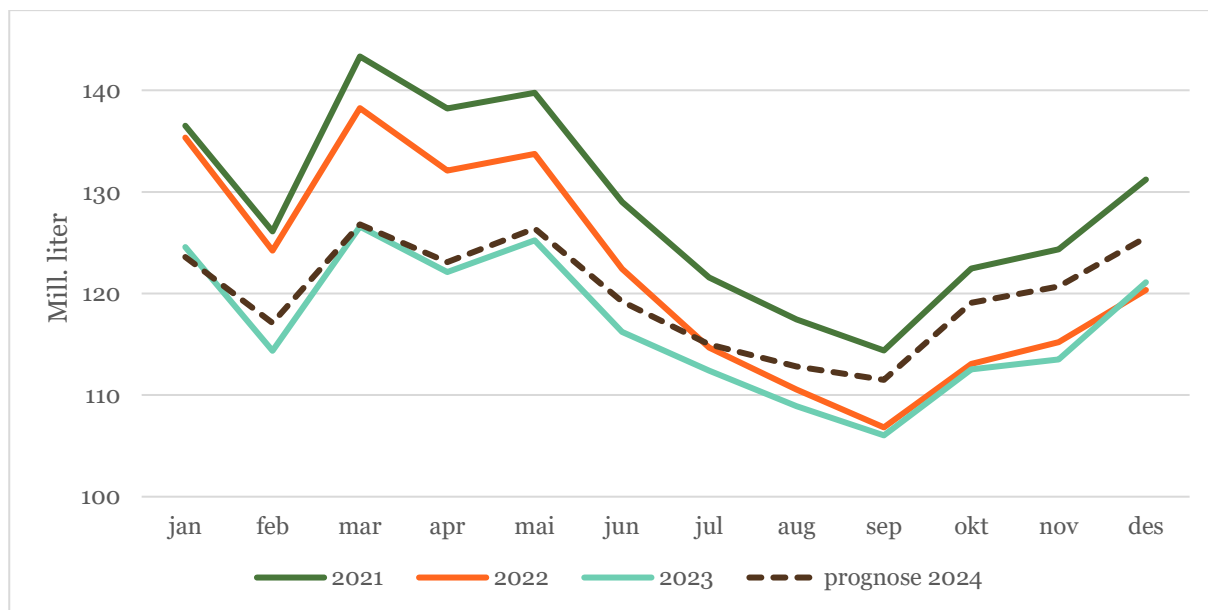
Det ble levert 1 386 mill. liter kumelk, 63 mill. liter mindre enn i 2022. Geitemelkvolumet var på 17,8 mill. liter, en reduksjon på 0,6 mill. liter.

En liten andel av melken leveres ikke til meieri, men foredles lokalt. I 2023 ble 3,9 mill. liter foredlet lokalt, det utgjorde 2,8 promille av all produsert kumelk. For geitemelk var andelen på 1,0 mill. liter i 2023, som tilsvarer 5,7 prosent av all geitemelken.

Forholdstall

Forholdstallet angir hvor stor andel av kvoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

År		kumelk	geitemelk
2020	fra 1. jan.	0,96	0,94
	endret fra 2. april	1,01	
	endret fra 8. juni	1,05	
2021		1,07	0,94
2022		0,99	0,95
2023		0,95	0,95
	endret fra 22. juni	0,99	0,95
2024		1,02	0,95

Figur 11: Månedlige leveranser av ku- og geitemelk til meieri. Mill. liter

Kilde: Tine SA Norsk melkeråvare (2024a, 2024b)

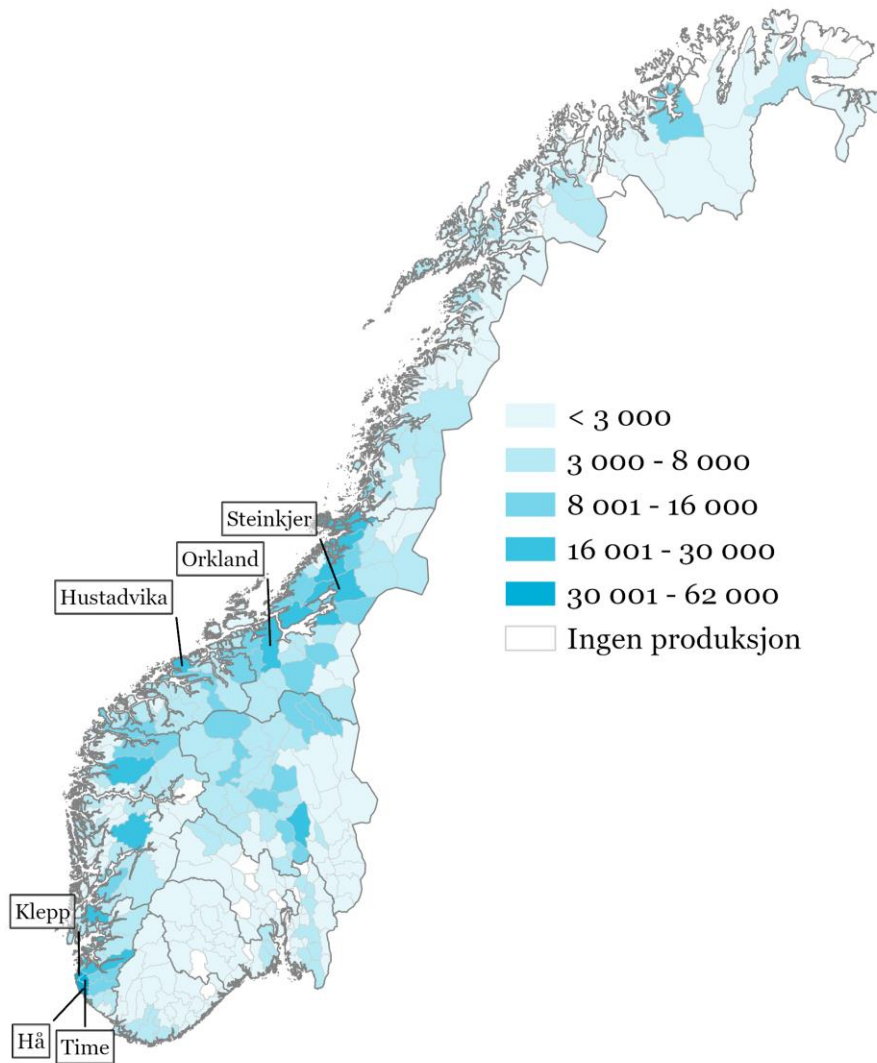
Markedsregulator Tine estimerer at melkeprodusentene kommer til å levere 1 423 mill. liter kumelk og 18 mill. liter geitemelk til meieri i 2024. Dette er en økning på 37 mill. liter, eller 2,7 prosent, sammenlignet med 2023.

Ved utgangen av 2022 lå det 1 316 tonn skummetmelkpulver på reguleringslager. Lageret var redusert til 287 tonn ved utgangen av 2023 fordi melkeproduksjonen ble mindre enn forventet.

Reguleringslageret av smør økte fra 5 634 tonn til 5 772 tonn i løpet av 2023. Ifølge Opplysningskontoret for meieriprodukter (OFM), økte forbruket av norsk smør med 0,7 prosent. Vi eksporterte 88 tonn smør.

Reguleringslageret av hvitost ble redusert med 994 tonn, til 8 507 tonn.

I figur 12 er norske kommuner fargelagt etter mengden kumelk levert til meieri i 2023. Det er størst produksjon i Trøndelag, på Vestlandet og i deler av Gudbrandsdalen. Hå har kommunerekorden med 62 mill. liter. Nest størst er Time kommune med 31 mill. liter, deretter kommer Klepp (30 mill. liter), Steinkjer (28 mill. liter), Orkland (26 mill. liter) og Hustadvika (25 mill. liter).

Figur 12: Norsk produksjon av melk per kommune, 2023. 1 000 liter

Kilde: Landbruksdirektoratet

2.2 Melkepris i 2023

I jordbruksoppgjøret i 2023 ble partene enige om å øke målprisen for melk med 33 øre, til kr 6,24 per liter, med virkning fra 1. juli. Gjennomsnittlig noteringspris for kalenderåret var kr 6,07 per liter, en økning på 35 øre fra 2022.

Norsk melkeråvare betalte i gjennomsnitt kr 5,73 per liter melk til bøndene i 2023, det var 33 øre mer enn året før. Noteringsprisen, som er prisen på salg av melk fra Norsk melkeråvare til foredlingsleddet, økte med 35 øre per liter.

Etterbetalingen fra Tines industridel var på 77,3 øre per liter, 8 øre mer enn i 2022.

Til sammen fikk Tines melkebønder i gjennomsnitt kr 6,50 per liter for melk levert i 2023, inkludert etterbetaling fra Tines industridel som kommer i mai 2024. Dette er 42 øre mer per liter enn i 2022.

Tabell 3 viser prisutviklingen fra 2005.

Tabell 3: Målpriser/styringspriser, noteringspriser og utbetalt pris til bonde fra Tine, 2005, 2010 og 2020–2023. Kr per liter

		2005	2010	2020	2021	2022	2023
Målpris/styringspris	1. halvår	3,79/3,77	4,41/ -	5,47/ -	5,47/ -	5,55/ -	5,91/ -
	2. halvår	3,82/ -	4,54/ -	5,47/ -	5,55/ -	5,91/ -	6,24/ -
Noteringspris	1. halvår	3,72	4,41	5,47	5,47	5,55	5,91
	2. halvår	3,82	4,56	5,47	5,56	5,91	6,24
Veid gj.sn. noteringspris		3,77	4,49	5,47	5,51	5,72	6,07
Utbetalt fra Tine råvare		3,54	4,20	5,19	5,28	5,40	5,73
Utbetalt fra Tines industridel		0,10	0,33	0,76	0,98	0,69	0,77
Totalt utbetalt		3,64	4,53	5,95	6,26	6,08	6,50

Kilde: Tine SA årsrapporter, 2005–2023

Omsetningsavgiften øker kostnadene for bonden. Den beregnes på all omsetning av melk, blir betalt av bøndene ved levering av melk og går inn i et fond som brukes til å finansiere markedsregulerende tiltak.

I 2023 var omsetningsavgiften på 7 øre per liter, og den forblir uendret i 2024.

Tabell 4: Omsetningsavgift, 2005 og 2019–2024. Kr per liter

		2005	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Omsetningsavgift, kr per liter	1. halvår	0,08	0,12	0,30	0,10	0,03*	0,07	0,07
	2. halvår	0,07	0,22	0,30	0,09	0,03	0,07	

*Omsetningsavgiften på melk var 8 øre per liter i januar 2022, fra 1. februar ble den redusert til 3 øre per liter

2.3 Produksjon og omsetning av meieriprodukter

Etter et år med redusert etterspørsel etter de fleste meieriprodukter i 2022, økte etterspørselen i markedet i 2023. Tørke og flom gav dårlig førkvalitet og var én faktor som bidro til mindre melk enn forventet. Til sammen førte dette til betydelige endringer i produksjonen og omsetningen av meieriprodukter.

Meieriselskap som deltar i prisutjevningsordningen for melk (PU) rapporterer inn bruken av melk til PU. Disse rapportene gir et godt bilde på utviklingen i produksjonen av meieriprodukter.

Tine SA er den største aktøren i PU med en andel anvendt melk på 72,9 prosent i 2023. Andre aktører er Q-meieriene, Synnøve Finden, Normilk, Rørosmeieriet, Valdresmeieriet, Arno Landman og Mondelez procurement Europe.

Rapporteringen fra 2023 viser at det ble brukt 1 398,9 mill. liter ku- og geitemelk til meieriprodukter. Dette var 64,7 mill. liter, eller 4,4 prosent, mindre enn i 2022.

Aller størst var nedgangen i bruken av melk til produksjon av tørrmelksprodukter. Den gikk ned med hele 40,3 prosent. Det ble produsert 10 830 tonn tørrmelksprodukter i 2023 mot 16 272 tonn året før. Landbruksdirektoratet har satt ned tollavgiftssatsen på tørrmelk for at det skal bli mulig å supplere markedet med importert vare. Reguleringslageret for skummetmelkpulver ble redusert med 1 029 tonn i 2023.

Det ble brukt betydelig mye mer melk til å produsere fersk ost, sammenlignet med 2022, økningen var på hele 22,5 prosent. Økt etterspørsel sammen med redusert tilgang på melk, førte til en betydelig reduksjon av reguleringslageret for hvitost.

Bruken av melk til produksjon av søt, smaksatt melk økte med 8,4 prosent i 2023. Det ble også brukt mer melk til å lage yoghurt og andre sure, smaksatte produkter til dagligvaremarkedet, økningen var på 6,3 prosent.

Produksjonen av drikkemelk til dagligvare, gikk ned med 1,4 prosent. Etterspørselen etter, og produksjonen av, drikkemelk har vært fallende i mange år.

Tabell 5 gir oversikt over hvor mye melk som brukes til å lage forskjellige grupper av meieriprodukter.

Tabell 5: Anvendelse av norsk melk, fordelt på produktgruppe og marked, 2021–2023. Mill. liter

Produktgruppe	2021	2022	2023	Endring 2022–2023 (mill. liter)	Endring siste år
Sure smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	59,2	58,9	62,7	3,7	6,3 %
Ikke smaksatte, dagligvare (prisgruppe 2)	417,6	388,2	382,4	-5,6	-1,4 %
Søte smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	46,7	48,1	52,1	4,1	8,4 %
Ferske oster, dagligvare (prisgruppe 1)	53,9	54,7	67,0	12,3	22,5 %
Modnede oster, dagligvare (prisgruppe 3)	617,0	552,6	559,8	7,1	1,3 %
Geitemelksprod., dagligvare (prisgruppe 3)	10,7	10,6	9,4	-1,4	-12,9 %
Tørrmelksprodukter (prisgruppe 4)	155,3	160,0	95,6	-64,6	-40,3 %
Flytende produkter, industri (prisgruppe 4)	32,6	30,1	30,0	-0,1	-0,5 %
Ferske oster, industri (prisgruppe 4)	0,4	0,3	0,3	0,0	5,4 %
Modnede oster, industri (prisgruppe 4)	130,9	131,4	119,3	-10,2	-7,9 %
Geitemelksprod., industri (prisgruppe 4)	4,3	5,0	7,0	2,0	39,7 %
Oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport (prisgruppe 3) ^{1 2}	31,1	24,9	13,4	-13,4	-50,1 %
Sum	1 559,6	1 464,8	1 398,9	65,8	-4,5 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

¹ Det er ikke utbetalt eksportstøtte i prisutjevningsordningen for melk for oster og geitemelksprodukter til merkevareeksport for perioden etter 1. juli 2020.² I produktgruppen «oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport», anvendes mest kumelk, men også noe geitemelk. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved hjelp av salgstill, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Derfor er ikke nødvendigvis levert liter melk og anvendt liter melk det samme.

*Tall for 2023 er foreløpige.

Ifølge Opplysningskontoret for Meieriprodukter, økte forbruket av ost med 2,0 prosent i 2023 sammenlignet med i 2022. Den økte etterspørselen sammen med redusert tilgang på melk, førte til en betydelig reduksjon av reguleringslageret for hvitost.

Tabell 6 viser endringene i omsetning av grupper av meieriprodukter fra 2020 til 2023.

Tabell 6: Omsatte mengder norske meieriprodukter, 2020–2023. 1 000 liter og tonn

		2020	2021	2022	2023	Endring siste år
Melk ¹	1 000 liter	436 905	425 992	402 234	400 834	-0,3 %
Ost ²	tonn	91 309	90 057	86 767	88 538	2,0 %
Yoghurt ¹	tonn	51 932	52 100	51 613	54 129	4,9 %
Rømme ²	tonn	20 723	20 434	19 432	19 553	0,6 %
Fløte ²	1 000 liter	30 806	30 842	29 697	30 207	1,7 %
Smør ^{2 3}	tonn	19 821	19 043	18 522	18 656	0,7 %

Kilde: Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no (2023)

¹ inkluderer dagligvare og storhusholdning (ikke industri)

² inkluderer dagligvare, storhusholdning og industri

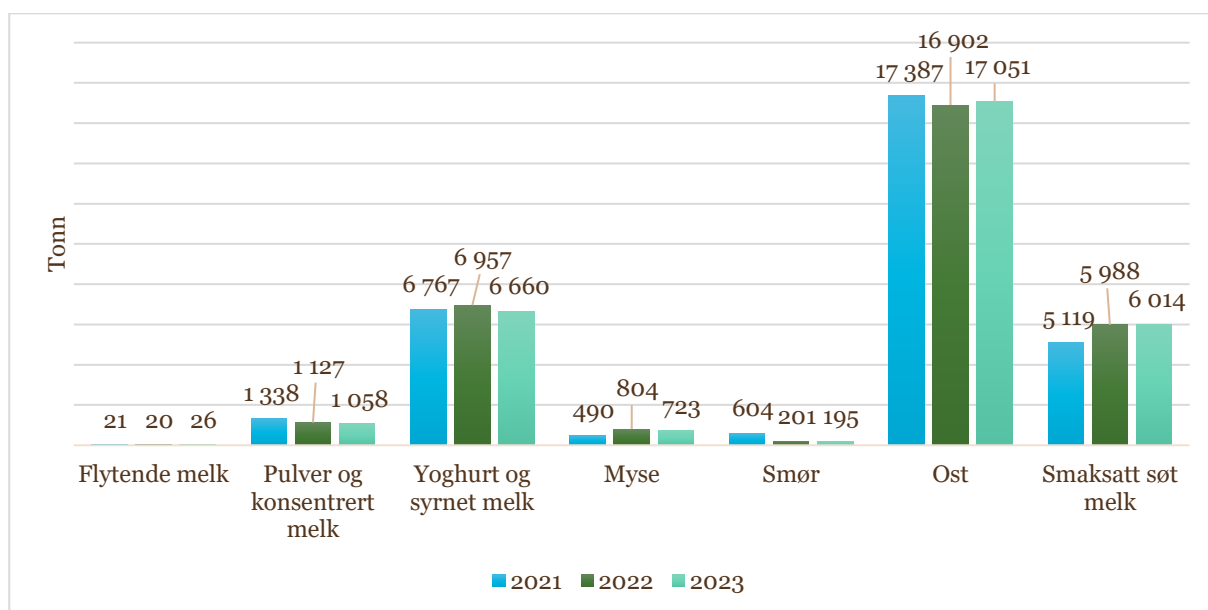
³ inkluderer blandingsprodukt med min. 60 prosent smørandel

2.4 Import av meieriprodukter

Vi importerte 272 tonn meieriprodukter i 2023, en nedgang på 1 prosent fra året før. Verdien av importen gikk imidlertid opp med 18,5 prosent.

Importen av ost, yoghurt/syrnet melk og smaksatt søt melk utgjør den største andelen av meieriimporten, med 94 prosent av mengden og 94 prosent av verdien.

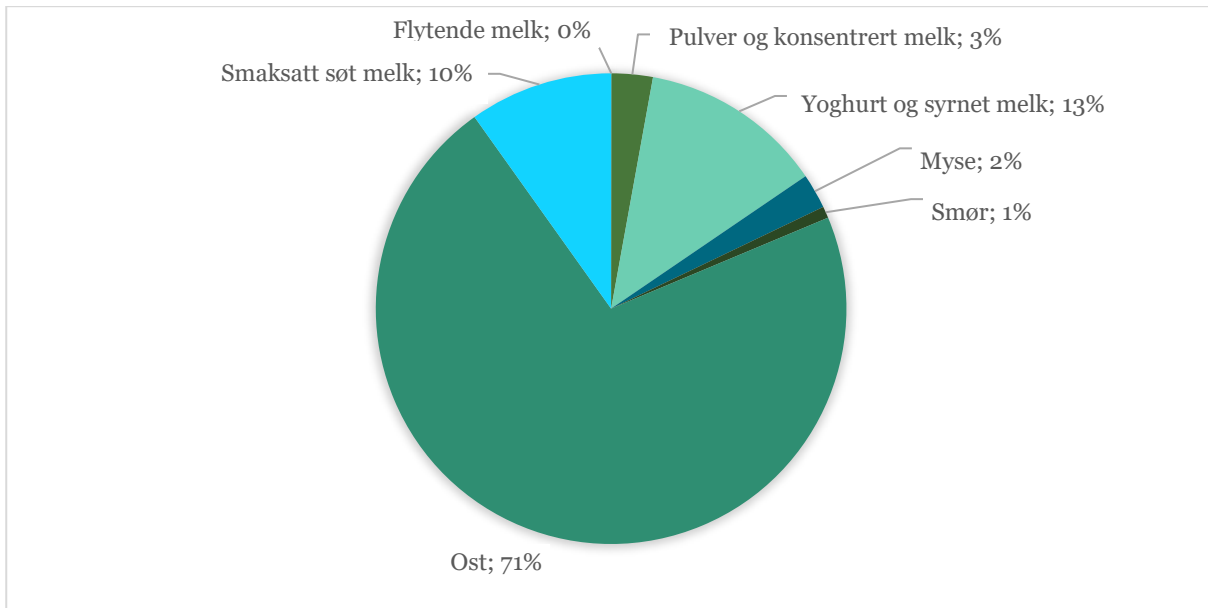
Figur 13 viser utviklingen for importert mengde av meieriprodukter.

Figur 13: Importmengde av meieriprodukt på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen utgjorde rundt 2 159 tonn ost i 2023 og er ikke inkludert i tallene), 2021–2023. Tonn

Kilde: SSB

Verdien av importen av meieriprodukter var på 2 209 mill. kroner i 2023. Figur 14 viser fordelingen mellom de forskjellige varegruppene.

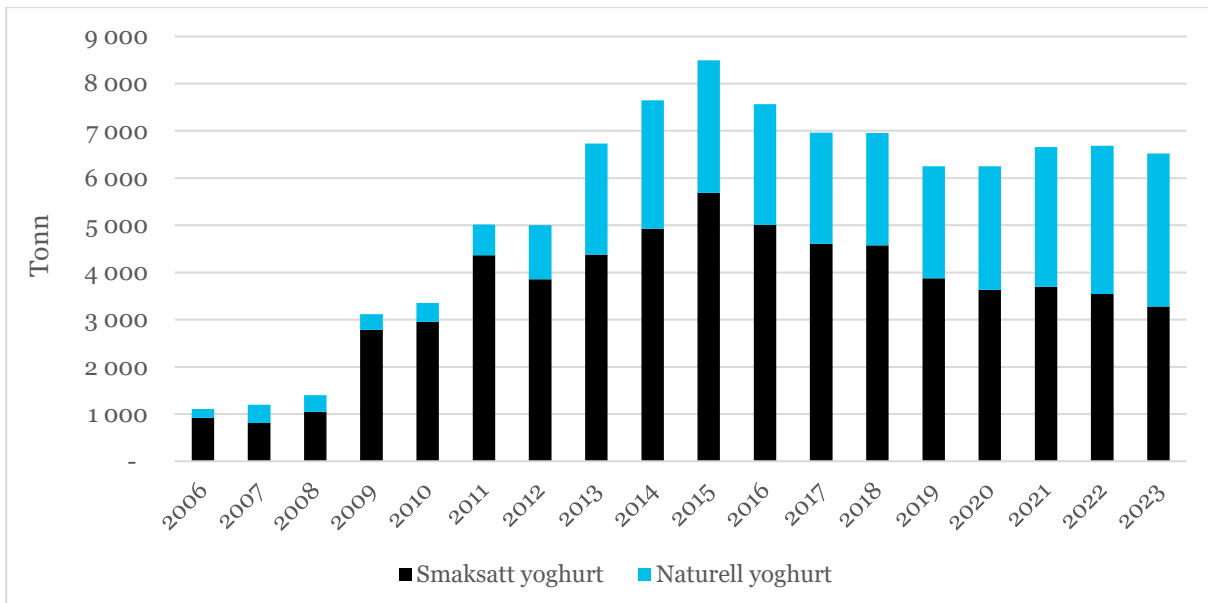
Figur 14: Andel importverdi av meieriprodukt på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen er ikke inkludert i tallene), 2023. Prosent

Kilde: SSB

2.4.1 Redusert import av yoghurt

Importen av yoghurt har stort sett gått ned siden toppåret 2015. Det var en liten oppgang fra 2020 til 2022, men i 2023 gikk importen ned igjen.

En økning i importen av naturell yoghurt veide ikke opp for en fortsatt nedgang i importen av smaksatt yoghurt (RÅK-yoghurt). Se figur 15.

Figur 15: Import av yoghurt, 2006–2023. Tonn

Kilde: SSB

Importen av smaksatt yoghurt var på 3 277 tonn, og utgjorde sju prosent av den totale omsetningen av smaksatt yoghurt i 2023. Importen har gått ned med 42,4 prosent siden 2015, men verdien har økt med 50 prosent i samme periode.

Siden 2012 har vi importert mye naturell yoghurt. Forbrukertrenden med økt etterspørsel etter yoghurt med høyere konsentrasjon av melk, såkalt gresk yoghurt, har bidratt til dette.

Omsetningen av norskprodusert naturell yoghurt gikk opp med 8 491 tonn, tilsvarende 18,3 prosent, i 2023. Importen var på 3 241 tonn, en oppgang på 100 tonn, eller 3,4 prosent.

Vi kan ikke skille vanlig naturell yoghurt fra melkeintensiv yoghurt i importstatistikken, fordi begge typer importeres på det samme varenummeret. Det er derfor vanskelig å si noe presist om importutviklingen for melkeintensiv yoghurt.

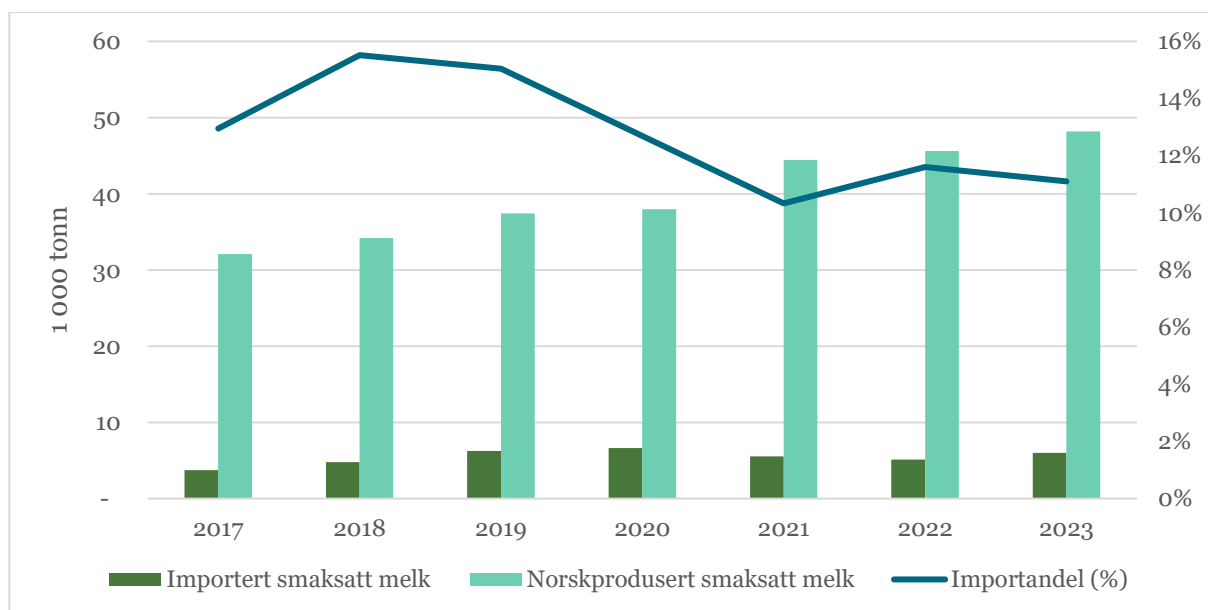
2.4.2 Liten økning i import av smaksatt melk

Produksjonen av smaksatt søtmeik er en viktig avtaker av norsk melk. Norsk produksjon består primært av sjokolademelk, men også av iskaffe og annen smaksatt melk. Det ble omsatt 48,2 mill. liter norsk smaksatt søtmeik i 2023, en økning på hele 5,6 prosent fra 2022.

Vi importerte vi 6 000 tonn, blant annet sjokolademelk, iskaffe, ernærings- og proteindrikker. Importen økte i perioden 2013 til 2019, gikk ned i 2020 og 2021, etterfulgt av en liten økning i 2022 og 2023.

Inkludert import var den totale omsetningen av smaksatt søtmeik på 54,2 mill. liter i 2023. Importandelen var på 11,1 prosent.

Figur 16 viser utviklingen for norskprodusert og importert smaksatt melk.

Figur 16: Importert og norskprodusert smaksatt søtmeik solgt i Norge, 2017–2023. 1000 tonn

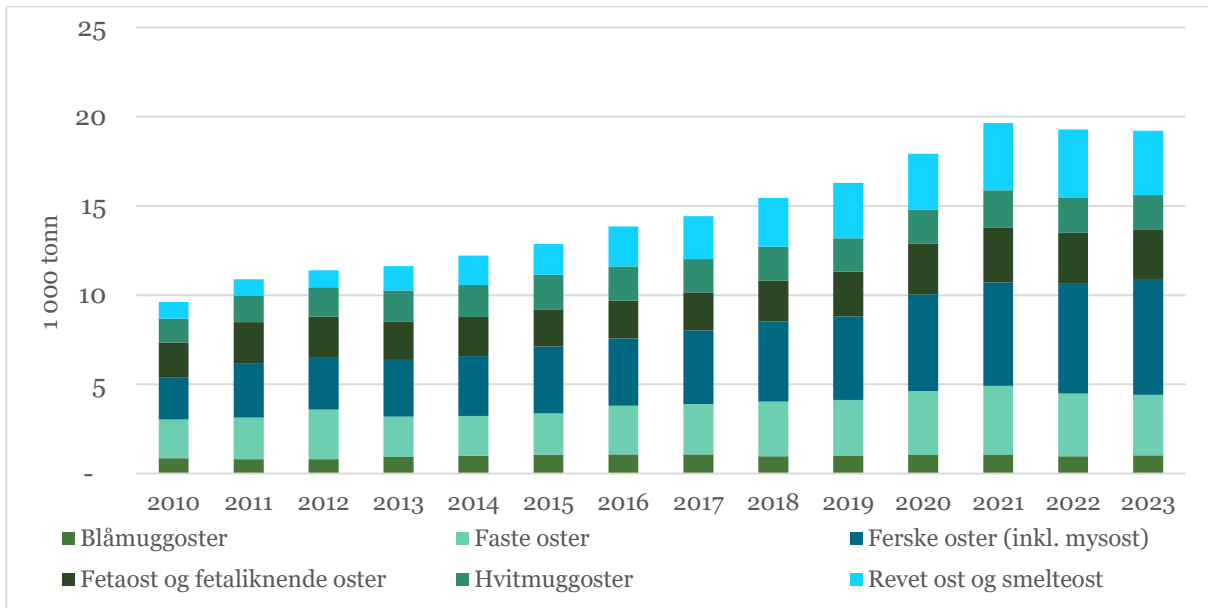
Kilde: Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no (2023), SSB

2.4.3 Mindre import av ost

Ost er det meieriproduktet vi importerer mest av til Norge, målt i både mengde og verdi. Etter mange år med økning, har importen av ost gått ned de siste to årene.

I 2023 ble det importert 19 210 tonn ost til en verdi av 1 672 mill. kroner. Det var 85 tonn mindre enn i 2022, men verdien økte med 278 mill. kroner. Rundt halvparten av osteimporten i 2023 var innenfor tollkvoter.

Figur 17 viser utviklingen av osteimporten siden 2010.

Figur 17: Import av ost fordelt på ostetyper, 2010–2023. 1000 tonn

Import under Utenlands Bearbeiding (UB) er også inkludert, slik at bruk av UB anonymiseres. Importen av ost under UB utgjorde i 2023 totalt sett 2 159 tonn.

Kilde: SSB

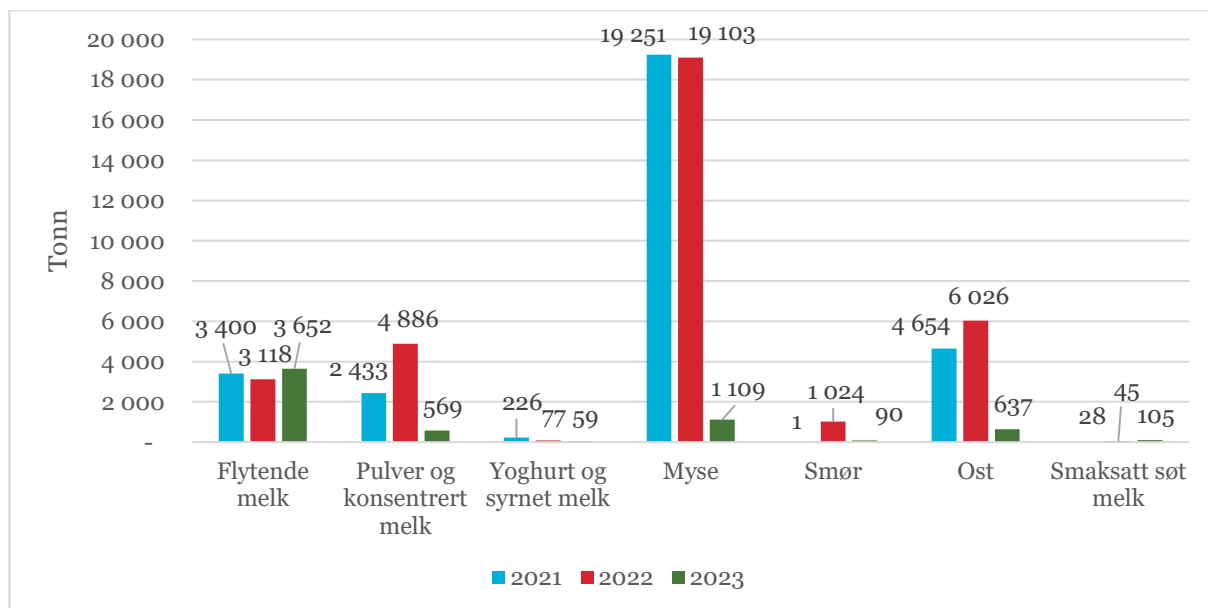
Importen økte for både ferske oster, blåmuggoster og fetaost, men gikk ned for revet ost og smelteost, faste oster og hvitmuggoster.

Ferske oster hadde størst andel av importmengden, med 33 prosent. Revet ost og smelteost hadde en andel på 19 prosent. Fersk ost økte mest i mengde, mens importen av revet ost og faste oster gikk mest ned.

Det totale forbruket av ost gikk, ifølge OFM opp med 2 prosent i 2023, mens importen var relativt stabil. En svakere norsk krone har styrket konkurransekraften til norsk ost.

2.5 Stor nedgang i eksporten

Figur 18 viser at norsk eksport av meieriprodukter gikk kraftig ned fra 2022 til 2023. Eksportverdien gikk ned fra 722 mill. kr til 121 mill. kr, hele 83 prosent. Dette henger blant annet sammen med økt omsetning av ost nasjonalt og at Tines ysteri i Irland har tatt over for eksporten av norsk ost.

Figur 18: Eksportmengde av meieriprodukt på tolltariffens kapitler 4, 22 og 35, 2021–2023. Tonn

Kilde: SSB

Eksportnedgangen var størst for ost, med 5 389 tonn til en verdi av 281 mill. kr. Eksporten til Sverige og USA ble redusert mest med henholdsvis 2 167 og 2 059 tonn. Hovedårsaken er at Tines ysteri i Irland har overtatt denne handelen.

Eksporten av pulver og konsentrert melk gikk ned med 4 318 tonn, en verdireduksjon på 149 mill. kr. Dette henger sammen med at det ikke var et overskudd av skummetmelkpulver i det norske markedet. Dermed ble det ikke brukt prisnedskrivingsmidler for å selge skummetmelkpulver til bruk i melkeerstatninger til fôr. I 2022 var det en vesentlig eksport av skummetmelkpulver, som etter bearbeiding i utlandet ble importert som melkeerstatninger til dyrefôr.

Eksporten av mysepulver og myseproteinkonsentrat har vært betydelig siden 2013, men gikk ned i 2023. Reduksjonen var på 17 993 tonn til en verdi av 129 mill.kr. Nedgangen skyldes delvis redusert osteproduksjon for eksport, men også økt etterspørsel etter protein innenlands.

Flytende melk var det meieriproduktet som hadde størst eksportverdi i 2023, med 39,2 prosent. Ost hadde nest størst eksportverdi med 31,5 prosent.

En del av eksporten av meieriprodukter går til utlandet under ordningen for utenlands bearbeiding, og ikke som ordinær eksport, men er ikke trukket fra i figur 18. Dette gjelder blant annet flytende melk.

3 Kjøtt

Den totale norske produksjonen av kjøtt fra storfe, svin, kylling, sau og lam gikk ned med 0,6 prosent i 2023.

Det ble produsert 90 600 tonn storfekjøtt, en nedgang på 1,6 prosent. Også produksjonen av svinekjøtt gikk ned og endte på 131 800 tonn. Det ble produsert 22 400 tonn kjøtt fra sau og lam i 2023, hele 4,7 prosent mindre enn året før.

Trenden med økt produksjon og etterspørsel etter kylling fortsatte. Det ble produsert 107 200 tonn kylling i 2023, en økning på 2 000 tonn fra året før.

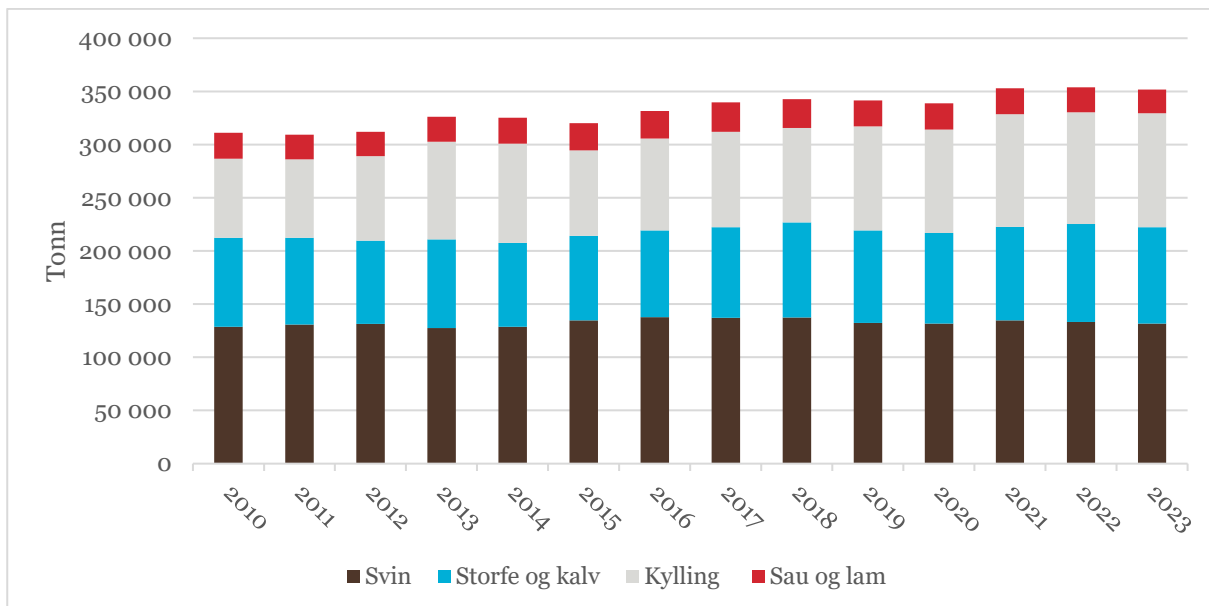
Etterspørselen etter kjøtt ble lavere enn forventet, og det ble lagt mye storfe og svin på lager i løpet av året. Dette ga et mindre importbehov. Den totale importen av storfe, svin, kylling og sau/lam, gikk ned med hele 46 prosent.

Det ble produsert 1 500 tonn reinsdyrkjøtt i 2023, en betydelig økning fra året før.

3.1 Kjøttmarkedet

3.1.1 Marginal nedgang i kjøttproduksjonen

I 2023 var produksjonen av alle kjøttslagene litt mindre enn i 2022, med unntak av kyllingproduksjonen som fortsetter å vokse. Totalt ble produksjonen av de største kjøttslagene redusert med 0,6 prosent. Produksjonsutviklingen blant de ulike kjøttslagene fra 2010 til 2023 vises i figur 19.

Figur 19: Norsk produksjon av kjøtt fra svin, storfe, kylling og sau/lam, 2010–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c)

Den totale norske produksjonen av kjøtt fra kylling, gris, storfe og småfe har økt med 13,4 prosent siden 2010. Veksten har først og fremst blitt drevet av økt produksjon av kylling, der økningen er på 44 prosent. Storfe- og svineproduksjonen økte med henholdsvis 8,5 og 2,3 prosent i samme periode, mens produksjonen av sau og lam gikk ned med 8,5 prosent.

Produksjonen og etterspørselen etter kylling har økt de siste tiårene, både i Norge og internasjonalt. Denne trenden fortsatte i 2023. Den norske produksjonen av fjørfe økte med over 2 000 tonn, eller 1,9 prosent. Til sammenligning gikk svine- og storfeproduksjonen ned med om lag 3 000 tonn.

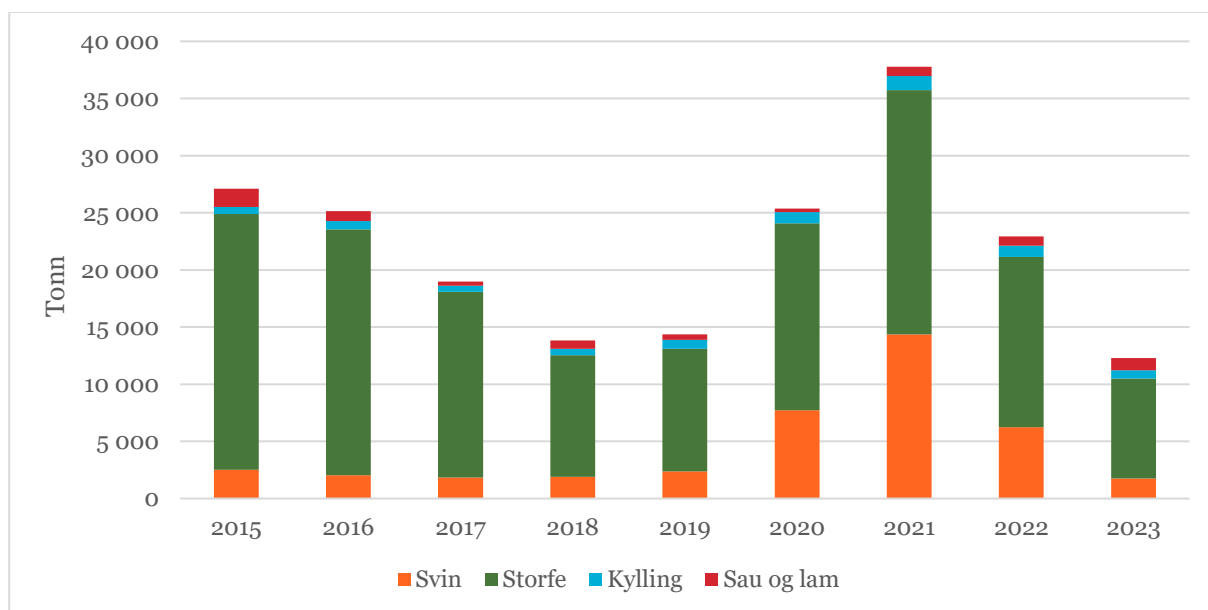
Produksjonen av storfe og kalv falt med 1,6 prosent i 2023, men er likevel på et høyt nivå sammenlignet med de siste 20 årene. Nedgangen skyldes først og fremst at det ble slaktet langt færre melkekuer enn året før (Nortura, 2024).

Produksjonen av sau og lam ble 4,7 prosent lavere enn året før. Det har ikke blitt registrert lavere produksjon av småfe de siste 20 årene.

3.1.2 Kjøttimporten nesten halvert

Den totale importen av de fire største kjøttslagene, storfe, svin, kylling og sau/lam, gikk ned med hele 46 prosent i 2023.

Figur 20 viser importen av kjøtt fra og med 2015.

Figur 20: Import av storfe, svin, kylling og sau/lam, 2015–2023. Tonn

Tabellen viser import under relevante varenumre under kapittel 2 i tolltariffen

Kilde: SSB

Under pandemien importerte vi mye kjøtt fra storfe og svin. I 2022 åpnet samfunnet igjen, grensehandelen tok seg opp og importen gikk ned. Denne trenden fortsatte i 2023.

I 2022 importerte vi 22 900 tonn kjøtt fra storfe, svin, kylling, sau og lam, tilsvarende tall for 2023 var 12 300 tonn. Importen av sau og lam økte noe, men for de øvrige tre kjøttslagene var reduksjonen betydelig.

Importen av alle kjøttslag og alle typer kjøttprodukter endte på 19 500 tonn i 2023. Dette var omtrent 35 prosent mindre enn året før.

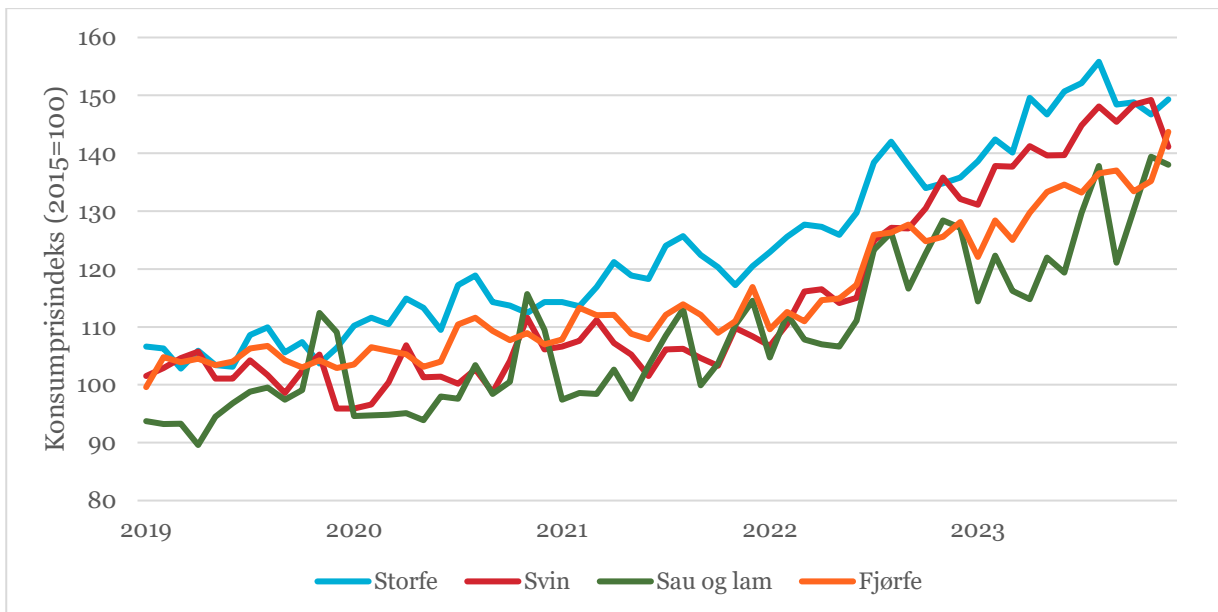
Det var ingen import av kjøtt som følge av generelle nedsettelse av tollavgiftssatser i 2023. Importen på kvoter var ganske stabil sammenlignet med 2022.

3.1.3 Dyrere for forbrukerne

Prisene på matvarer økte med 10 prosent i 2023. Ifølge SSB er dette den høyeste årsveksten siden 1982.

Konsumprisindeksen for kjøtt økte med hele 10,5 prosent fra 2022 til 2023. Prisveksten var størst for svinekjøtt og storfekjøtt, med henholdsvis 17 og 11,8 prosent (SSB, 2024).

Konsumprisindeksen er vist i figur 21.

Figur 21: SSBs konsumprisindeks for ulike kjøttslag, 2019–2023. 2015=100

Kilde: SSB (2024)

Det er flere årsaker til prisøkningen. Pandemien og krigen i Ukraina har ført til økte kostnader på flere innsatsfaktorer som kraftfôr og strøm, og dette slår ut i høyere priser. Lav kronekurs har gjort importerte varer dyrere.

3.1.4 Uforutsigbar markedsutvikling

Gjennom pandemien opererte markedsregulator med en forventning om normalisering av markedet, og signaliserte at det økte behovet for kjøtt som følge av pandemien ikke burde medføre utvidet produksjonskapasitet. For å unngå overproduksjon i et mer normalisert marked, ble produksjonen derfor kun i begrenset grad tilpasset den økte etterspørselen.

I 2022 var det et skifte i det norske kjøttmarkedet. Vi gikk fra en betydelig underskuddssituasjon i årene før, til overskudd, først og fremst for storfe, men også til dels for svin. Samtidig har prisen økt mye for disse varene for å dekke stigende produksjonskostnader. I løpet av 2023 gikk salget av kjøtt ned mer enn forventet, og prisen ble derfor satt ned av markedsregulator tidlig på høsten. Samtidig ble det lagt mye storfe og svin på lager gjennom året. 2023 har vist at markedet er vanskelig å forutse, og at den balansen vi forventet i etterkant av pandemien ikke har slått til.

Forbrukernes kjøpekraft vil være en viktig faktor for etterspørselen framover. Selv om prisene ikke skulle øke i første halvår 2024, vil de fortsatt være på et relativt høyt nivå, på linje med det øvrige kostnadsnivået i samfunnet.

Markedsregulator forventer en liten vekst i salget av svinekjøtt i 2024, og en marginal nedgang i salget av storfekjøtt. Samtidig går produksjonen noe ned, slik at markedsbalansen blir bedre. Allikevel er det store mengder med både svin og storfe på lager ved utgangen av 2023, noe som vil prege markedet gjennom året.

Animalia har anslått et reelt forbruk av kjøtt per innbygger i 2022 på 58,0 kg. Dette var 3,0 prosent mindre enn året før (Animalia, 2023). Det var en nedgang i forbruket av alle de store kjøttslagene, med størst nedgang for svinekjøtt. Trenden med en nedgang i forbruket av rødt kjøtt vil trolig fortsette, til fordel for hvitt kjøtt og andre proteinkilder.

3.2 Storfe

3.2.1 Nedgang i produksjonen

Produksjonen av storfekjøtt økte i 2021 og i 2022, men gikk betydelig ned i 2023. Landbruksdirektoratets tall viser at det ble produsert nærmere 90 600 tonn storfekjøtt i 2023, en nedgang på 1,6 prosent fra året før.

Tabell 7: Produksjon og handel av storfekjøtt, 2010 og 2021–2023. Tonn

	2010	2021	2022	2023	Endring siste år
Norsk produksjon*	83 507	87 744	92 098	90 589	-1,6 %
+ Import	5 381	21 379	14 890	8 721	-41,4 %
- Eksport	222	783	929	974	4,8 %
=Totalt tilført	88 666	108 339	106 059	98 336	-7,3 %
Norskprodusert andel**	94 %	80 %	86 %	91 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c), SSB

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av storfe under tolltariffens kapittel 2 (kjøttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av storfe under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. **I beregningen av andelen norskprodusert storfekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene.

Nedgangen skyldes først og fremst redusert slakt av melkekyr. I 2023 ble det slaktet 9 000 færre kyr enn året før og gjennomsnittlig slaktevekt var lavere. Antall okseslakt økte noe, men gjennomsnittlig slaktevekt ble redusert. Samlet sett førte dette til en liten nedgang også for oksekjøtt. Produksjonen av kjøtt fra kalv og kvige økte noe, men ikke nok til å kompensere for mindre slaktemengder av okse og ku (Nortura, 2024).

Melkeprodusentenes tilpasning til reduserte melkekvoter, bidro til en betydelig økning i slakt av melkekyr i 2022. Dermed ble det færre kyr i 2023, noe som igjen førte til færre kalver og mindre tilførsler av kjøtt i 2023.

Fratrukket eksport og medregnet import endte de totale tilførslene av storfekjøtt på 98 300 tonn i 2023, 7,3 prosent mindre enn i 2022. Nedgangen skyldes først og fremst den store reduksjonen i importen på mer enn 40 prosent.

På telledato 1. oktober 2023 var den totale bestanden av storfe på nesten 22 000 færre dyr enn året før. Antall registrerte ammekyr har økt i flere år, men gikk ned i 2023. Det var i overkant av 113 160 ammekyr i Norge på telledato 1. oktober 2023, nesten 1 500 dyr færre enn året før. Også antall melkekyr gikk ned fra året før med 3 500 dyr, tilsvarende en nedgang på 1,7 prosent. Størst nedgang var for øvrige storfe, som okse, kalver, ungoxser, okser og kviger. For denne gruppen ble det registrert nesten 17 000 færre dyr enn året før.

Salget av storfekjøtt gikk kraftig ned i 2023, og endte på det laveste nivået siden 2014. Anslag fra Nortura viser en nedgang på hele 5,9 prosent sammenlignet med året før (Nortura, 2024). Den største nedgangen var i 1. kvartal, mye forklart med at det fortsatt var pandemirestriksjoner i tilsvarende periode i 2022.

Generell prisvekst, høye renter og økonomisk usikkerhet, bidro til redusert salg også resten av året. For å kompensere for høye kostnader på innsatsfaktorer de siste årene, har prisen på storfekjøtt blitt satt mye opp. Høyere priser har forsterket nedgangen i salget.

For å dempe nedgangen i salget og hindre ytterligere oppbygging av lager, vedtok markedsregulator Nortura i august å sette ned engrosprisen for storfe med kr 4,00 per kg. De oppfordret også produsentene til å redusere produksjonen, først og fremst gjennom å levere lettere slakt. Det ble satt ned et produsentråd for storfe for å forsterke budskapet til Nortura.

Det ble også innført tilskudd for kalveslakting fra og med uke 48 for å premiere økt slakt av kalv. Dette vil redusere produksjonen, særlig mot slutten av 2024.

Høy import, lavere salg og mer slakting bidro også til at mye storfekjøtt ble lagret høsten 2022. Ved inngangen til 2023 var det 4 877 tonn på reguleringslager. Selv om produksjonen gikk ned i løpet av året, var det ikke nok til å kompensere for nedgangen i salget. Dette førte til betydelig overskudd av storfekjøtt i markedet.

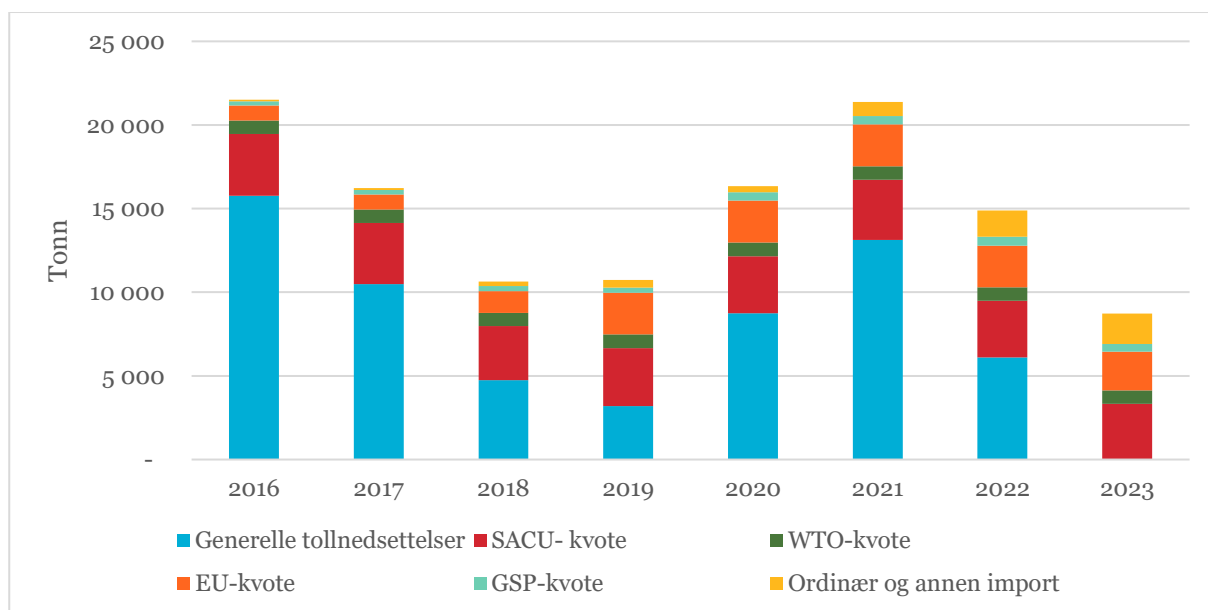
Det maksimale kvantum for innlegg av storfekjøtt på reguleringslager er på 2 500 tonn i løpet av et år. Det har vært frysefradrag på storfe på 17 prosent gjennom hele 2023. På grunn av det store overskuddet i markedet, ble rammen for innlegg økt i to omganger. Først vedtok Omsetningsrådet å øke rammen til 4 800 tonn. Begrunnelsen var tørke og deretter ekstremvær om sommeren, med påfølgende fare for fôrmangel og dermed økt utslakting av storfe. Landbruks- og matdepartementet økte deretter rammen med ytterligere 1 500 tonn, til 6 300 tonn. Ved utgangen av året lå 7 376 tonn storfekjøtt på reguleringslager.

I sine prognoser fra januar 2024 anslår Nortura en nedgang i produksjonen i 2024 på 6,5 prosent. Sammen med en liten økning i salget, gir dette et underskudd på 4 300 tonn for 2024.

3.2.2 Nedgang i importen

Det ble importert 8 720 tonn storfekjøtt i 2023, en kraftig nedgang fra året før. Under pandemien økte importen i takt med mindre reising og grensehandel. Importen gikk deretter kraftig ned, og ligger nå på et lavere nivå enn i årene før pandemien. De siste to årene har nedgangen vært på nesten 60 prosent.

Figur 22 viser fordelingen av importen innenfor kvoter og tollnedsettelse de siste åtte årene. Storfeimporten er i all hovedsak ikke-bearbejdede kjøtttråvarer som kommer inn under tolltariffens posisjon 02.01 og 02.02.

Figur 22: Import av storfekjøtt fordelt på ulike kvoter og importordninger, 2016–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet, SSB

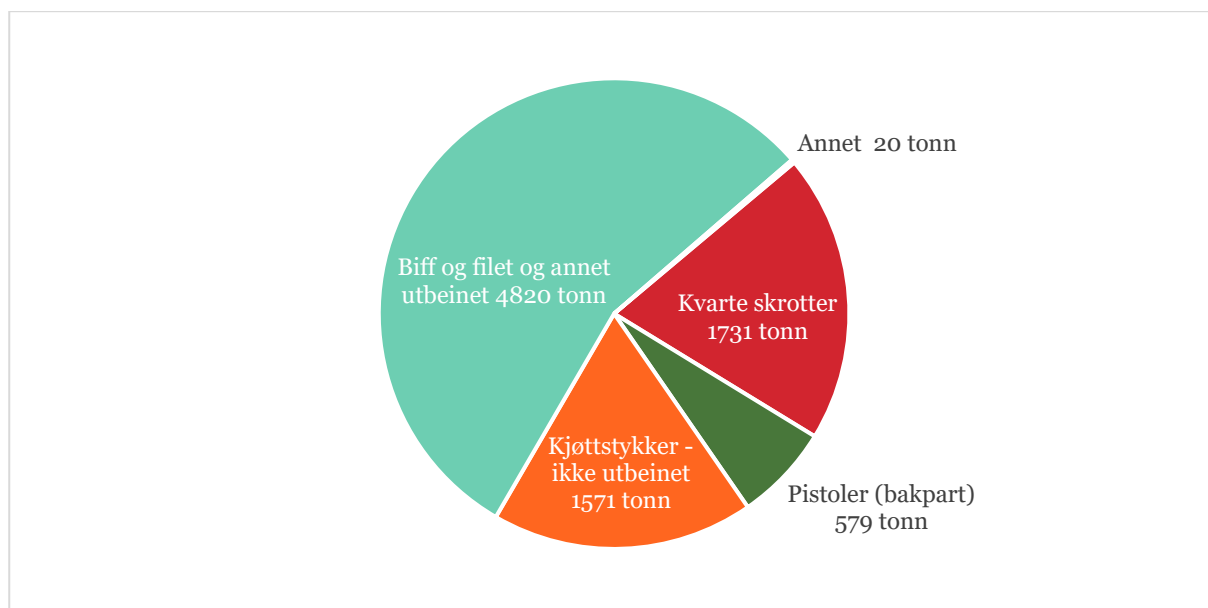
Det ble importert 2 309 tonn under EU-kvoten på 2 500 tonn. Kvoteutnyttelsen ble dermed 92 prosent.

WTO-kvoten gir adgang til import tilsvarende 1 084 tonn storfekjøtt med bein per år. Importen under WTO-kvoten tilsvarte 805 tonn storfekjøtt i 2023, og oppjustert til kjøtt med bein tilsvarte dette 98,7 prosent utnyttelse av kvoten.

Fra Botswana, Namibia og Eswatini ble det importert 3 330 tonn beinfritt storfekjøtt tollfritt i 2023. Eswatini har et tak på tollfri eksportkvantum av storfekjøtt til Norge på 500 tonn. Botswana og Namibia har et tak på tollfri eksport på 2 700 tonn per år, i tillegg til en tollfri kvote på 500 tonn.

Det ble også importert rundt 460 tonn under GSP-kvoten, som gir tilgang til å importere 500 tonn biff og filet til en tollsats på kr 107,11 per kg. Størstedelen av denne importen i 2023 kom fra Argentina.

Figur 23 viser importen av storfekjøtt i 2023, fordelt på kategorier. Disse inkluderer både fersk og fryst vare.

Figur 23: Fordeling av import av storfekjøtt under kap. 2 i tolltariffen, 2023. Tonn

Kilde: SSB

Som vist i figuren, utgjorde biff og filet mer enn halvparten av importert storfekjøtt i 2023. De siste årene har denne importen vært relativt stabil, da dette i all hovedsak er import innenfor kvoter.

Den største endringer fra 2022 er importen av kvarte skrotter. Mens denne kategorien utgjorde hele 71 prosent av storfeimporten i 2021, og 53 prosent i 2022, var andelen betydelig lavere i 2023. Dette er typisk en vare som importeres under generelle tollsatsavgiftnedsettelse. I motsetning til de foregående årene, var det ingen slik tollnedsettelse i 2023, og importen ble derfor vesentlig mindre.

3.2.3 Priser

Markedsregulator fastsatte planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) til kr 78,30 per kg for første halvår 2023, opp kr 3,50 fra andre halvår 2022. I andre halvår 2023 ble prisen holdt uendret.

PGE ble ikke endret samtidig med den nedsatte engrosprisen på storfe i august. Dette førte til at den akkumulerte gjennomsnittsprisen for storfe i 2. halvår 2023 endte kr 2,91 under PGE.

3.3 Svin

3.3.1 Produksjon, salg og marked

Etter flere år med underskudd, ble det et overskudd i det norske svinekjøttmarkedet i 2023. Landbruksdirektoratets tall viser en samlet produksjon i 2023 på 131 800 tonn, 1,1 prosent mindre enn året før.

Tabell 8: Produksjon og handel av svinekjøtt, 2010 og 2021–2023. Tonn

	2010	2021	2022	2023	Endring siste år
Norsk produksjon*	128 752	134 835	133 197	131 755	-1,1 %
+ Import	2 148	14 357	6 249	1 768	-71,7 %
- Eksport	5 386	4 383	3 900	4 143	6,2 %
=Totalt tilført	125 515	144 808	135 547	129 380	-4,5 %
Norskprodusert andel**	98 %	90 %	95 %	99 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c), SSB

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av svin under tolltariffens kapittel 2 (kjøttvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever og spekk. I tillegg blir det importert bearbeidede kjøttvarer av svin under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. **I beregningen av andelen norskprodusert svinekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene

Det ble slaktet noen flere griser i 2023 enn året før. Slaktevektene var imidlertid betydelig lavere, noe som førte til en samlet nedgang i produksjonen.

Allerede ved inngangen til året kom prognoser som anslo nedgang i salget på grunn av redusert kjøpekraft. Salget falt imidlertid kraftigere enn forventet, og endte på det laveste nivået på ti år. Anslag fra Nortura viser en nedgang på hele 6,6 prosent sammenlignet med året før (Nortura, 2024). Som for storfe var den største nedgangen i 1. kvartal, men det var også et betydelig redusert salg resten av året.

Som for storfe har også prisen på svinekjøtt blitt satt opp mye de siste årene, og økningen var særlig stor i 2022. Mens planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) første halvår 2022 lå på kr 38,50, var den i første halvår 2023 på kr 45,00. Dette tilsvarer en økning på nesten 17 prosent. De økte prisene har, sammen med den generelle kostnadsveksten i samfunnet, bidratt til redusert salg av svinekjøtt.

Det ble et overskudd av svinekjøtt i markedet i 2023. Selv om produksjonen endte noe lavere enn året før, var dette ikke tilstrekkelig til å kompensere for det reduserte salget.

Overskuddet ble lagt på reguleringslager. Det lå allerede 231 tonn svinekjøtt på lager i starten av året, og «taket» på 3 000 tonn ble nådd allerede i uke 34. Landbruks- og matdepartementet innvilget en økt ramme for innlegg fra 3 000 til 4 000 tonn. For å få avsetning på frysevarene, ble det også innvilget et frysefradrag for svin på 25 prosent. Det lå 3 634 tonn svinekjøtt på reguleringslager ved utgangen av 2023.

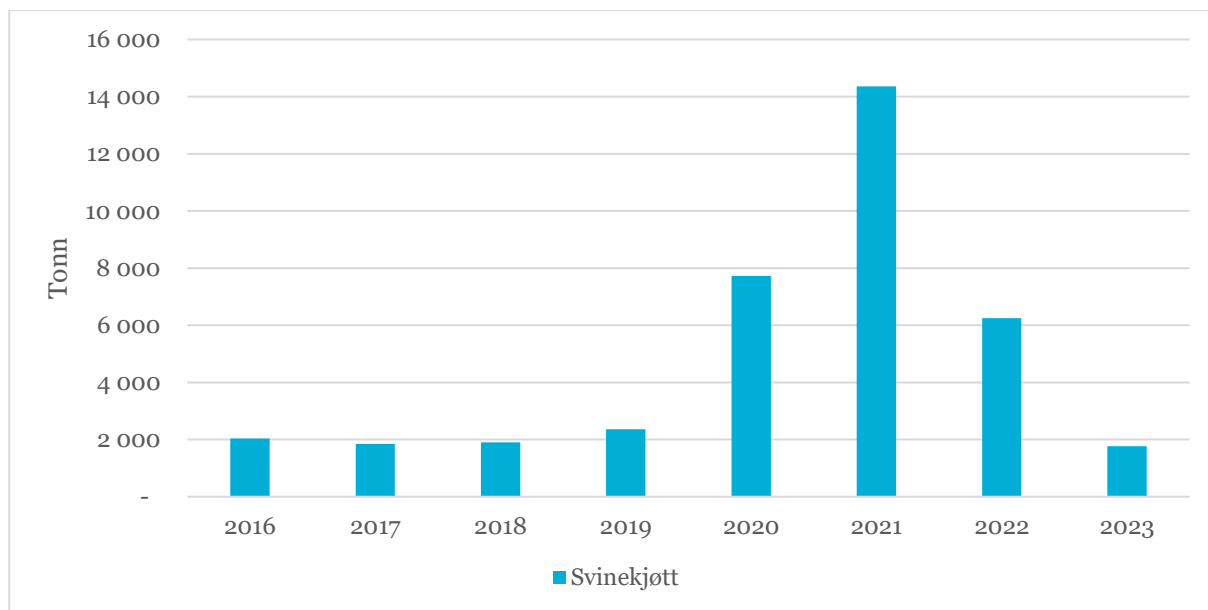
Markedsregulator oppfordret produsentene til å redusere produksjonen, ved å redusere bedekningene og levere lettere gris til slakt. Det ble også opprettet et produsentråd for svin, tilsvarende som for storfe.

I 2024 forventer Nortura en liten økning i salget. Vektgrensen for høyeste pris på slaktegris ble i januar 2024 satt ned fra 93 til 87 kg. Sammen med en reduksjon i bedekningene, vil dette gi en lavere produksjon framover. Nortura anslår nå et underskudd på 2 133 tonn for året 2024.

3.3.2 Nedgang i importen

Det ble importert 1 768 tonn svinekjøtt i 2023. Til sammenligning var importen året før på mer enn 6 200 tonn. Dette tilsvarer en nedgang i 2023 på hele 72 prosent.

Figur 24 viser utviklingen for import av svinekjøtt fra 2016.

Figur 24: Import av svinekjøtt, under tolltariffens kap.2., 2016–2023. Tonn

Kilde: SSB

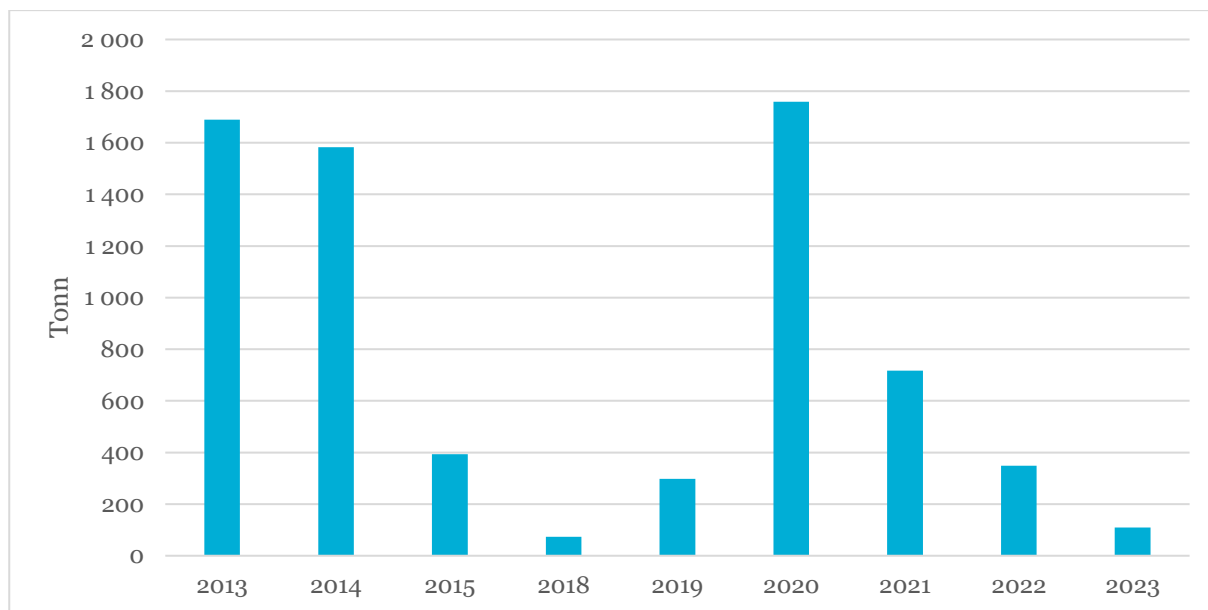
Under pandemien økte også importen av svinekjøtt til Norge. I 2023 var importen omtrent på nivå med årene før pandemien.

Importen av hele og halve slakt av gris har variert særlig mye de siste årene. Denne varen får en generell nedsatt tollavgiftssats når det er underskudd i markedet. I motsetning til året før, var det ingen tollnedsettelse for svinekjøtt i 2023.

Rundt en femtedel av importen i 2023 var ubearbeidet svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.03. Av dette kvantumet ble nærmere 170 tonn importert innenfor den tollfrie EU-kvoten for hele/halve slakt, tilsvarende en kvoteutnyttelse på 28 prosent. Størstedelen av denne importen kom fra Finland. Til sammenligning ble det importert rundt 600 tonn svinekjøtt under EU-kvoten i 2022.

Kvotoutnyttelsen for WTO-kvoten på 1 381 tonn var på kun 0,4 prosent, tilsvarende rett i underkant av 5 tonn. Det meste av dette svinekjøttet kom fra Tyskland.

Figur 25 viser importen av sideflesk med bein tilbake til 2012. Det ble importert 110 tonn sideflesk med bein (ribbe) i 2023, en kraftig nedgang fra året før. Det var ingen nedsatt tollavgiftssats for sideflesk av svin i 2023.

Figur 25: Import av sideflesk med bein, varenummer 02.03.1904, 2013–2023. Tonn

Kilde: SSB

Etter artikkel 19-avtalen med EU om handel med landbruksvarer, ble det fra oktober 2018 innført en egen kvote for import av svineribbe. Denne kvoten er på 300 tonn, og i motsetning til de foregående årene da kvoten ble fullt utnyttet, ble kvoteutnyttelsen i 2023 på kun 37 prosent. Det er kun mulig å bruke kvoten til import i desember, med en tollsats på kr 15 per kg, mot kr 64,96 per kg i ordinær tollsats.

I forbindelse med frihandelsavtalen med Storbritannia ble det også gitt en kvote for import av ribbe i desember på 50 tonn. Det ble ikke importert noe under denne kvoten i 2023.

Saltet og speket svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.10 utgjorde størstedelen av importen i 2023. Denne importen var på nærmere 1 409 tonn. Av dette ble 546 tonn, omregnet til kjøtt med bein, importert innenfor skinkekvoten fra EU, som totalt er på 600 tonn. Videre omfatter importen på posisjon 02.10 omtrent 256 tonn saltet/spekt kjøtt importert til ordinær toll. Landbruksdirektoratet anslår at nærmere 651 tonn av den samlede svinekjøttimporten var gjeninnførsel etter utenlands bearbeiding (UB-ordningen).

Det ble eksportert rett i overkant av 4 140 tonn svinekjøtt i 2023, opp 6 prosent fra året før. 1 960 tonn av eksporten var råvarer av svinekjøtt som falt innunder tolltariffens posisjon 02.03, kjøtt av svin, fersk, kjølt eller fryst. 2 000 tonn av eksporten var spiselig slakteavfall, hvorav størstedelen av eksporten av fersk og fryst vare gikk til Sverige. Størstedelen av fryst spiselig slakteavfall ble eksportert til Kongo. Slik eksport kan blant annet være svinelabber, -ører, -mage, -tunge og -nyrer.

1 943 tonn av den totale svineeksporten (sett bort fra lever og spekk) var svinekjøtt som ble eksportert for å bearbeides i utlandet. Dette blir deretter gjeninnført til Norge som bearbeidede produkter, som for eksempel leverpostei, bacon eller pølser. Størstedelen av dette ble i 2023 sendt til Danmark, men det ble også eksportert betydelige mengder både til Spania og Sverige.

3.3.3 Priser

Markedsregulator fastsatte planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) for gris til kr 45,00 per kg for første halvår 2023, opp kr 3,50 fra andre halvår 2022. I andre halvår 2023 ble prisen satt opp med ytterligere 70 øre, til kr 45,70 per kg.

Som for storfe ble prisen på gris satt ned i august, med kr 0,80 per kg. PGE ble ikke endret samtidig. Dette førte til at den akkumulerte gjennomsnittsprisen for svin i 2. halvår 2023 endte kr 0,65 under PGE.

3.4 Sau og lam

3.4.1 Balanse i markedet for lam

Det norske markedet for sau og lam var i tilnærmet balanse i 2023, slik det har vært de siste årene. Landbruksdirektoratets tall viser at det ble slaktet mindre sau og lam i 2023 enn året før. Samtidig som produksjonen gikk ned, ble det importert litt mer enn året før. Totalt ble det importert i overkant av 1 000 tonn kjøtt av småfe i 2023. Det vil si at vi er godt selvforsynt med småfekjøtt, andelen norsk vare utgjorde 96 prosent av tilførte mengder.

Tabell 9: Produksjon og handel av sau- og lammekjøtt, 2015 og 2021–2023. Tonn

	2015	2021	2022	2023	Endring siste år
Norsk produksjon*	25 561	24 368	23 481	22 371	-5 %
+ Import	1 605	814	808	1 064	32 %
- Eksport	14	13	41	55	33 %
= Totalt tilført	27 152	25 168	24 247	23 380	-4 %
Norskprodusert andel**	94 %	97 %	97 %	96 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c), SSB

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av sau/lam under tolltariffens kapittel 2 (kjøttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av sau/lam under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. ** I beregning av andelen norskprodusert sau- og lammekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførselene.

I starten av 2023 var det tomt for sau og lam på reguleringslager, men dette endret seg. Ved utgangen av året lå det 123 tonn lam og 334 tonn sau på lager. Som for de andre kjøttslagene, gikk også salget av sau og lam ned. Ifølge Norturas tall på engrossalget av sau og lam, ble salget redusert med henholdsvis 10,7 og 3,5 prosent i 2023 (Nortura, 2024).

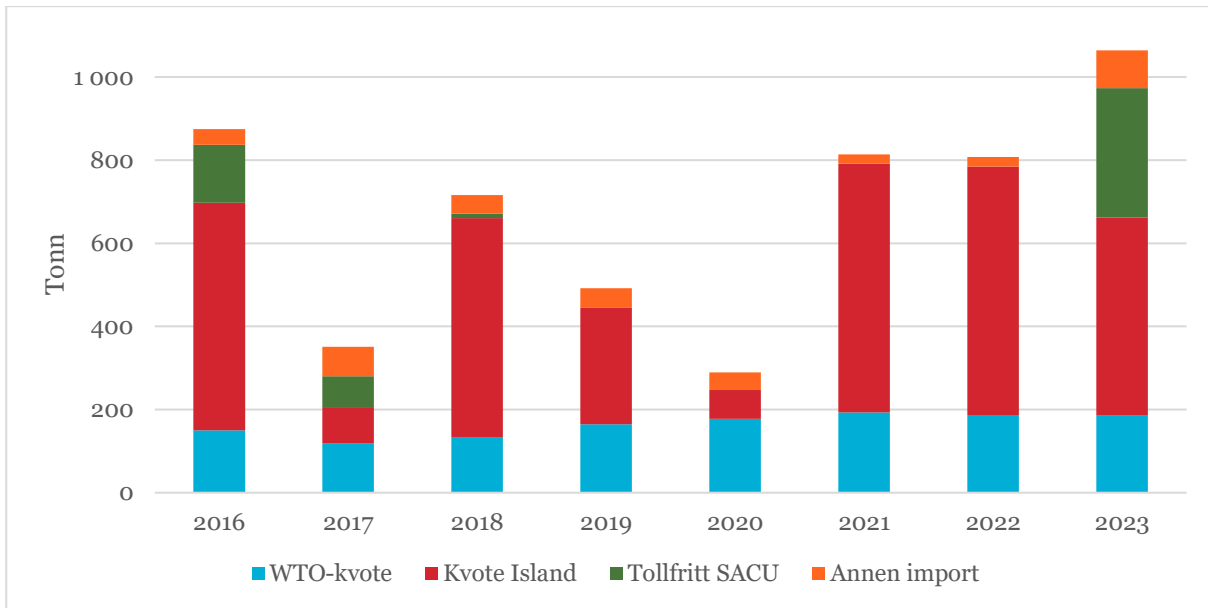
Norturas tall viser at det i løpet av året ble slaktet 160 000 sau og 935 000 lam. Sauene som ble levert til Norturas slakterier, veide i snitt 30,6 kg, det er 300 gram mindre enn året før. Gjennomsnittsvekten på lam var 18,7 kg, det samme som i 2022 og 2021 (Nortura, 2024).

Nortura forventer at markedsbalansen for lam vil vedvare, og at det i slutten av 2024 vil ligge omtrent 200 tonn kjøtt på lager. De påpeker at for sau er interessen lavere, og forventer noe overskudd av sauekjøtt høsten 2024. Markedsregulator mener likevel at bestanden ser ut til å være på et riktig nivå (Nortura, 2023).

3.4.2 Økt import

Importen av sau og lam falt i flere år fram til 2020, men har økt noe de siste tre årene. I 2023 endte importen på 1 064 tonn, dette er det høyeste nivået siden 2015.

Figur 26 viser hvilke kvoter og importordninger småfekjøtt har blitt importert under fra 2016 til 2023. I flere år før 2016 var importen betydelig høyere som følge av generelle nedsettelse av tollavgiftssatser. Sist tollavgiftssatsen ble satt ned på småfekjøtt var i 2015.

Figur 26: Import av sau- og lammekjøtt fordelt på ulike kvoter og importordninger, 2016–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet, SSB

Det importeres i hovedsak sau- og lammekjøtt gjennom internasjonale kvoterettigheter for import. Figuren viser importen under de såkalte WTO-, Island- og SACU-kvotene. I tillegg vises resterende import, som kan være import til ordinær tollavgiftssats eller mindre importkvoter tildelt etter søknad.

WTO-kvoten gir adgang til å importere 208 tonn kjøtt med bein per år. Det er mulig å importere utbeinet kjøtt på kvoten også, mot at kvantumet blir korrigert for vekten av bein. 99 prosent av kvoten ble brukt i 2023, mot 91 prosent i 2022. Importen på WTO-kvoten kommer i all hovedsak fra New Zealand.

Den største kvoterettigheten er for import fra Island, med en total kvote på 600 tonn. I 2021 og 2022 ble kvoten nærmest fullt utnyttet, mens 79 prosent ble utnyttet i 2023.

Namibia, Botswana og Eswatini kan, innenfor SACU-kvoten, eksporterte 400 tonn tollfritt småfeskjøtt til Norge per år. I 2023 importerte vi 310 tonn. Sist gang kvoten ble benyttet var i 2018, men da i et mindre omfang.

Eksporten av sau og lam fra Norge er begrenset, men har økt de siste årene. I 2021, 2022 og 2023 eksporterte vi henholdsvis 13, 41 og 55 tonn. Eksporten har de siste årene primært gått til Danmark, Sverige og Italia, men i 2023 gikk 35 prosent av eksporten til Nederland.

Omtrent 7 prosent av det eksporterte kvantumet i 2023, gikk gjennom ordningen for utenlands bearbeiding.

3.4.3 Priser

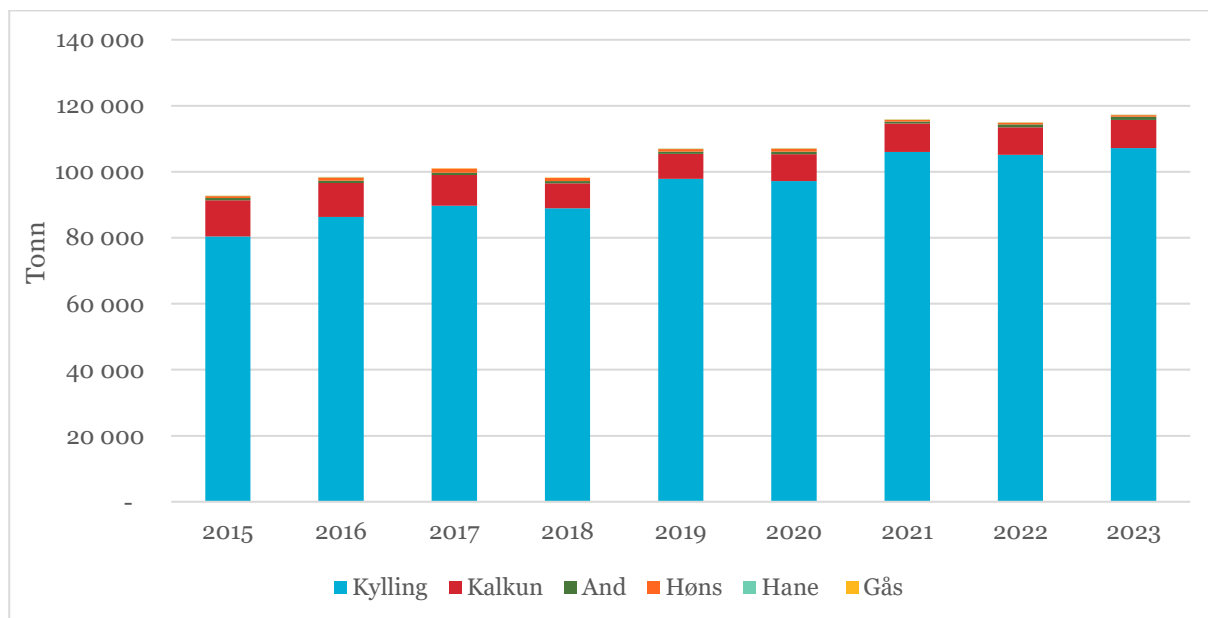
Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) for lam ble økt av Nortura både 1. og 2. halvår 2023. PGE ble 1. halvår økt med kr 3,50, til kr 82 per kg. Videre ble PGE satt opp til kr 83 per kg 2. halvår 2023.

Den akkumulerte noteringsprisen endte 38 øre lavere enn PGE 1. halvår, mens den ble 9 øre lavere enn PGE 2. halvår.

3.5 Fjørfekjøtt

3.5.1 Sterk etterspørsel og økt produksjon

I Norge er det, som i de fleste andre land, stor interesse for hvitt kjøtt. Det er et rimelig alternativ til mye annet kjøtt, og anses å være magert og sunt. Det ble produsert ca. 117 000 tonn fjørfekjøtt i Norge i 2023, en økning på 2 prosent fra året før.

Figur 27: Utvikling i slakteproduksjon av fjørfekjøtt, 2015–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c)

Produksjonen av slaktekylling har relativt kort syklus og kan derfor respondere raskt på endringer i etterspørselen. Dette så man tydelig under pandemien da grensene var stengt og den innenlandske etterspørselen økte. Produksjonsveksten var på 9 prosent i 2021, den justerte seg litt ned i 2022 (- 1 prosent), men økte igjen i 2023 (+ 2 prosent) til 107 000 tonn kylling.

I 2023 foregikk 94 prosent av slaktekylling-produksjonen i Rogaland, Trøndelag, Østfold og Innlandet. Innlandet, Østfold og Vestfold hadde 85 prosent av kalkunproduksjonen.

Slakterileddet for kyllingproduksjonen består av Nortura, Den Stolte Hane, Norsk Kylling og Ytterøykylling, som til sammen har 99 prosent av markedet. I tillegg er det flere små aktører som produserer, slakter selv eller leieslakter.

3.5.2 Høy norskandel

Interessen for å importere fjørfekjøtt er lav. Det skyldes at den norske produksjonen av kyllingkjøtt i stor grad dekker etterspørselen, og at fjørfesektoren i Norge har god dyrehelse. Internasjonalt sliter sektoren med både salmonella og fugleinfluensa.

Andel norskprodusert kylling av totale tilførsler i markedet utgjør 99 prosent, som vist i tabell 10.

Tabell 10: Norsk produksjon av kylling, handel og norskprodusert andel av markedet, 2015 og 2021–2023. Tonn

	2015	2021	2022	2023
Produksjon	80 325	105 893	105 058	107 164
Import	623	1 242	991	734
Eksport	1 476	1 367	1 209	1 342
Norskprodusert andel*	98,9 %	99,9 %	99,8 %	99,4 %

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c), SSB

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av kylling under tolltariffens kapittel 02.07. «Kjøtt og spiselig slakteavfall av fjørfe», kjølt eller fryst, av høns av arten *Gallus domesticus*. I tillegg inngår 02109904 «Kjøtt av fjørfe, herunder spiselig mel av kjøtt el. slakteavfall, saltet, i saltlake, tørket el røykt. Import under kap. 16 tilberedte eller konserverte varer er ikke tatt med.

*I beregning av andelen norskprodusert kyllingkjøtt er norsk produksjon justert for eksport og sett i forhold til de totale tilførslene.

I 2023 var importen på 734 tonn, litt under nivået i 2019. Tidligere var det mest import av fersk, hel kylling, mens vi de siste tre årene har importert mest fryst, hel kylling. I 2023 var denne importen på 546 tonn, mens importen av hel fersk kylling utgjorde 149 tonn. Høye priser internasjonalt, samt god norsk markedsdekning, kan forklare importnedgangen i 2022 og 2023.

Det meste av importen tas inn på tollfri EU-kvotest, den er på 950 tonn og gjelder for kylling og kalkun i fersk og fryst variant. Utnyttelsesgraden varierer fra år til år, alt etter markedsbehovet. I 2021 ble kvoten brukt fullt ut, i 2022 med 92 prosent, mens den gikk ned til 65 prosent i 2023.

Det er i tillegg mulig å importere inntil 221 tonn fryst kyllingkjøtt til redusert tollavgiftssats innenfor WTO-kvotest. Det har vært liten interesse i 2023 og 2022, kvotestutnyttelsen var på henholdsvis 35 og 31 prosent i nevnte år.

Det har også vært liten interesse for en ny kvotest fra Storbritannia for kjøtt av høns og kalkuner på 158 tonn. Kvoten ble kun utnyttet med 1 prosent i 2022, og i 2023 ble den ikke brukt.

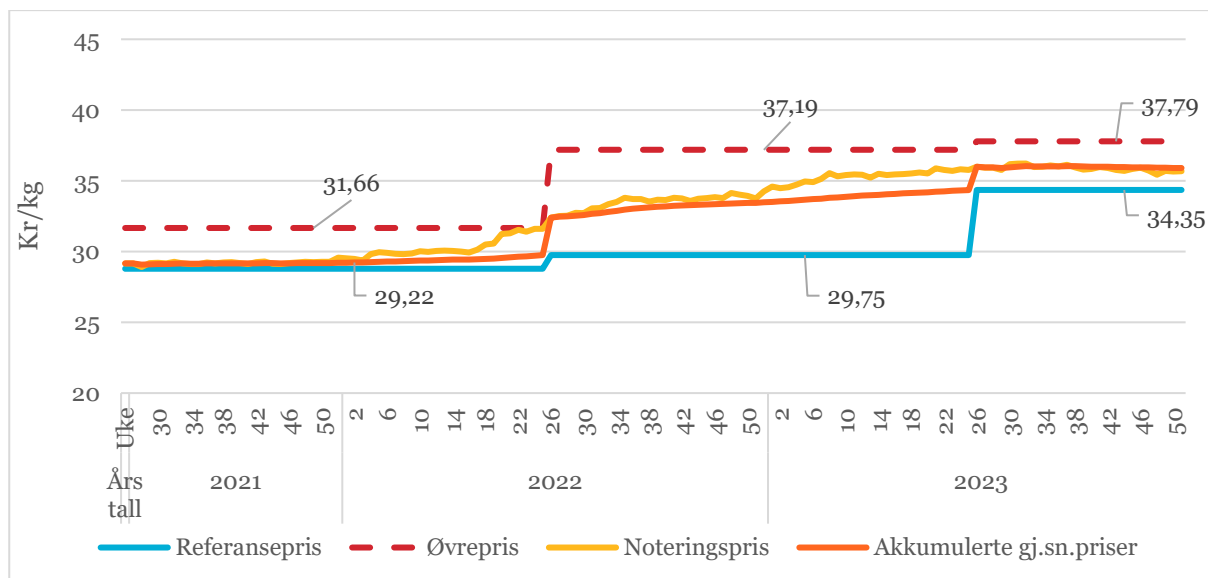
Eksporttallene ser større ut enn de i realiteten er, med hensyn til ordinær eksport, da utførsel under ordningen utenlands bearbeiding (UB) inngår i tallene. Fjorfekjøtt eksportert under UB blir gjeninnført som import av bearbeidede produkter som nuggets, kyllingvinger og burgere m.m.

3.5.3 Prisene har stabilisert seg

Referanseprisen for kylling fastsettes basert på oppnådd akkumulert prisuttak på engrosnivå i forutgående avtaleår. Øvre prisgrense er referansepris pluss 10 prosent, og opp til dette taket er det fri prisdannelse. Hvis noteringen per uke for sektoren overstiger øvre prisgrense, vil tollnedsettelse bli vurdert. Prisdannelsen i kyllingsektoren er normalt relativt stabil og svakt stigende igjennom avtaleperioden, og har aldri oversteget øvre prisgrense.

Fra slutten av 2021 og utover i 2022 steg prisen på fôr og energi uvanlig raskt på grunn av internasjonale forhold. I Jordbruksavtalen 2022–2023 ble det avtalt en heving av øvre prisgrense til 25 prosent. Referanseprisen var på kr 29,75 per kg i 2022–2023, og øvre prisgrense var kr 37,19. For avtaleåret 2023–2024 økte referanseprisen til kr 34,35. Øvre prisgrense ble satt tilbake til 10 prosent, til kr 37,79.

I figur 28 ser man den sterke økningen i ukentlig noteringspris gjennom 2022–2023, og da spesielt i starten. Videre ser man at noteringsprisen har vært stabil i første del av avtaleåret 2023–2024, etter at prisene steg i takt med økt referansepris i starten av perioden. Akkumulert noteringspris ved utgangen av 2023 var på kr 35,90, godt under øvre prisgrense.

Figur 28: Referansepris og noteringspris på kylling for avtaleårene 2021–2022, 2022–2023 og første del av 2023–2024. Kroner per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c)

3.6 Rein

3.6.1 Om reindriftsnæringen

Målt i kvantum er produksjonen av reinkjøtt relativt liten, både i nasjonal og regional målestokk. Reindriften er imidlertid en svært viktig kulturbærer, særlig i de samiske reinbeiteområdene.

Reindriften er arealkrevende og væravhengig. Tidlig vår, høyt antall simler i vårflokkene og godt beite gir grunnlag for høyt slakteuttak, mens forhold som mye snø og sen vår kan virke i motsatt retning.

Landbruksdirektoratet utarbeider Totalregnskapet for reindriftsnæringen i forkant av de årlige reindriftnforhandlingene. Her gis det en oversikt over de samlede verdiene som skapes i næringen. Vi viser til Totalregnskapet for inngående informasjon om produksjonen av reinkjøtt.

3.6.2 Økt produksjon av reinkjøtt

Ved de 16 registrerte reinsdyrslakteriene slaktes det hvert år rein som gir mellom 1 000 og 1 700 tonn kjøtt. I tillegg slaktes det også noe privat. Landbruksdirektoratet estimerer at det er slaktet 68 723 dyr ved godkjente slakterier i 2023, en betydelig økning fra året før.

Økningen kan sees i sammenheng med store klimatiske utfordringer i 2022 som førte til mindre slakt enn vanlig. Det var beitekrise i store deler av reindriftsnæringen i Nordland og i Troms og Finnmark. Høsten 2022 var det forsinkelser i slaktingen. Elver og vann frøs ikke til før sent på høsten, og mange reineiere fikk utfordringer med å samle reinen. En stor del av slaktingen som skulle vært gjort i desember 2022 ble derfor ikke gjennomført før i januar 2023.

Landbruksdirektoratet estimerer at slaktekvantumet fra slakteri er på 1 526 tonn i 2023, mot 1 403 i 2022.

Gjennomsnittsvekten for 2023 anslås til 22,2 kg, mens den var på 23,8 kg året før. Reduksjonen kan blant annet skyldes høyere andel kalveslakting i 2023.

Tabell 11 viser utviklingen i produksjon av reinkjøtt.

Tabell 11: Produksjon av reinkjøtt, 2018–2022 og estimater for 2023. Tonn og antall dyr

	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Slakt på slakteri - antall dyr	63 250	77 725	46 095	66 827	58 839	68 723
Slakt ved slakteri - tonn	1 392	1 702	1 047	1 476	1 403	1 526
Privat slakt - antall dyr	5 845	6 761	6 547	5 721	5 347	5 668
Produksjon i tonn totalt, slakteri og privat	1 571	1 909	1 253	1 656	1 579	-

*Estimat per januar 2024

3.6.3 Økt omsetning

Omsetningen av reinkjøtt har vært påvirket av covid-19-pandemien, og etterspørselen fra restaurant- og hotellmarkedet har tidvis vært lav. I løpet av hele 2022 og 2023 så man en økning i etterspørselen etter biff og fileter og andre mer kostbare stykningsdeler. Dette henger trolig sammen med gjenåpningen av restaurantmarkedet etter pandemien.

Tabell 12: Omsetning av reinkjøtt per måned, 2020–2023. Tonn

År	Januar	Februar	Mars	August	September	Oktober	November	Desember
2020				15	217	124	7	196
2021	55	69	95	10	223	212	116	146
2022	84	210	20	23	247	197	45	134
2023	-	121	-	50	204	261	28	85

Som vi ser av tabellen, er omsetningen av reinkjøtt størst om høsten. Det er da hovedslaktingen foregår, og det er i denne perioden grossistene fyller hyllene med reinkjøtt. I perioden januar til mars går omsetningen av reinkjøtt betydelig ned.

Gjennomsnittlig omsetning av reinkjøtt fra slakteri/videreforedler til grossister i, var 112 tonn per måned i perioden august til desember 2020. I 2021 var omsetningen 142 tonn per måned, mens den høsten 2022 og 2023 var henholdsvis 129 tonn og 126 tonn per måned.

Nedgangen fra 2021 til 2022 og 2023 kan ses i sammenheng med den generelle prisstigningen i samfunnet, og den store økningen i pris på reinkjøtt fra slakteri til reieier. De siste års rentehevinger og prisøkninger påvirker forbrukernes økonomi og kjøpevaner. En presset økonomi fører til at forbrukerne erstatter dyrere varer, som reinkjøtt, med billigere alternativer. Dette gjelder både i butikk og i restaurant.

Lagerbeholdning av reinkjøtt per 31. desember 2023 var betydelig høyere enn ved utgangen av 2022. Ved utgangen av 2023 lå det 832,7 tonn reinkjøtt på lager ved norske reinkjøttbedrifter. Dette er en økning på 38 prosent fra året før. Økningen må blant annet sees i sammenheng med økningen i slaktekvantum.

Reinkjøttet omsettes i all hovedsak nasjonalt. Det som eksporteres av stykningsdeler eller hele skrotter er små kvanta og bærer preg av å være mer sporadisk enn etablerte varestrømmer. Det er åpnet for slakting utenlands, ved at levende dyr kan tas ut for slakting og føres tilbake i form av skrott. Dette krever en egen tillatelse, men den er ikke blitt benyttet på flere år.

Tabellene nedenfor viser import og eksport av reinkjøtt i perioden 2018 til 2023. Det som importeres av reinkjøtt kommer hovedsakelig fra Sverige, og noe fra Finland.

Tabell 13: Import av reinkjøtt, 2018–2023. Tonn

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Levende rein (antall)	90	-	200	-	-	2
Hele og halve skrotter	-	-	12,42	50,36	58,28	18,08
Kjøttstykker med bein	0,55	0,5	0,00	0,14	-	-
Utbeinet kjøtt	2,08	2,9	0,94	2,68	1,51	0,34

Kilde: SSB

Tabell 14: Eksport av reinkjøtt, 2018–2023. Tonn

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Levende rein (antall)	-	-	-	-	-	-
Hele og halve skrotter	9,8	5,08	4,59	-	-	-
Kjøttstykker med bein	-	0,04	2,71	-	-	0,61
Utbeinet kjøtt	0,69	1,08	29,04	3,70	1,36	0,13

Kilde: SSB

3.6.4 Priser

Som det framgår av tabellen nedenfor, har prisene steget de siste seks årene, med unntak av 2019 og 2023. Prisen for 2023 er et estimat, og vil kunne endres etter hvert som det foreligger mer tallmateriale.

Tabell 15: Nettopris til produsent ved salg til slakteri

	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Gjennomsnittspris (kr per kg)	78,13	76,94	79,97	91,72	105,80	105,51

*Estimat per desember 2023

Prisøkningen i perioden er på 35 prosent. Den største økningen var fra 2020 til 2022, da økte prisen til reinerier med 32,3 prosent. Prisøkningen kan skyldes økt konkurranse mellom de større slakteriene for å få tilgang på råvarer, samt stor etterspørsel fra dagligvarehandelen.

4 Egg

Det har i flere år vært overskudd på egg i Norge, og tiltak har vært satt i verk for å redusere produksjonen.

Situasjonen endret seg i 2023, da var det mangel på egg i flere perioder. Salget i butikk ble større enn forventet og et høyt internasjonalt prisnivå bidro til at industrien etterspurte mer norske egg enn før.

Det ble levert 65 286 tonn skallegg til norske pakkerier i 2023, det var 0,1 prosent mer enn året før. I tillegg selges det betydelige kvantum direkte fra bøndene.

4.1 Fra overdekning til underdekning

Egg er en av landbruksvarene der selvforsyningsgraden ligger stabilt på nær 100 prosent. Den norske produksjonen er i all hovedsak tilstrekkelig til å dekke etterspørselen, og det er dermed lite behov for import.

Produksjonen er relativt stabil i løpet av året, mens etterspørselen går opp i enkelte perioder, blant annet jul og påske. Det legges derfor opp til at produksjonen skal ligge litt høyere enn etterspørselen for å kunne forsyne markedet med egg også i disse periodene. Supplerende import av egg som brukes til bearbejdede industrivarer, bidrar også til å få markedet i balanse i perioder med høyere salg.

I flere år har produksjonen av egg vært høyere enn nødvendig for å dekke behovet. For å bringe markedet i balanse, er det gjennomført ulike tiltak for å dempe produksjonen. Det vanligste tiltaket har vært å redusere verpeperioden for hønene, og i slutten av 2022 ble 13 eggprodusenter kompensert for ett års midlertidig opphold i produksjonen. Ved behov har det også blitt gjennomført andre avsetningstiltak som lagring av egg og eggprodukter, og priskompensasjon ved skillevirksomhet. Alle disse tiltakene vedtas av Omsetningsrådet og finansieres over omsetningsavgiften.

I 2023 var det kun midlertidig opphold i produksjonen som ble benyttet til regulering. Det anslås at tiltaket reduserte produksjonen med rundt 1 500 tonn.

Situasjonen med overproduksjon snudde i løpet av 2023, hvor det tidvis ble mangel på norske egg. Internasjonale priser steg mye i slutten av 2022 og starten av 2023, og norske egg ble periodevis billigere enn importerte. Dette førte til at industriaktører som vanligvis importerer egg, i stedet begynte å etterspørre norske egg. Det ble også registrert høyere salg enn året før. I sum førte dette til at det flere ganger i 2023 ble nødvendig å sette ned tollavgiftssatsen for å legge til rette for import.

Som vist i tabell 16, økte importen i 2023 betydelig i forhold til året før. Den store økningen skyldes først og fremst at det i 2022 ble importert mindre enn vanlig.

Tabell 16: Tilførsler av ferske skallegg til det norske markedet og andel norsk av totale tilførsler, 2015 og 2020–2023. Tonn

	2015	2020	2021	2022	2023	Endring siste året
Norsk produksjon*	60 682	65 364	65 298	65 221	65 286	0,1 %
+ Import skallegg	203	459	704	164	611	273,9 %
- Eksport skallegg	159	202	221	253	292	15,4 %
Totalt tilført av skallegg	60 725	65 621	65 781	65 132	65 606	0,7 %
Norskprodusert andel	99,9 %	99,6 %	99,3 %	100,1 %	99,5 %	-0,6 %

Kilde: Landbruksdirektoratet (2024c), SSB

*Inkluderer ikke direktesalg

Egg som produseres i Norge, leveres til egg-pakkerier eller selges direkte fra bonden. I 2023 ble det levert 65 286 tonn egg til pakkeriene, 0,1 prosent mer enn i 2022. I 2022 ble 10,9 prosent av norskproduserte egg solgt direkte.

Engrossalget økte med 1,6 prosent i 2023, i tillegg ble det importert 611 tonn med ferske egg. Dette ga en markedsbalanse for 2023 på -35 tonn. Det var altså ikke stor nok tilførsel av norske og importerte egg til å dekke etterspørselen. 35 tonn ble dermed solgt fra reguleringslager (Nortura, 2024).

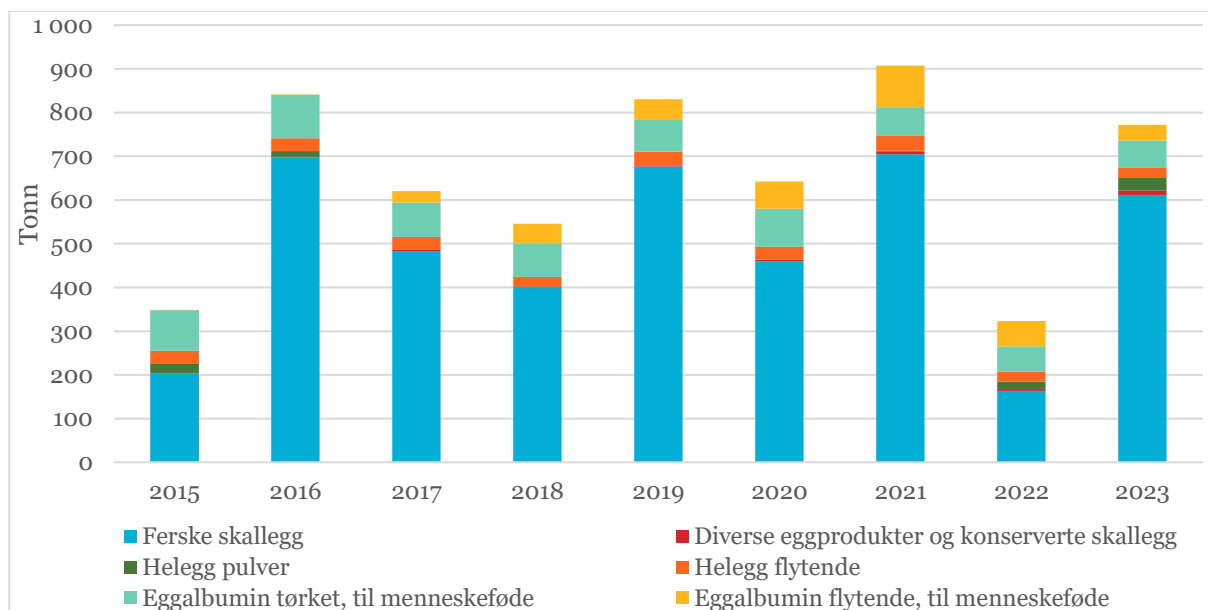
Norturas januar-prognose viser at tilførselen av egg kan øke med 1 prosent i 2024, til 66 100 tonn. Samtidig forventes det en videre salgsvekst på 2,5 prosent. Det legges til grunn at 1 400 tonn egg blir importert gjennom internasjonale kvoterettigheter. Prognosert markedsbalanse i 2024 blir med disse forutsetningene en underdekning på 460 tonn. Dette må dekkes opp med ytterligere import eller uttak fra lager (Nortura, 2024).

De siste årene har produksjonen internasjonalt vært preget av sykdom, og da spesielt fugleinfluensa. I 2023 ble det registrert store utbrudd av sykdommen hos villfugl i Norge, men det ble ikke registrert utbrudd i kommersielle fjørfehold. Dette var mulig blant annet som følge av strenge smittevernrutiner i bransjen. Forrige gang det ble registrert fugleinfluensa i kommersielle fjørfebesetninger i Norge var i november 2022 (Veterinærinstituttet, 2023).

4.2 Normal import av egg og eggprodukter

Det er generelt lite import av ferske egg og eggprodukter til Norge. Dette skyldes først og fremst at det stort sett har blitt produsert tilstrekkelig til å dekke etterspørselen. Samtidig kan det være krevende å finne egg for import som møter kravene i det norske markedet. Det stilles blant annet markedskrav til salmonellastatus i opprinnelseslandet, bruk av fôr uten genmodifiserte ingredienser, og ønske om egg fra frittgående høner.

Som vist i tabell 16, er den norske andelen av ferske egg som tilføres, stort sett mellom 99 til 100 prosent. Importerte egg benyttes utelukkende til industriformål. I tillegg til import av ferske egg til industri, importeres det også eggprodukter som er bearbeidet i utlandet.

Figur 29: Import av egg og eggprodukter, 2015–2023. Tonn

Kilde: SSB

Import av ferske egg i skall utgjør den største andelen av total import av egg og eggprodukter. Det er også her vi finner den største forskjellen i total import mellom 2022 og 2023.

Importen av ferske egg tok seg opp igjen til 611 tonn i 2023, mot 164 tonn året før. Årsaken til at importen av skallegg var lav i 2022, var overskudd av norskproduserte egg. Noen av de norske eggene ble derfor solgt til redusert pris for industriformål, og dette erstattet en del av eggene som vanligvis importeres. Importen av skallegg har de siste årene i hovedsak kommet fra Danmark, Estland, Finland og Sverige.

Importen av flytende eggalbumin til menneskeføde gikk ned med nesten 40 prosent, mens importen av heleggpulver økte med 75 prosent. Diverse eggprodukter og konserverte skallegg er en samlekategori for konserverte skallegg, eggeplommer og eggalbumin som ikke kan brukes til menneskeføde. Importen innenfor denne kategorien doblet seg i 2023, men var likevel på kun 10 tonn totalt.

En betydelig andel av importen av eggproduktene er gjeninnførsel av varer gjennom ordningen utenlands bearbeiding. Det vil si at norske egg bearbeides i utlandet, før de importeres tilbake igjen som bearbeidede eggprodukter. Det ble eksportert omtrent 280 tonn skallegg gjennom ordningen i 2023, omtrent det samme som året før.

For import av skallegg, finnes det ulike internasjonale kvoterettigheter med ingen, eller redusert, tollavgiftssats. Den ene er EU-kvoten, hvor det kan tas inn 290 tonn befruktete egg eller ferske skallegg til konsum. Utnyttelsen på denne kvoten ble 91 prosent i 2023. Til sammenligning ble 31 prosent utnyttet i 2022. Omtrent 50 prosent av importen under denne kvoten gikk i 2023 til import av ferske egg. Den resterende andelen gikk til befruktete egg som klekkes for å bli foreldredyr til slaktekylling.

Det finnes også en WTO-kvote med redusert tollavgiftssats på kr 3,78 per kg. Kvoten er på 1 295 tonn og kan kun brukes til å importere ferske skallegg. I 2023 endte kvoteutnyttelsen på 16 prosent, mot 5 prosent i 2022. Det finnes også en kvote på egg fra Storbritannia på 48 tonn. På denne kvoten ble det ikke importert noe i 2023.

4.3 Høyere priser

Engrosprisene på egg økte også i 2023. Prisøkningen fortsatte fra 2022, hvor den ble drevet av sterkt økte kostnader for produsentene. I 2023 ble videre prisøkning mulig på grunn av sterk etterspørsel.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) fastsettes av Nortura hvert halvår, og angir prisambisjonen det kommende halvåret. PGE ble 1. halvår 2023 økt med 1 krone, til kr 24 per kg. Akkumulert noteringspris, eller den oppnådde prisen, endte på kr 23,96 per kg i 1. halvår.

2. halvår 2023 ble PGE satt opp til kr 25 per kg, en økning på ytterligere 1 krone. Akkumulert noteringspris dette halvåret ble 24,97, som tilsvarer 3 øre under fastsatt PGE.

5 Frukt og grønt

Vekstsesongen 2023 bød på store værutfordringer. For poteter og lagringsgrønnsaker førte dette til at de fleste lagerbeholdninger var mindre 1. januar 2024 enn på samme tidspunkt året før.

Tørke og flom førte også til kvalitetsutfordringer som påvirket omsetningen av mange vekstkulturer fra frilandsproduksjon, både poteter, grønnsaker og bær.

2023 ble derimot et godt år for veksthusproduksjon av agurk og tomat, hvor det ble satt rekord i omsetning og norskandel. Det var også rekordhøy samlet omsetning av norsk frukt.

Produsentene tok ut høyere priser i 2023 enn i 2022 på de fleste varer, inkludert alle målprisvarene. Midtveis i avtaleåret 2023–2024 er målpris foreløpig oppnådd for ni av tolv målprisvarer.

En god eplesesong sørget for stor produksjon av eplekonsentrat for videresalg til industrien. Værutfordringer påvirket produksjonen av kirsebær, solbær, kålrot og potet til industriformål negativt.

Blomster/planter: Produksjonen av blomster og planter i gartnerier holdt seg stabil fra 2022 til 2023, målt i verdi. Over tid har verdien av produksjonen, samt norskandelen, sunket. Produksjonen av snittblomster har vært stabil de siste årene, mens produksjonen av blomstrende potteplanter er på en nedadgående trend.

5.1 Om sektoren

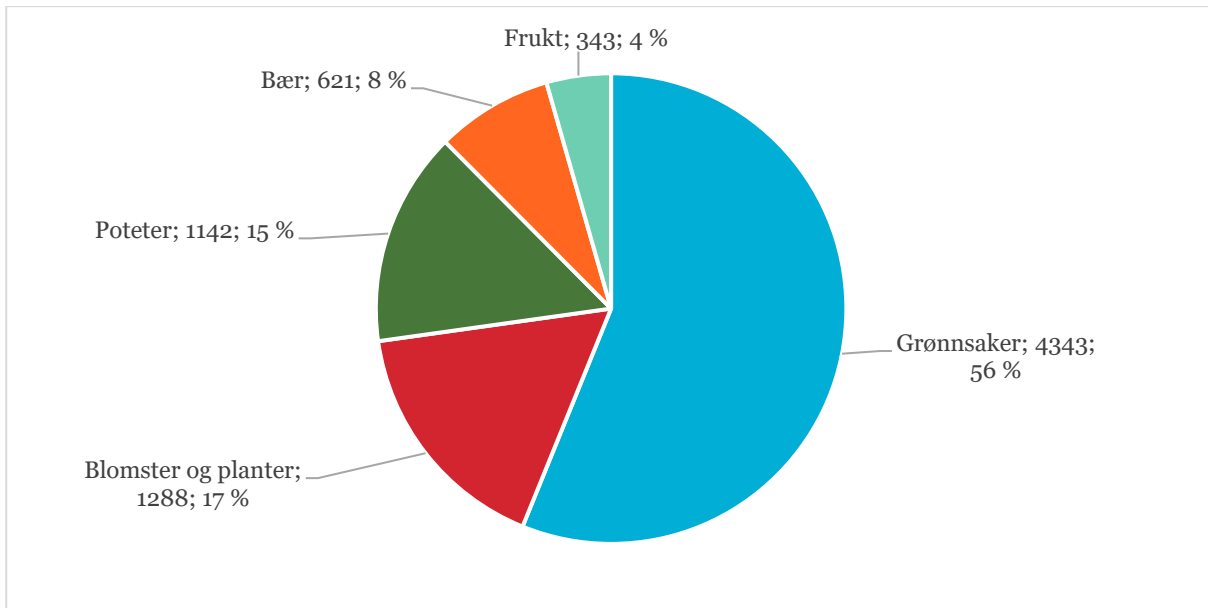
I frukt- og grøntsektoren produseres poteter, grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter. Frukt og grønnsaker dyrkes både i veksthus og på friland, mens planter og blomster stort sett dyrkes i veksthus. Produksjonen på friland er særlig avhengig av været. Produksjonen i veksthus er avhengig av lysforholdene ute, og i deler av sesongen også av oppvarming.

Konkurransen fra import er stor i markedet for frukt og grønt, og det er ingen markedsregulator med mottakplikt, slik det er for kjøtt, melk og korn.

De fleste frukt- og grønnsaksprodusenter er tilknyttet en produsentforening som leverer til én eller flere dagligvarekjeder. Produsentene samarbeider om pris, særlig for varer til konsum, gjennom Grøntprodusentenes samarbeidsråd. For at produksjonen skal være på samme nivå som etterspørselen, lages produksjonsplaner. Skiftende vær kan likevel føre til store variasjoner i markedssituasjonen fra uke til uke. Varer til industrien produseres i stor grad på kontrakt.

Blomsternæringen i Norge preges av høy risiko, høy omstillingstakt, rask teknologisk endring og sterk konkurranse fra import. Antall produsenter er redusert over tid.

Figur 30 viser verdien av produksjonene i frukt og grønt-sektoren.

Figur 30: Verdien av de ulike kategoriene i frukt og grønt-sektoren, 2023. Mill. kr. og prosent av totalen

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.2 En utfordrende sesong

2023 startet med lagerbeholdninger som dekket etterspørselen godt. Vekstsesongen ble imidlertid svært utfordrende, med varmt og tørt vær tidlig på sommeren etterfulgt av ekstrem nedbør på sensommeren og høsten. Dette førte til mindre høstet avling og dårligere lagringsevne for mange vekstkulturer. Ved inngangen til 2024 er lagerbeholdningene betydelig mindre enn året før, både for potet og de aller fleste grønnsakene. Det er uvisst hvor langt beholdningene av norske lagringsgrønnsaker og poteter rekker.

Utviklingen i forbrukermarkedene, for henholdsvis poteter, veksthusgrønnsaker, frilandsgrønnsaker og frukt og bær, er omtalt i kapittel 5.3 til 5.6. Omtalen av forbrukermarkedet dekker omsetning gjennom store norske grossister. Omsetning fra industribedrifter, samt deler av serveringsmarkedet, er ikke med. I omtalen har vi skrevet om kalenderåret 2023, med vekt på sesongen vi er inne i (2023–2024).

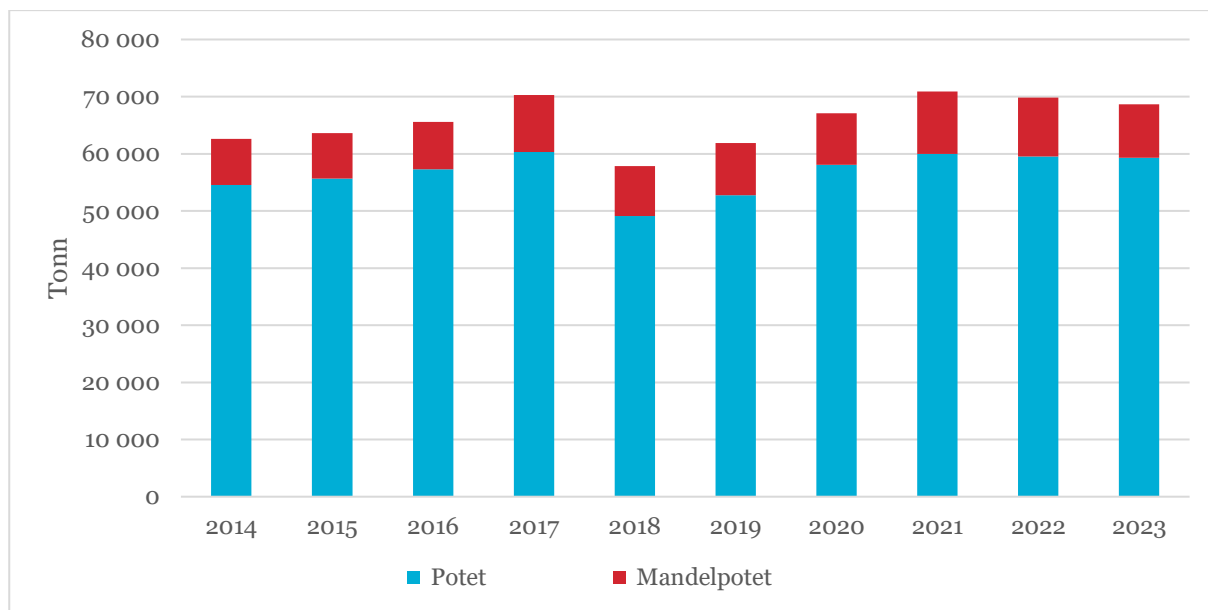
5.3 Mindre poteter på grunn av ekstremvær

Den totale lagerbeholdningen av poteter var stor ved inngangen til 2023, noe som skyldtes uvanlig store lagre av industripotet. Omsetningen av konsumpoteter var mindre enn planlagt i begynnelsen av året selv om kvaliteten var god. Dette endret seg i februar, da ulike tilbud i butikkene fikk fart på omsetningen. Lagertallene fra 1. mars og 15. april viste samme bilde som ved årsskiftet. De siste lagringspotetene ble pakket i slutten av mai, men butikkene hadde fine lagringspoteter for salg helt fram til nypotetene kom fra ca. 10. juni. I overgangen mellom gammel og ny sesong ble også noe av behovet i konsummarkedet dekket av industripotet.

Nypotetene dekket knapt etterspørselen på sommeren da produksjonen ble noe mindre enn planlagt. Kvaliteten holdt seg meget god helt til markedet var dekket av nye lagringspoteter i midten av september. Ekstremværet Hans og den vedvarende nedbøren som fulgte, skapte usikkerhet om hvor store arealer som var ødelagt, om lagringsevnen og hvor mye som ville bli ødelagt av frost før det ble mulig å komme ut på åkrene. Lagertellingen per 1. november viste en nedgang på 27 prosent fra samme tidspunkt i 2022.

Mandelpoteter fra 2022 var i salg til slutten av juni. Ekstremværet gikk spesielt hardt ut over mandelpoteter. Etterspørselen var laber om høsten i 2023, dermed var det mandelpotet i butikkene til over jul, selv om en del vare måtte flyttes til Østlandet fra nordligere deler av landet.

Figur 31 viser at omsetningen av konsumpotet i 2023 ble omtrent uendret fra 2022, på 59 000 tonn.

Figur 31: Omsetning av norske poteter i konsummarkedet, 2014–2023. Tonn

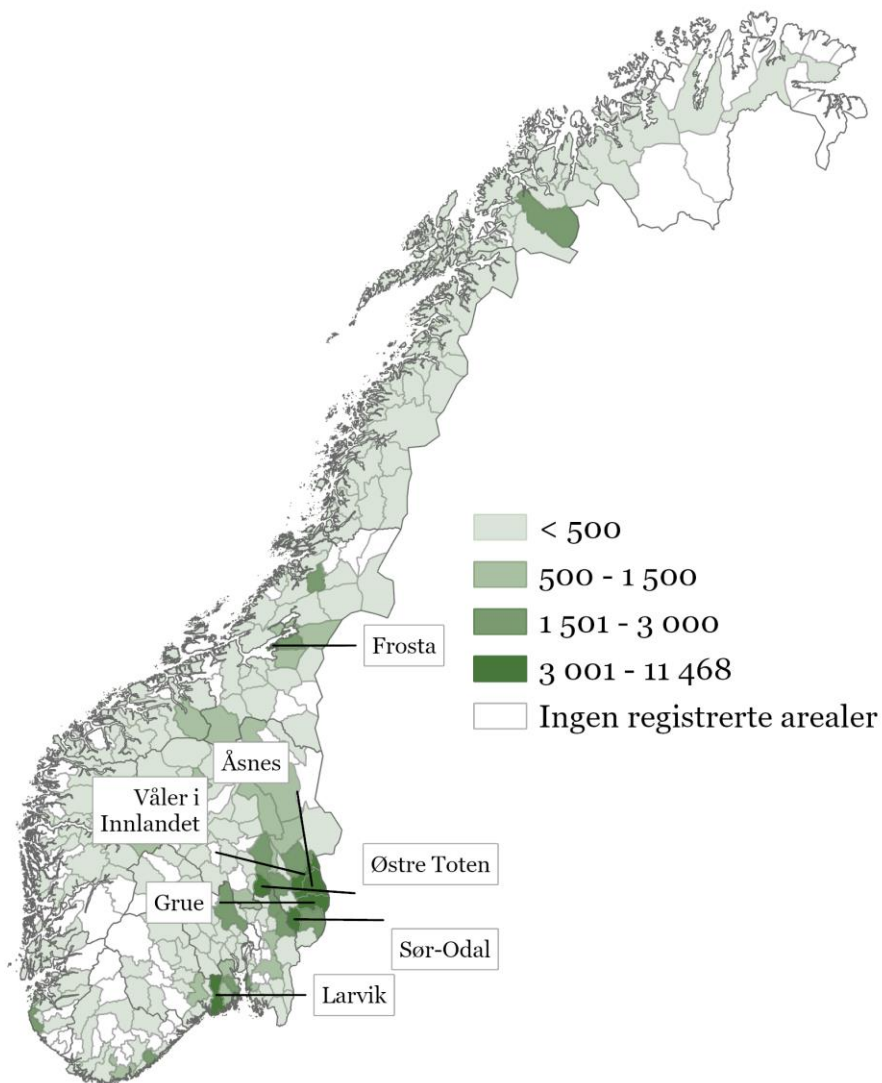
Kilde: Landbruksdirektoratet

I starten av 2024 er det fortsatt god kvalitet på poteter i butikk, men også mye utsortering på pakkeriene. I første halvår av 2023 lå produsentprisen på poteter under målpris i alle uker unntatt uke 20 og 26. I andre halvår lå den derimot over målpris i samtlige uker. For 2023 samlet lå produsentprisen 20 prosent over 2022.

Omsetningen av mandelpotet ble ti prosent lavere enn i 2022. Prisuttaket var tolv prosent høyere enn i 2022.

Omsetningen av norske småpoteter økte med hele 58 prosent fra 2022 til 2023. Norsk produksjon dekker en stadig større del av dette markedssegmentet. Det siste tiåret har produksjonen vokst fra null til nesten 4 700 tonn.

Figur 32 viser den geografiske utbredelsen av potetdyrking i Norge i 2023. Områdene i Innlandet med størst areal ble hardt rammet av ekstremværet Hans.

Figur 32: Potetareal per kommune, 2023. Dekar

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.4 Godt år for veksthusproduksjon

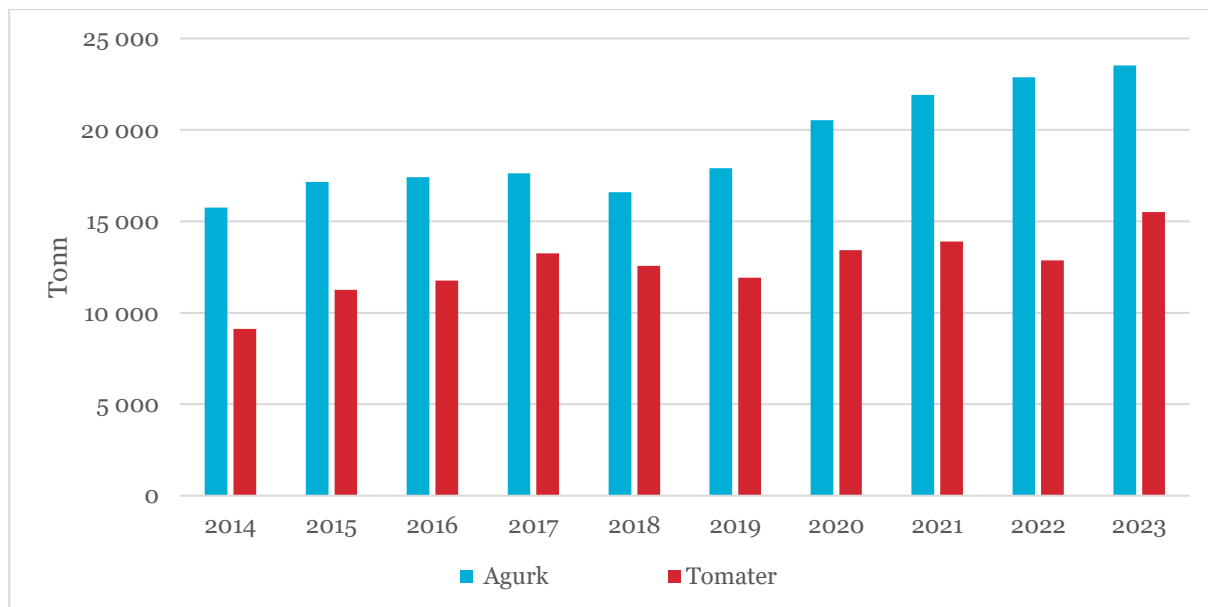
5.4.1 Agurk og tomat

Norske agurker ble omsatt gjennom hele 2023. Fra tidlig i mars var markedet i stor grad dekket av norsk vare. Tidlig på sommeren førte varmen til kvalitetsutfordringer og noe utsortering. I juli var produksjonen for stor i forhold til omsetningen. I august ble noe norsk agurk fortrent av import. Ellers har det stort sett vært god markedsbalanse, hvor suppleringsimporten har vært tilpasset tilgangen på norsk agurk.

De første runde tomatene ble høstet tidlig i mars, etter en vinter med produksjon av kun små mengder spesialtomater. Produksjonen økte utover våren fram mot månedsskiftet mai/juni da den kom opp på planlagt nivå for sommeren. Utover høsten lå produksjonen høyere enn normalt, og salget vedvarte ut november.

Høy kvalitet og kostbar import gjør at det er stor etterspørsel etter både små og store norske tomater. Produksjonen og norskandelen var rekordhøy i 2023. Norsk tomatproduksjon har stabilisert seg etter kostnadsutfordringene de siste par årene.

Figur 33 viser utviklingen i omsetning av norske agurker og tomater.

Figur 33: Omsetning av norske agurker og tomater, 2014–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

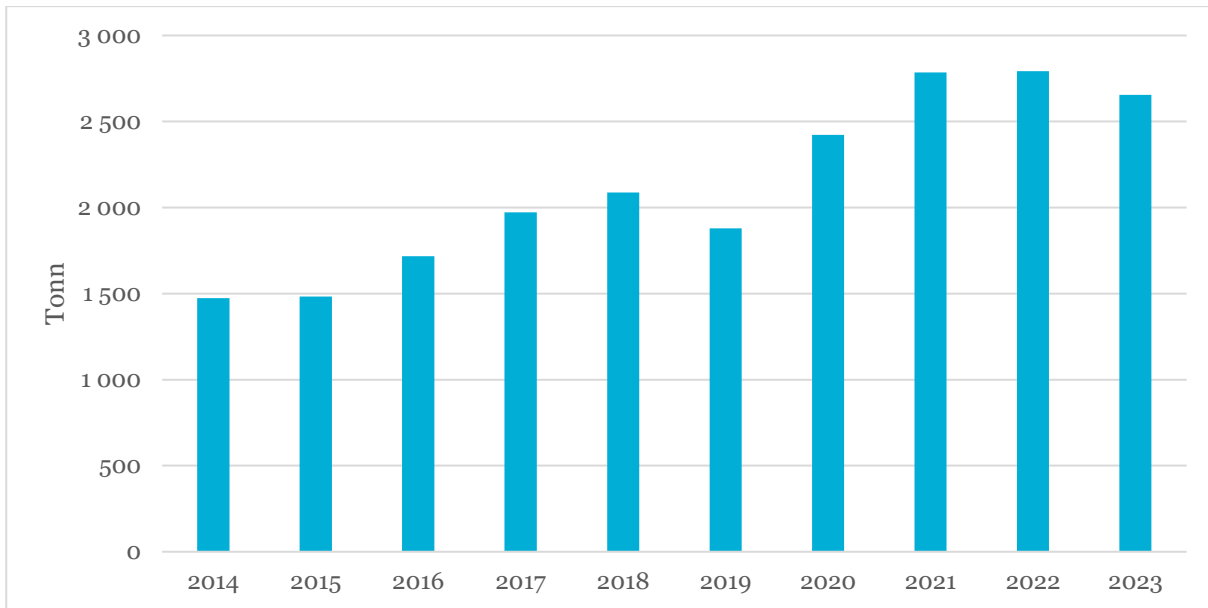
Omsetningen av agurk steg med tre prosent i 2023 til drøyt 23 500 tonn, noe som er rekord. Norskandelen passerte for første gang 80 prosent.

Omsetningen av tomat økte med hele 21 prosent, etter at 2022 var preget av svært høye strømkostnader. De 15 500 tonnene som ble omsatt utgjorde 43 prosent av totalforbruket av tomat.

5.4.2 Crispisalat

Markedssituasjonen for crispisalat i 2023 har variert mellom markedsdekning, overskudd og underskudd. I perioder har omsetningen vært lavere enn planlagt, og i andre perioder har det vært nødvendig med suppleringsimport. Veksthusproduksjonen har avhjulpet situasjonen med ekstremvær som har gikk ut over frilandsproduksjonen av crispisalat.

Figur 34 viser at med unntak av 2019 har omsetningen av crispisalat fra veksthus økt jevnt det siste tiåret. I 2023 sank imidlertid produksjonen med fem prosent.

Figur 34: Omsetning av norsk crispisalat fra veksthus, 2014–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.5 Nedgang i omsetning for de fleste frilandsgrønnsaker

Lagerbeholdningene dekket behovet godt i starten av 2023. Ett år senere er beholdningene av de aller fleste frilandsgrønnsakene betydelig lavere enn normalt.

5.5.1 Kålvekster

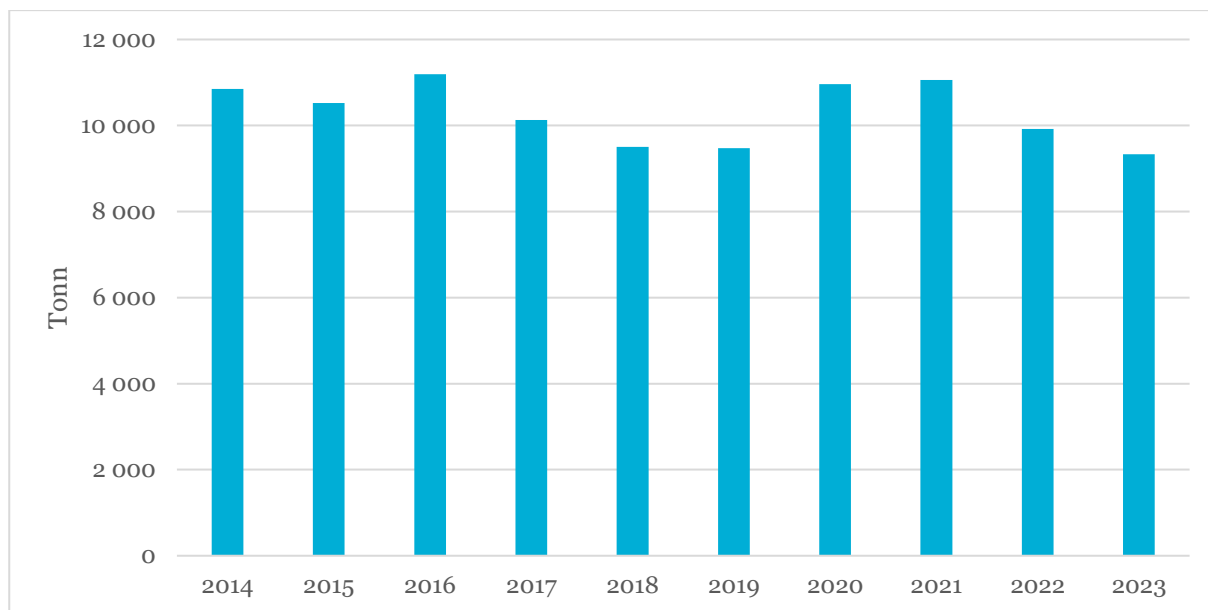
Omsetningen av kålvekster gikk gjennomgående ned fra 2022 til 2023.

5.5.1.1 Hvitkål

Norsk lagret hvitkål ble solgt helt til sommerkålen tok over i starten av juni. Lagringskålen konkurrerte godt mot utenlandsk tidligkål. Norsk sommerkål dekket markedet gjennom sommeren, før ny norsk hvitkål tok over i starten av august.

Omsetningen var noe lavere enn forventet på starten av året, men har ellers gått som planlagt. Før og etter sommerkål-sesongen var det en utfordring med for store kålhoder i butikk.

Figur 35 viser at omsetningen av norsk hvitkål sank med seks prosent i 2023. Produsentprisen lå i snitt syv prosent over fjoråret.

Figur 35: Omsetning av norsk hvitkål, 2014–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

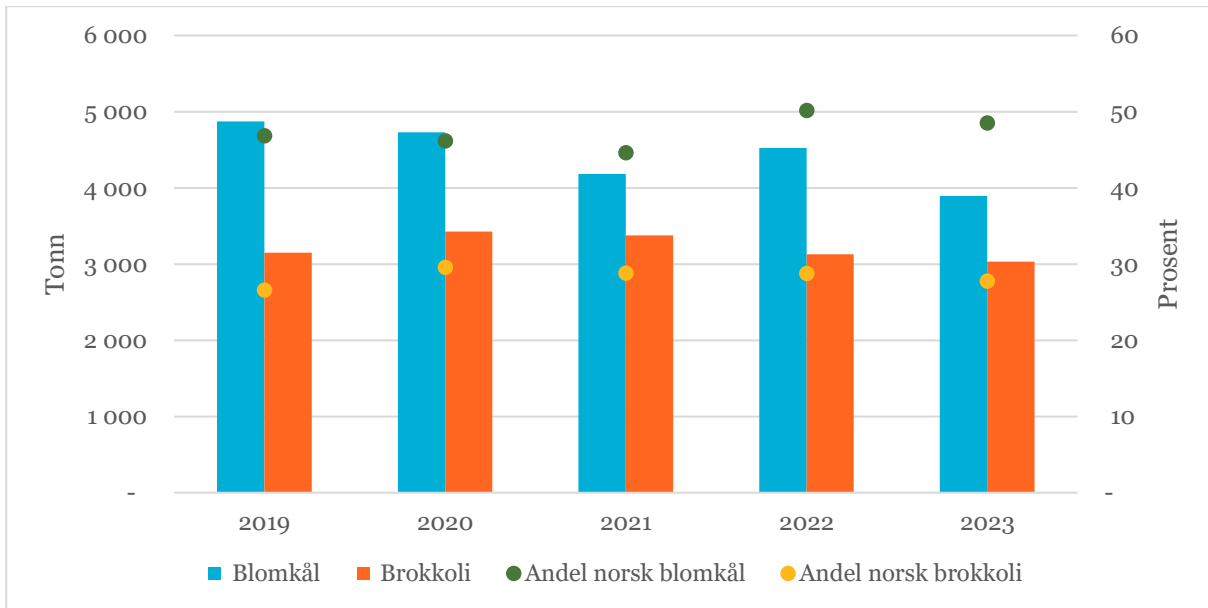
5.5.1.2 Blomkål og brokkoli

Innhøstingen av blomkål begynte i slutten av mai. Stor etterspørsel førte til et press på produsentene om å høste for små hoder, samtidig som det lå importert blomkål i butikkene som tok tid å selge ut. I juni førte høye temperaturer til kvalitetsutfordringer for de tidlige sortene. Først i månedsskiftet juni/juli var markedet dekket med norsk vare av god kvalitet.

På sensommeren ble etterspørselen etter blomkål noe dempet av at det var kampanjer på brokkoli, noe som også førte til varierende kvalitet i butikk. Dette ble imidlertid avløst av kampanjer på blomkål, som fikk markedet tilbake i balanse. Tilgangen på norsk blomkål varte til uke 47.

Sesongen for brokkoli startet så smått i begynnelsen av juni, men varme og tørke førte til at tilførselene tok seg opp saktere enn planlagt. Samtidig var etterspørselen høy og prisen på importert brokkoli relativt lav. Kvalitetsutfordringene varte til godt inn i juli, da hadde også verdensmarkedsprisene steget. Derfra økte omsetningen, og holdt seg stabilt høy utover høsten, godt hjulpet av kampanjer. Det var imidlertid en god del kvalitetsutfordringer på grunn av ekstremvær og påfølgende utsortering.

Figur 36 viser at omsetningen av både blomkål og brokkoli sank i 2023, med henholdsvis 14 og tre prosent. Norskandelen var også noe lavere enn i 2022.

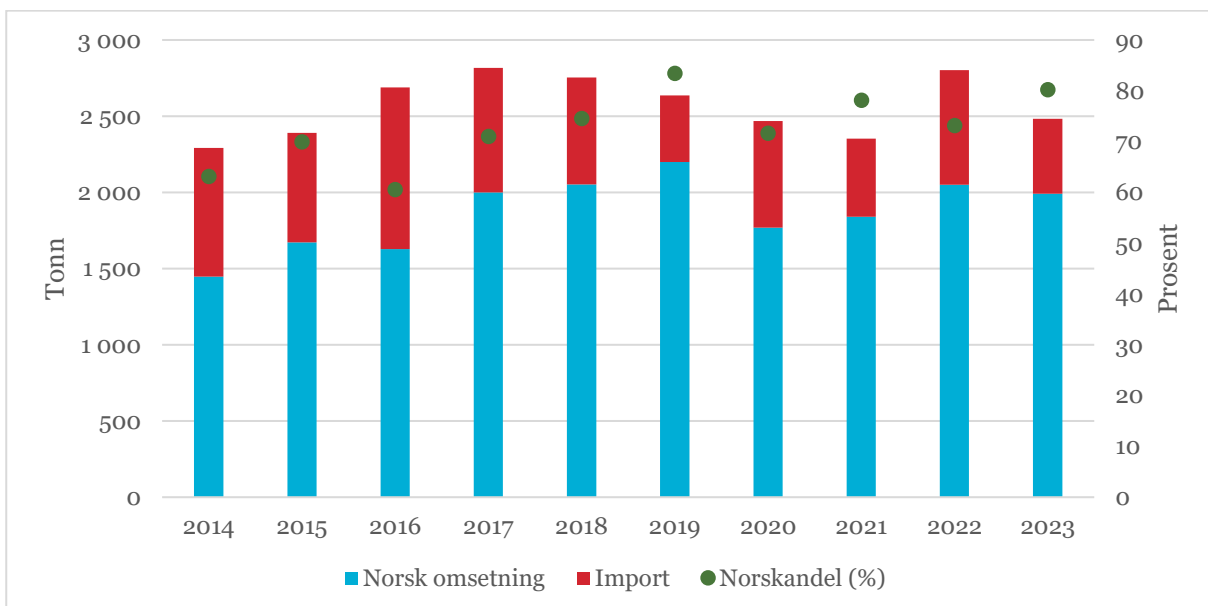
Figur 36: Omsetning av norsk blomkål og brokkoli samt norskandel, 2019–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.5.1.3 Rosenkål

I uke 5 var det slutt på rosenkålen fra 2022. Omsetning av ny rosenkål kom i gang i uke 36 og holdt god kvalitet til tross for noen utfordringer på grunn av ekstremvær. Inn mot jul var det usikkert om tilgangen på norsk rosenkål ville dekke markedet til over nyttår, og i denne høysesongen ble det derfor supplert med import. Den siste norske rosenkålen ble omsatt i Rogaland rundt nyttår, fire uker før målprisperiodens slutt.

Figur 37 viser at totalforbruket av rosenkål har svingt det siste tiåret. I 2023 gikk omsetningen av norsk rosenkål svakt tilbake, men ikke like mye som importen. Gjennom hele målprisperioden høsten 2023 lå norsk produsentpris over målprisen. I snitt var oppnådd pris 14 prosent høyere enn i 2022.

Figur 37: Norsk omsetning, import og norskandel av rosenkål, 2014–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.5.1.4 Andre kålvekster

Sommeren 2023 var spisskål et godt alternativ til sommerkålen for norske konsumenter. Den er praktisk for små husholdninger og var på markedet til uti november.

Omsetningen av rødkål begynte på sommeren, og holdt seg som ventet relativt lav helt til jula nærmet seg.

Sesongen for norsk kinakål begynte i månedsskiftet mai/juni. Omsetningen var svært stabil hele sesongen og relativt høy fra desember. Kinakål er lagringsvare, og tilgangen varte til begynnelsen av februar 2024.

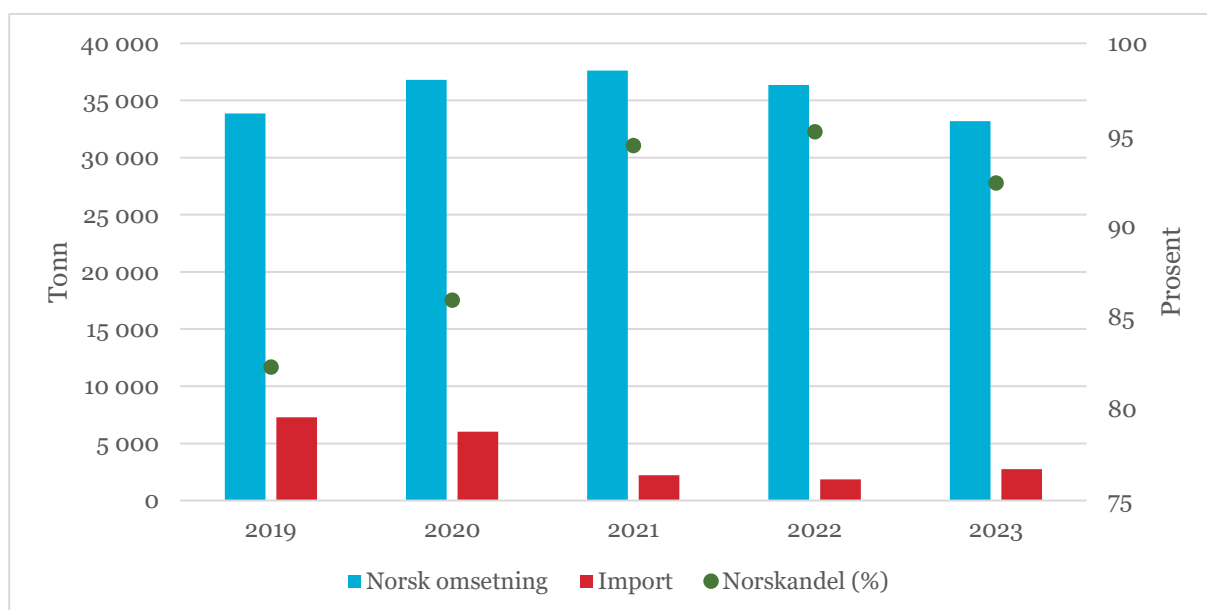
5.5.2 Rotvekster

5.5.2.1 Gulrøtter

Lagerbeholdningen av gulrøtter 1. januar 2023 var ti prosent lavere enn på samme tidspunkt i 2022. Som normalt økte utsorteringsgraden på pakkeriene utover våren. Samtidig ble omsetningen større enn ventet i ukene før 17. mai, slik at det ble nødvendig med suppleringsimport i overgangen mellom gammel og ny norsk sesong.

Betydelige arealer var fremdeles ikke høstet da ekstremværet satte inn. Ved årets slutt var lagerbeholdningen ni prosent lavere enn ved forrige årsskifte. Det er usikkert hvor mye ekstremværet har påvirket lagringsevnen og dermed tilgangen på norsk gulrot for våren 2024.

Figur 38 viser norsk omsetning, import og norskandel av gulrot de siste fem årene.

Figur 38: Norsk omsetning, import og norskandel av gulrot, 2019–2023. Tonn og prosent

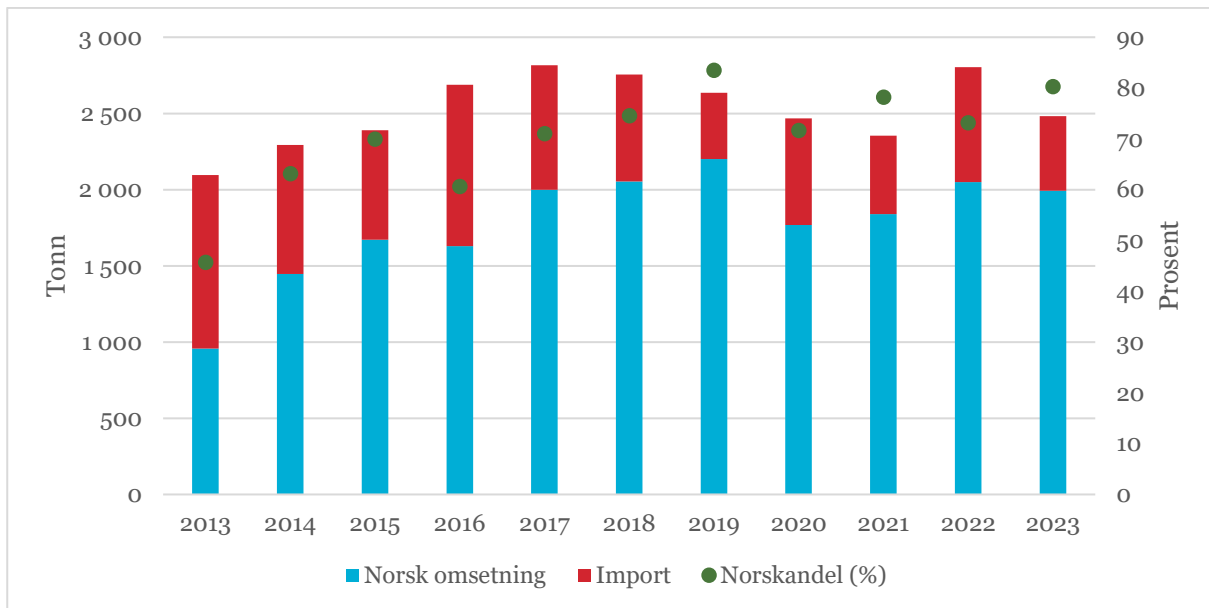
Kilde: Landbruksdirektoratet

For tredje år på rad dekket norsk produksjon over 90 prosent av forbruket av gulrot. Norsk produksjon sank imidlertid med ni prosent, og det var behov for mer suppleringsimport enn i 2022. Produzentprisen på kilosvare i 2023 lå i snitt 12 prosent over 2022, og den overgikk målprisen gjennom hele 2023.

5.5.2.2 Knollselleri

Tilgang og kvalitet på norsk knollselleri holdt seg stabilt god gjennom våren 2023. Tilgangen tok slutt et par uker før ny sesong begynte i uke 32. Kvaliteten er god også på 2023-avlingen, og markedet har vært stabilt. Knollselleri er en av få lagringsgrønnsaker som det var en større lagerbeholdning av 1. januar 2024 enn på samme tid året før. Knollselleri omsettes både som kilosvare og i blandinger sammen med andre rotgrønnsaker.

Figur 39 viser at norskandelen for knollselleri steg til et historisk sett svært høyt nivå i 2023. Årsaken til det er lavere forbruk av både norsk og importert knollselleri.

Figur 39: Norsk omsetning, import og norskandel av knollselleri, 2013–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetningen av norsk knollselleri har svingt i perioden figuren viser, etter at tiårsperioden startet med flere år med vekst.

Produsentprisen på knollselleri var større enn eller lik målprisen i alle ukene med målpris i 2023. I snitt var prisuttaket 15 prosent høyere enn i 2022.

5.5.2.3 Kålrot

Det var 38 prosent mindre kålrot på lager 1. januar 2023 enn året før. Kravet til størrelse ble nedjustert for at mer lagringsvare skulle kunne selges i konsummarkedet. Omsetningen ble imidlertid lavere enn planlagt, delvis på grunn av variabel kvalitet i butikk. Det var dermed tilgang på kålrot til ny vare kom i midten av juni.

For første gang ble norsk kålrot merket med Nyt Norge. Omsetningen var stor de første par ukene, før den roet seg til normalnivå. En periode med markedsføringsaktivitet tidlig på høsten førte til et oppsving i omsetningen. Avlingene ble påvirket av ekstremværet, og omsetningen endte syv prosent under 2022. I høysesongen rett før jul måtte tilgangen på norsk kålrot suppleres med noe import. Per 1. januar 2024 er lagerbeholdningen enda lavere enn i 2023.

5.5.2.4 Rødbeter

Omsetningen av rødbeter var høyere enn ventet våren 2023. En del økologiske rødbeter ble solgt som konvensjonell vare for å dekke behovet. Ny sesong begynte i slutten av juni. Omsetningen var stabil, og kvaliteten i butikk var god utover høsten. Utsorteringen var imidlertid høyere enn normalt, noe som resulterte i at lagerbeholdningen 1. januar 2024 var 16 prosent lavere enn på samme tid året før. Omsetningen av norske rødbeter sank med fem prosent fra 2022.

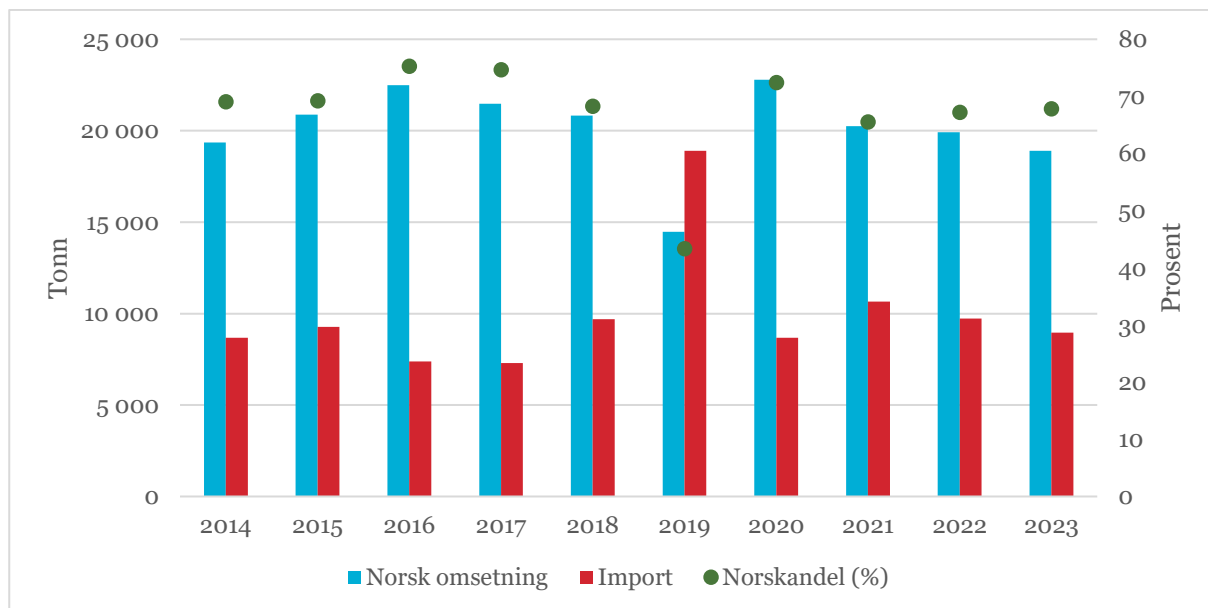
5.5.3 Løk

5.5.3.1 Kepaløk

Tilgangen på lagret løk fra 2022 varte til et par uker før ny buntet løk kom på markedet i uke 28. Omsetning av tørket løk begynte en måned senere. Omsetningen av løk utviklet seg normalt gjennom høsten. Det har vært høye verdensmarkedspriser på løk i 2023.

Som for andre lagringsgrønnsaker er man spent på lagringsevnen til den løken som må lagres lengst utover våren 2024.

Figur 40 viser at forbruket av både norsk og importert løk gikk ned fra 2022 til 2023. Norskandelen holdt seg dermed stabil.

Figur 40: Norsk omsetning, import og norskandel av kepaløk, 2014–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetningen av norsk løk var den laveste siden 2019, da tilgangen på lagringsløk var påvirket av tørken i 2018. Produsentprisen på kepaløk var i snitt 18 prosent høyere enn i 2022. Den lå over målpris gjennom hele året, bortsett fra én uke tidlig i februar da den tangerte målprisen.

5.5.3.2 Purre

Omsetningen av lagret purre fra 2022 varte ut februar 2023. Kvaliteten var god. Ny sesong begynte i uke 29. Omsetningen var gjennom hele høsten høyere enn forventet, noe som sørget for at purre var en av få frilandsg grønnsaker med høyere omsetning i 2023 enn i 2022. Produsentprisen fulgte målprisen tett.

5.5.3.3 Vårløk

I uke 26 var de fleste produsentene i gang med å høste vårløk. I sesongstarten var det fremdeles noe importert vårløk liggende som bremsset omsetningen av den norske. En del vårløk ble utsatt for mye fukt på høsten, og dette førte til tilfeller av ulike soppsykdommer. Den siste vårløken ble omsatt i uke 45, og omsetningen endte åtte prosent under 2022. Den gjennomsnittlige produsentprisen gikk ned for andre år på rad, og sank med tre prosent fra 2022.

5.5.4 Salater

5.5.4.1 Isbergsalat

Innhøstingen av isbergsalat startet i uke 19 i Rogaland, Viken og Vestfold, og i uke 23 var produksjonen stor nok til å dekke markedet. I juni var det utfordringer med den sterke varmen, som førte til bladrandskade. Varmen førte også til rask vekst og dermed en del store salathoder som ble omsatt til industrien i stedet for i konsummarkedet. Utover tidlighøsten gikk omsetningen som planlagt. Været var utfordrende i siste del av sesongen, og en del produsenter fikk en tidlig sesongslutt. Den siste isbergsalaten ble omsatt i uke 44.

Omsetningen av norsk isbergsalat endte fem prosent lavere enn i 2022. Samtidig hold importen seg omtrent stabil. Isbergsalat har målpris fra mai til oktober. I sommermånedene falt norsk produsentpris godt under målprisen, men dette endret seg i løpet av august. Produsentprisen var i snitt 13 prosent høyere enn i 2022.

5.5.4.2 Andre salater

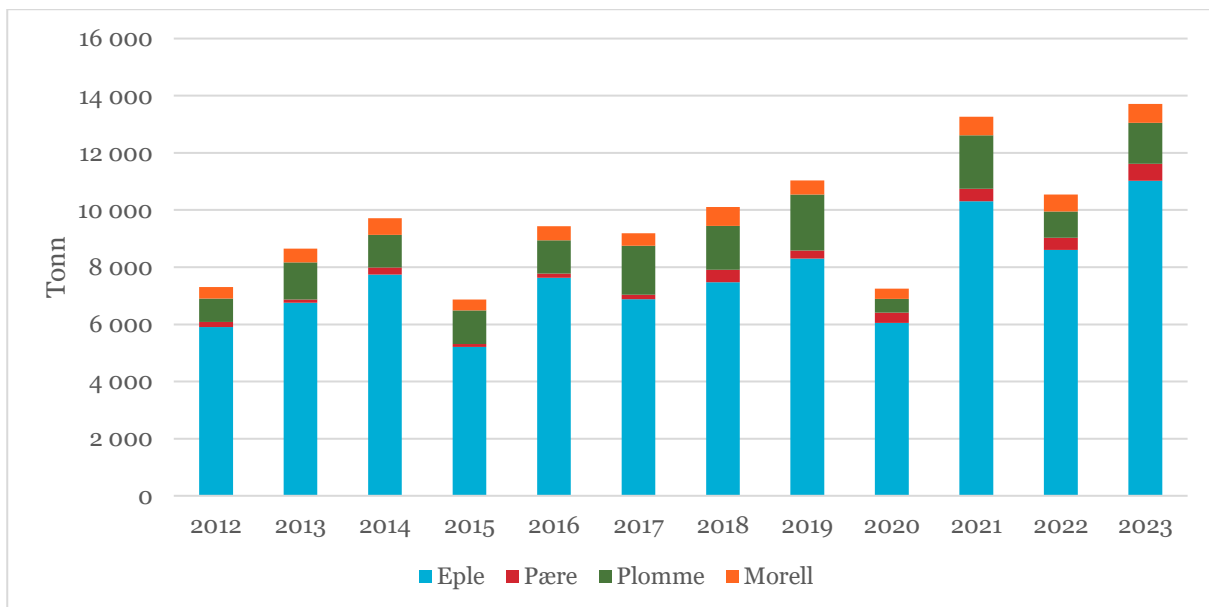
Hjertesalat og crispisalat fra friland kom på markedet omtrent samtidig som isbergsalaten, mens romanosalat kom et par uker senere. På sommeren vekslet det mellom kampanjer på de ulike salatene, noe som hadde effekt på omsetningen. Norsk salatproduksjon pågikk ut november.

5.6 Et svært godt år for norsk frukt

2023 ble et rekordår for norske epler og pærer. Produksjonen av plommer og moreller var også betydelig større enn i 2022. For både eple, pære og morell ble norskandelen den høyeste hittil i statistikken som Landbruksdirektoratet har tilgang til.

5.6.1 Epler

Figur 41 viser at omsetningen av norske epler for første gang passerte 11 000 tonn i 2023. Norskandelen endte på 22 prosent.

Figur 41: Omsetning av norsk frukt, 2012–2023. Tonn

Kilde: Fruktlagerinspektøren

Spesiallagrede epler fra 2022 var i omsetning til begynnelsen av mars. Den første uka i august ble de første 2023-eplene høstet. Den historisk store tilgangen på epler har ført til mange salgskampanjer for å få avsetning for alt. Dermed klarte man heller ikke å oppnå målpris i 2023, og produsentprisen var nærmest uendret sammenlignet med 2022.

5.6.2 Pærer

Omsetningen av norske pærer økte med hele 39 prosent fra 2022 til 2023. Norskandelen på pærer er relativt lav, men i 2023 ble det satt ny rekord, med god margin, med en norskandel på 4,8 prosent.

5.6.3 Plommer

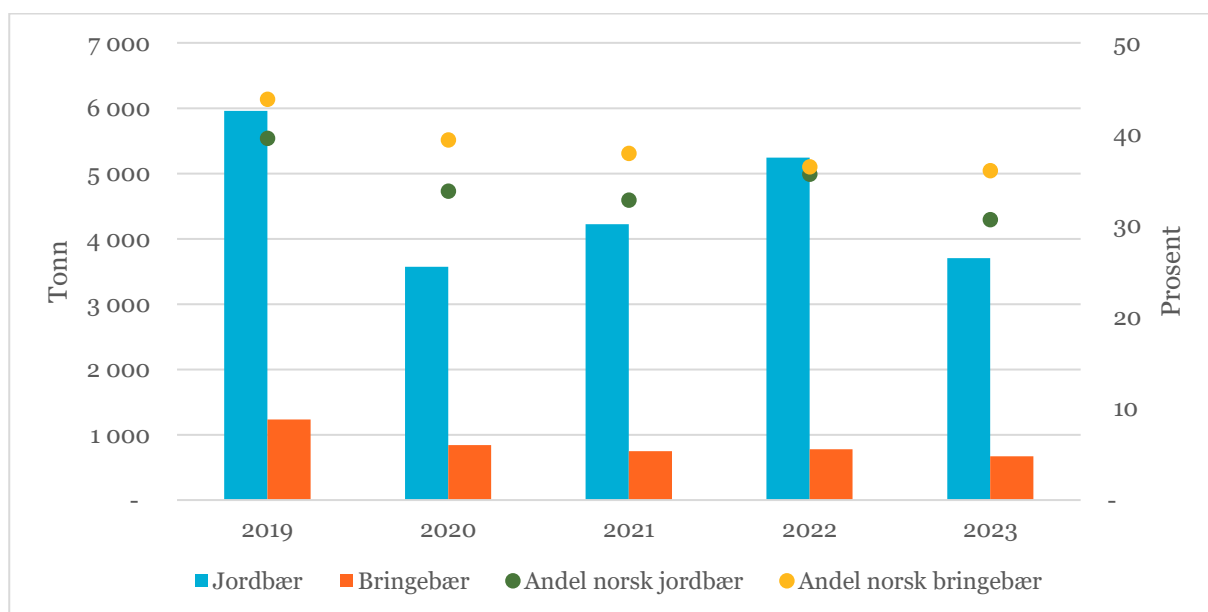
Plommeproduksjonen ble også langt større enn året før, men var ikke helt på høyde med 2021 og 2019. Uvær førte til at en betydelig del av avlingen ikke var salgbar, slik at omsetningen endte godt under de første prognosene.

5.6.4 Moreller

I starten av sesongen var det ventet en rekordstor omsetning av moreller. Mye regn på Vestlandet i juli førte imidlertid til råte og kvalitetsutfordringer. Likevel var tilførslene såpass store at det ble vanskelig å få solgt alt.

5.7 Lavere omsetning av bær

I 2022 tok norsk bærproduksjon seg opp etter et par magre år under pandemien. Figur 42 viser at omsetningen falt tilbake igjen i 2023.

Figur 42: Omsetning av norsk jordbær og bringebær, samt norskandel, 2019–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetningen av jordbær var omtrent på nivå med 2020, mens bringebærsesongen var den dårligste siden 2013. Norskandelen var omtrent den samme som i 2022, som betyr at totalforbruket sank. Våre omsetningstall inkluderer kun omsetning til butikk.

Det ble høstet jordbær fra slutten av mai, men som normalt var det ikke full markedsdekning før flere uker senere. Jordbærsesongen ble litt forsinket på grunn av kulde i mai. De første bringebærene ble høstet midt i juni.

På sommeren var det stor etterspørsel etter norske bær, men etter hvert fikk særlig de norske jordbærene skarp konkurranse fra billigere utenlandske bær. Produsentprisen på jordbær økte med kun tre prosent fra 2022, mens prisøkningen for bringebær var 13 prosent.

5.8 Målpris oppnådd for de fleste varer

Tabell 17 viser prisuttaket i hele forrige avtaleår, mens

tabell 18 viser prisuttaket per 31. desember 2023, altså midtveis i inneværende avtaleår.

Tabell 17: Oppnådde priser for potet, grønnsaker og epler avtaleåret 2022–2023. Øre per kg eller per angitt enhet

Vareslag	Målpris	Oppnådd pris	Avvik
Potet	640	639	-1
Kepaløk	910	990	80
Purre	2251	2261	10
Hvitkål	958	1002	44
Rosenkål	1945	1969	24
Blomkål	1169	1138	-31
Gulrot	1173	1226	53
Knollselleri	2206	2321	115
Isbergssalat	1194	1166	-28
Agurk	985	1085	100
Tomat	2323	2475	152
Epler	2099	2029	-70

Kilde: Landbruksdirektoratet

Tabell 17 viser at produsentene for de fleste målprisvarene, med unntak av poteter, blomkål, isbergssalat og epler, oppnådde målpris i avtaleåret 2022-2023.

Tabell 18: Oppnådde priser for potet, grønnsaker og epler i avtaleåret 2023–2024 per 31.12.2023. Øre per kg eller per angitt enhet

Vareslag	Målpris	Oppnådd pris	Avvik
Potet	666	765	99
Kepaløk	973	1077	104
Purre	2416	2390	-26
Hvitkål	906	894	-12
Rosenkål	2116	2256	140
Blomkål	1199	1199	0
Gulrot	1266	1327	61
Knollselleri	2410	2611	201
Isbergssalat	1250	1272	22
Agurk	1083	1091	8
Tomat	2504	2541	37
Epler	2270	2041	-229

Kilde: Landbruksdirektoratet

Tabell 18 viser at målprisen er oppnådd per 31. desember for alle målprisvarer med unntak av purre, hvitkål og epler.

Landbruksdirektoratet har beregnet hvor mye av jordbruksavtalens midler som ble tatt ut i markedet i avtaleåret 2022–2023. For poteter var verdien av produksjonen (verdiuttaket) 0,5 mill. kr lavere enn hva nivået på målprisen tilsa. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 71,9 mill. kr høyere enn hva målprisene legger opp til, og for grønnsakene alene 76,9 mill. kr høyere.

Landbruksdirektoratet har også beregnet verdien av prisuttaket i markedet midtveis i avtaleåret 2023–2024. For poteter var verdien av produksjonen 31 mill. kroner høyere enn hva målprisene legger opp til. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 4,7 mill. kroner mer enn hva målprisen legger opp til, og for grønnsakene alene 21,1 mill. kroner høyere. Verdiuttaket for grønnsaker og frukt er lavere enn i samme periode i 2022.

5.9 Varierende avlinger av råvarer til bearbeidingsindustrien

Bearbeidingsindustrien i Norge har kontrakter med produsenter av grønnsaker, bær og poteter. Grønnsaker blir brukt i frosne grønnsaksblandinger, ferdigretter og eddikkonservering. Bær brukes til syltetøy, frosne bærblandinger og saft, mens poteter produsert brukes i blant annet pommes frites og potetsnacks.

Råvarene som produseres på kontrakt er i stor grad spesialisert til industriformål, med særlige krav til kvalitet og egenskaper. Råvarene kan derfor i liten grad bli erstattet av råvarer til konsum.

5.9.1 Bær til industri

I 2023 ble det levert 145 tonn jordbær til industri, dette er på samme nivå som i 2022. Avlingene har økt etter pandemien, men flere jordbærprodusenter må dyrke sorter tilpasset industrien hvis produksjonen skal øke ytterligere. Mange produsenter har sluttet med jordbær til industri de siste årene. Norskandelen for jordbær til industri var i 2023 på 3 prosent, det samme som i 2022.

Produksjonen av bringebær til industri fortsetter å øke gradvis etter pandemien. I 2022 ble det levert 483 tonn bringebær, en økning på 34 tonn fra 2022. Norskandelen var på 19 prosent. Det er lik andel som i 2022.

Den norske solbærproduksjonen til industri var i 2023 på 100 tonn. Kald og sen vår, frost og forsommer med tørke førte til at sesongen ble dårligere enn forventet. Norskandelen for solbær var på 8 prosent.

Frost og uvær ga en dårlig sesong for kirsebær. Prognosene før sesongen tilsa en avling på godt over 100 tonn, mens det kun ble levert 29,5 tonn. Norskandelen var på 6 prosent.

5.9.2 Eple til industri

I 2022 var det store regionale forskjeller i epleproduksjonen, men i 2023 var sesongen svært god i alle områder.

I 2023 ble det produsert rundt 250 tonn eplekonsentrat til videresalg, en betydelig økning fra 60 tonn i 2022 og 30 tonn i 2021. Det ble satt en høyere minimumsmengde for bruk av norsk epleråstoff for å få tilgang på importkvoter og individuell nedsettelse av tollavgiftssats. Etter flere år med lav konsentratproduksjonen, førte den gode eplelesongen til økt behov for å bruke denne avsetningsmuligheten.

5.9.3 Grønnsaker til konservering

I 2023 ble det avtalt kontrakter på 26 678 tonn med grønnsaker til konservering. Det er en økning på 3 prosent sammenliknet med 2022. Kålrot har hatt avlingssvikt med en oppfyllingsgrad av sine kontrakter på 65 prosent. Noen aktører leverer deler av kvantumet senere i 2024, derfor er enkelte kulturer ikke ferdig levert. Kulturene det gjelder er hodekål, rødbeter, rødkål og gulrot oransje stor, men kontraktsprodusentene har rapportert at disse kontraktene mest sannsynlig vil bli oppfylt.

Tabell 19: Kontraktstørrelser samt oppfylingsgrad for grønnsaker til industri. Tonn

Kultur	Avtalt kvantum 2022	Oppfylingsgrad 2022	Avtalt kvantum 2023	Oppfylingsgrad 2023	Endring avtalt kvantum
Agurk	1 285	104 %	1 954	106 %	52 %
Aspargesbønner	1 105	144 %	458	127 %	- 59 %
Blomkål	2 925	101 %	2 001	97 %	-32 %
Erter	3 498	113 %	3 064	93 %	- 12 %
Gulrot gul skive	130	100 %	420	104 %	223 %
Gulrot oransje skive	3 100	91 %	3 180	95 %	3 %
Gulrot oransje stor	5 185	89 %	5 380	82 %	4 %
Hodekål	3 163	78 %	3 506	57 %	11 %
Kålrot	1 335	91 %	1 265	65 %	-5 %
Pastinakk	255	118 %	90	126 %	-65 %
Purre	603	99 %	605	100 %	0 %
Rosenkål	690	70 %	690	97 %	0 %
Rødbeter	2 081	63 %	1 942	68 %	-7 %
Rødkål	1 033	77 %	1 083	74 %	5 %
Sellerirot	1 330	112 %	1 040	113 %	-22 %
Totalt	25 881		26 678		

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.9.4 Industripotet

Ekstremværet sommeren 2023 førte til avlingssvikt i poteter. Dette gjaldt også poteter som skulle brukes til potetsnacks og pommes frites. Det er også usikkert hvor godt potetene holder seg på lager.

Avlingssvikten har åpnet for at foretak som bearbeider poteter til potetsnacks og pommes frites, kan søke om individuell nedsettelse av tollavgiftssats for den mengden av kontrakten som ikke har blitt oppfylt.

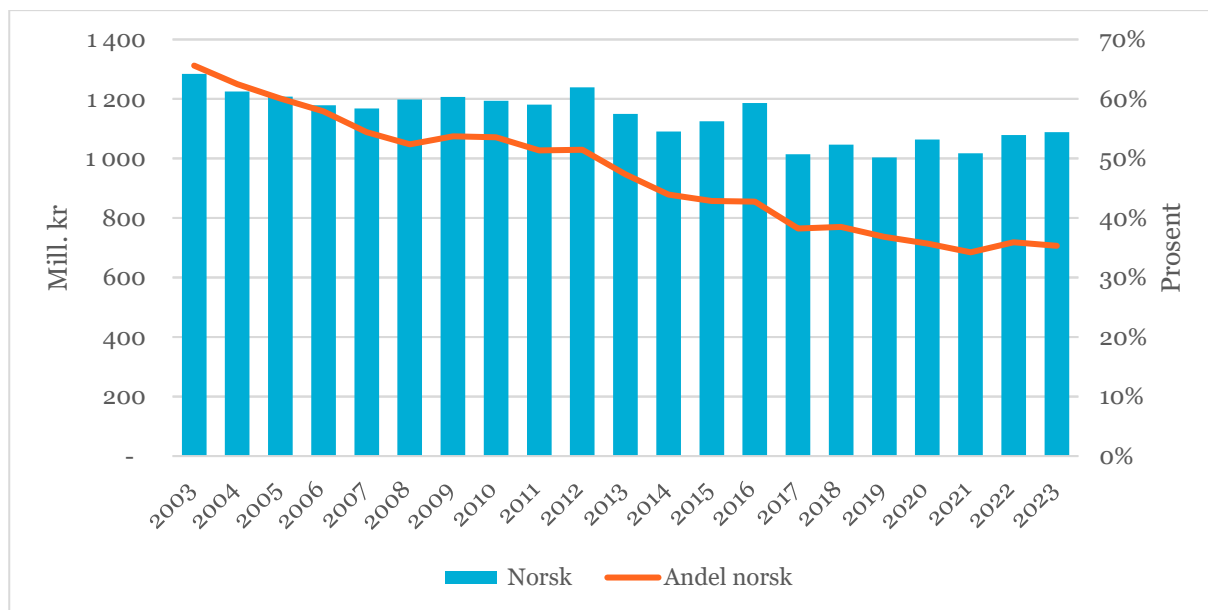
5.10 Stabil norsk produksjon av blomster og planter

Kun en liten andel av produksjonen av blomster og planter foregår på friland i Norge, det aller meste dyrkes i veksthus. Sesongvariasjoner kan forekomme på tross av veksthus teknologien. Varme og sollys ute kan påvirke produksjonen.

Variierende etterspørsel etter blomster og planter gjennom året gjør at det er viktig å planlegge produksjonen godt. Ulike blomster og planter dyrkes i ulike perioder, og det er viktig å få avsetning for disse spesialproduktene innenfor perioden. Dette gjelder blant annet julestjerner og andre typiske juleplanter. Når julehøytiden er over, er etterspørselen borte.

Norsk produksjon er forholdsvis stabil, og det produseres mange ulike blomster og planter. Av grønne potteplanter har eføy, pletter i luften og vindublad vært av de største produksjonene i flere år. Når det gjelder blomstrende potteplanter, er påskelilje, julestjerne og ildtopp blant de største. I tillegg er det stor produksjon av hageblomster til blomsterkasser og bed.

Figur 43 viser at produksjonen av blomster i gartnerier i Norge, målt i verdi, er redusert fra 2003 og frem til i dag. Norskandelen av total omsetning var 35 prosent i 2023. Til sammenligning var andelen på 66 prosent i 2003. Anslaget for 2023 viser en forholdsvis stabil norsk produksjon, målt i verdi.

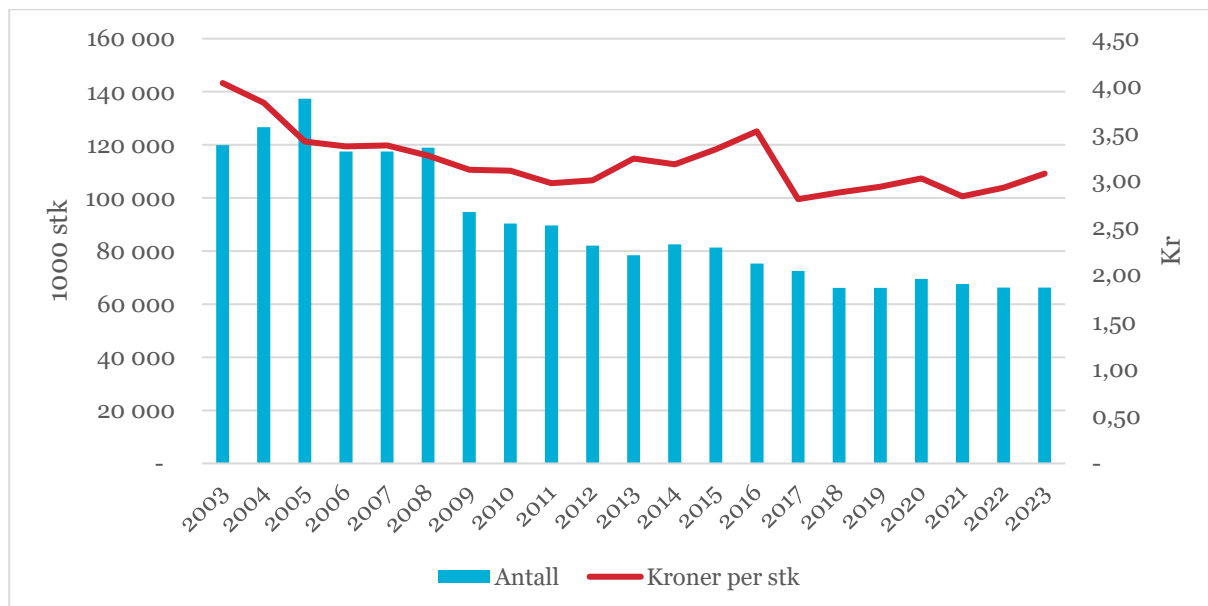
Figur 43: Norsk produksjon (blomster i gartnerier) målt i verdi og andel norsk av total omsetning, 2003–2023. Mill. kr og prosent

Kilde: SSB og NIBIO (2024)

5.10.1 Stabil produksjon av snittblomster

Produksjonen av snittblomster har stabilisert seg etter en jevn nedgang over flere år. Prisene har falt betydelig over tid, men hadde et lite oppsving i 2023.

Figur 44 viser at prisen på snittblomster var høyest i 2003. I 2023 er prisen på kr 3,07 per stykk, det høyeste siden 2016.

Figur 44: Norsk produksjon og pris på snittblomster, 2003–2023. 1000 stk. og kr

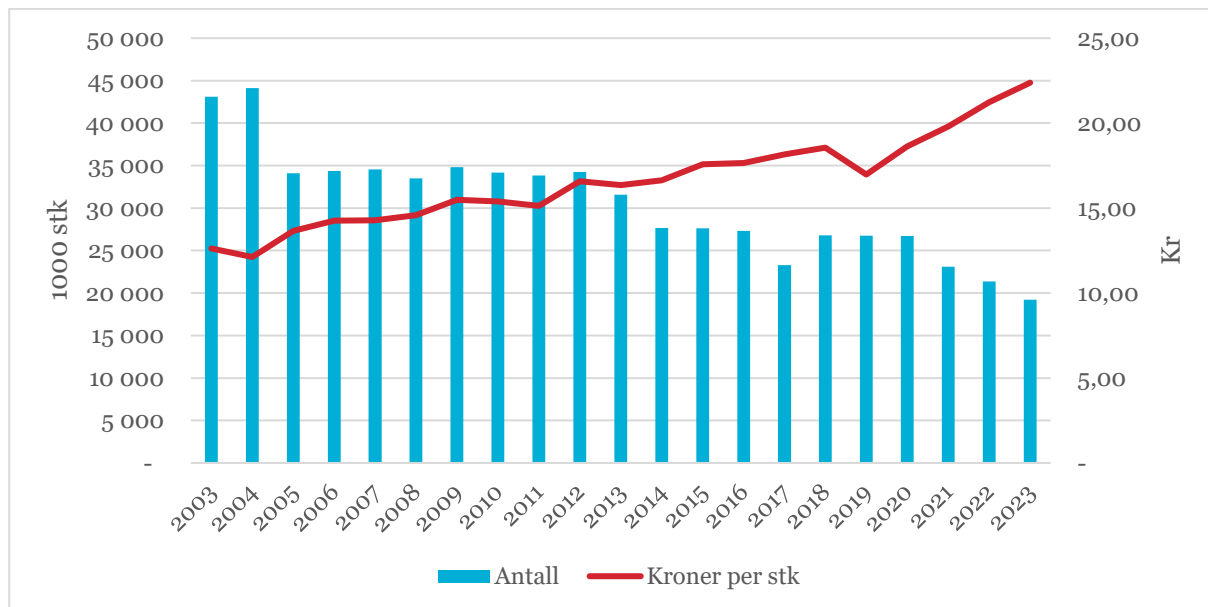
Kilde: NIBIO (2024)

5.10.2 Økt stykkpris på blomstrende potteplanter

Fra 2003 og fram til 2017 ble produksjonen av blomstrende potteplanter nesten halvert. Rekordene var i 2004 med i overkant av 44 mill. blomstrende potteplanter.

Figur 45 viser at antall produserte planter økte i 2018–2020. Foreløpige tall for 2022 og anslag for 2023 viser en reduksjon i produksjonen.

Stykkprisen på plantene økte fra kr 12,63 per stykk i 2003 til kr 19,80 per stykk i 2021. For 2022 og 2023 er det antatt en pris på henholdsvis kr 21,23 og kr 22,38 per stykk.

Figur 45: Norsk produksjon og pris på blomstrende potteplanter, 2003–2023. 1000 stk. og kr

Kilde: NIBIO (2024)

5.10.3 Verdikvoter for import fra EU

Norge har gitt EU verdikvoter for import av en rekke planter og blomster. Kvotene betegnes som førstemann-til-mølla kvoter. De administreres av tollvesenet og fordeles fortløpende til importører som fyller retningslinjene på importtidspunktet. Når kvotene er oppbrukt, må det igjen betales ordinær tollavgiftssats ved innførsel.

Tabell 20: Oversikt over kvoter, kvotestørrelser og varenummer i tolltariffen

Kvote	Kvotestørrelse	Varenummer	Utnyttelse 2023 (%)
Blomstrende potteplanter*)	20 mill. kroner	06.02.9043 06.02.9044	100%
Grønne potteplanter	7 mill. kroner	2/6/9031	100%
Gress på rull	4 mill. kroner	2/6/9091	0%

*) En del planter er unntatt

6 Bearbeidede jordbruksvarer

I 2023 ble det utbetalt 161 mill. kroner i RÅK-tilskudd for salg av 104 300 tonn RÅK-varer. I denne produksjonen ble det brukt ca. 32 950 tonn tilskuddsberettigede råvarer, en økning på 19 prosent fra 2022.

Det ble importert 623 862 tonn RÅK-varer i 2023, 11 prosent mindre enn året før. Verdien var på 22,1 mrd. kroner, en økning på 17 prosent.

Det ble eksportert 68 971 tonn RÅK-varer til en verdi av 4,7 mrd. kroner. Det var 3 prosent mindre enn i 2022, målt i mengde, men verdien økte med 19 prosent.

Den svake krona har styrket konkurranseevnen til norsk RÅK-industri.

6.1 Om RÅK-ordningen

EØS-avtalens protokoll 3 åpner for at medlemsland kan bruke tollavgiftssatser og prisnedskrivning for å utjevne prisforskjellene på jordbruksråvarer, når disse brukes i produksjon av definerte bearbeidede jordbruksvarer (RÅK-varer), som pizza og sjokolade. Man kan gi tilskudd dersom tollavgiftssatsen ikke er tilstrekkelig til å kompensere for at norske jordbruksråvarer er dyrere enn tilsvarende råvare i EU.

Norsk RÅK-industri er en vesentlig avtaker av norskproduserte jordbruksråvarer.

RÅK-tilskuddet for den enkelte ferdigvaren er avhengig av andelen tilskuddsberettigede råvarer i produktet. Utbetalt tilskudd til hver ferdigvare bestemmes av omsatt mengde og tilskuddssatsen for råvaren. Søknadene om RÅK-tilskudd gir en oversikt over norsk produksjon og råvareforbruk for den delen av RÅK-industrien som mottar tilskudd. I 2023 var det 46 bedrifter som hadde registrert én eller flere resepter innenfor ordningen. Av disse fikk 43 bedrifter utbetalt tilskudd på til sammen 161,5 mill. kroner.

Tabell 21 gir oversikt over de viktigste RÅK-varene i Norge. Vi har delt RÅK-varene inn i varegrupper og knyttet disse gruppene til tollposisjon eller varenummer i tolltariffen. RÅK-varer omtalt som «non-food artikler», som for eksempel skinn, hår, dyrefôr og tobakk, er ikke tatt med.

Tabell 21: Varegrupper som benyttes i senere omtaler, med tolltariffens varenummer

Varegruppe	Tollposisjon/varenummer i tolltariffen
Smaksatt yoghurt	04.03.2030/2040/2091
Melkebaserte drikkevarer, syrnet/usyrnet	04.03.9001/9002, 22.02.9920
Sukkervarer, pastiller og drops	17.04 og 21.06.9047/9048
Sjokolade i pakninger over 2 kg	18.06.2090
Sjokolade	18.06.3100,-3200,-9010
Barnemat og morsmelkerstatning	19.01.1010, -1090, 20.07.1001, -1007-8, 21.04.2001
Deiger	19.01.2092
Pizza	19.01.2097 og 19.05.9010/9021/9022
Osteerstatninger	19.01.9091
Pasta og lignende	19.02.1100/1900/2091/2099/3001/3009/4000
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	19.04.1098/2010/2090
Knekkebrød	19.05.1000
Øvrig bakverk	19.05.2000/3200/4000/9032/9033/9034/9092/9093/9098
Søte kjeks og småkaker	19.05.3100
Kaker	19.05.9031
Brød og brødvarer	19.05.9091
Syltetøy/pulp	20.07.9902-9909
Sauser	21.03 utenom 21.03.1000
Supper	21.04 utenom 21.04.2001
Spise-is	21.05
Andre næringsmidler	21.06 utenom 21.06.1002, 1003, 9031, 9047, 9048, 9094, 9095
Mineralvann	22.02 utenom 22.02.9920
Øl	22.03
Modifisert stivelse	35.05 utenom 35.05.2000
Andre RÅK-varer	04.03.2020, 07.10.4090, 15.17.9091, 15.17.9097, 17.02.5010, 18.06.1000, 18.06.2011, 18.06.9021, 18.06.9022, 18.06.9091, 18.06.9092, 18.06.9099, 19.01.2010, 19.01.2091, 19.01.2098, 19.01.9010, 19.01.9098, 19.03.0000, 19.04.1010, 19.04.1091, 19.04.3000, 19.04.9020, 19.04.9090, 20.02.9010, 20.02.9090, 20.04.1010, 20.04.1020, 20.04.9020, 20.05.2010, 20.05.2020, 20.06.0031, 20.08.1110, 20.08.1191, 20.08.9903, 21.02.1010, 21.02.1020, 21.02.1090, 21.02.2020, 21.02.3000, 22.09.0000, 35.01.1000, 35.01.9010, 35.01.9020

6.2 Redusert importmengde

I 2023 ble det importert 623 862 tonn RÅK-varer, 11 prosent mindre enn året før. Verdien av importen var på 22,1 mrd. kroner, en økning på 17 prosent. Når vi trekker fra tall for mineralvann og øl, var nedgangen i mengde på 3 prosent, mens importverdien økte med 21 prosent.

Importen av sjokolade og pizza økte, mens det ble importert mindre mineralvann, øl, brød og brødvarer, sauser, modifisert stivelse og «andre næringsmidler».

Tabell 22 viser importerte mengder RÅK-varer, og tabell 23 viser importverdien. Grensehandel er ikke inkludert. Kategorien «andre næringsmidler», består av kosttilskudd og næringsmidler til fremstilling av drikkevarer for eksempel.

Tabell 22: Importert mengde av utvalgte RÅK-varer, 2021–2023. Tonn

Varegruppe	2021	2022	2023	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	3 692	3 549	3 275	-8 %
Melkebaserte drikkevarer	5 184	6 046	6 076	0 %
Sukkervarer	30 519	29 869	30 074	1 %
Sjokolade i pakninger over 2 kg	5 409	6 616	7 034	6 %
Sjokolade	19 762	20 301	20 675	2 %
Barnemat og morsmelkerstatning	3 487	3 215	2 980	-7 %
Deiger	14 243	14 504	14 552	0 %
Pizza	13 518	14 934	15 225	2 %
Osteerstatninger	1 682	1 718	1 360	-21 %
Pasta og lignende	32 912	34 515	34 383	0 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	14 346	12 934	12 317	-5 %
Knekkebrød	11 308	10 642	10 389	-2 %
Øvrig bakverk	38 557	37 551	36 013	-4 %
Søte kjeks og småkaker	13 676	14 101	13 058	-7 %
Kaker	10 691	11 421	11 262	-1 %
Brød og brødvarer	55 148	51 956	49 399	-5 %
Syltetøy/pulp	2 953	2 806	2 730	-3 %
Sauser	37 936	38 154	36 828	-3 %
Supper	1 756	1 745	1 753	0 %
Spise-is	4 845	4 743	4 016	-15 %
Andre næringsmidler	44 571	44 046	42 076	-4 %
Mineralvann	211 839	220 187	181 093	-18 %
Øl	63 173	53 449	33 503	-37 %
Modifisert stivelse	4 941	6 928	4 829	-30 %
Andre RÅK-varer	53 749	51 164	48 962	-4 %
Totalt utvalg	699 896	697 093	623 862	-11 %
Totalt utvalgt, unntatt mineralvann og øl	424 884	423 457	409 266	-3 %

Kilde: SSB

Tabell 23: Importverdien av utvalgte RÅK-varer, 2021–2023. 1000 kr

Varegruppe	2021	2022	2023	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	137 705	147 655	161 065	9 %
Melkebaserte drikkevarer	154 719	173 861	219 992	27 %
Sukkervarer	1 695 990	1 653 781	2 091 438	26 %
Sjokolade i pakninger over 2 kg	188 825	249 216	338 872	36 %
Sjokolade	1 535 699	1 676 062	2 039 681	22 %
Barnemat og morsmelkerstatning	173 532	172 138	196 963	14 %
Deiger	325 271	377 895	466 422	23 %
Pizza	450 657	525 169	725 955	38 %
Osteerstatninger	63 919	74 890	76 073	2 %
Pasta og lignende	643 443	786 880	959 768	22 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	478 932	474 127	562 383	19 %
Knekkebrød	290 930	310 462	380 412	23 %
Øvrig bakverk	1 256 020	1 356 386	1 618 129	19 %
Søte kjeks og småkaker	442 728	486 773	596 696	23 %
Kaker	445 989	539 057	650 570	21 %
Brød og brødvarer	1 045 270	1 107 536	1 357 324	23 %
Syltetøy/pulp	97 332	101 327	117 230	16 %
Sauser	1 237 895	1 335 193	1 583 407	19 %
Supper	66 441	69 935	86 018	23 %
Spise-is	308 158	360 460	309 081	-14 %
Andre næringsmidler	1 936 799	2 115 162	2 394 750	13 %
Mineralvann	2 622 053	2 913 298	2 927 792	0 %
Øl	496 472	484 353	452 893	-6 %
Modifisert stivelse	50 559	93 866	109 787	17 %
Andre RÅK-varer	1 296 649	1 371 418	1 719 828	25 %
Totalt utvalg	17 441 988	18 956 902	22 142 530	17 %
Totalt utvalgt, unntatt mineralvann og øl	14 323 463	15 559 251	18 761 845	21 %

Kilde: SSB

6.3 Konkurransesituasjonen for råvarene

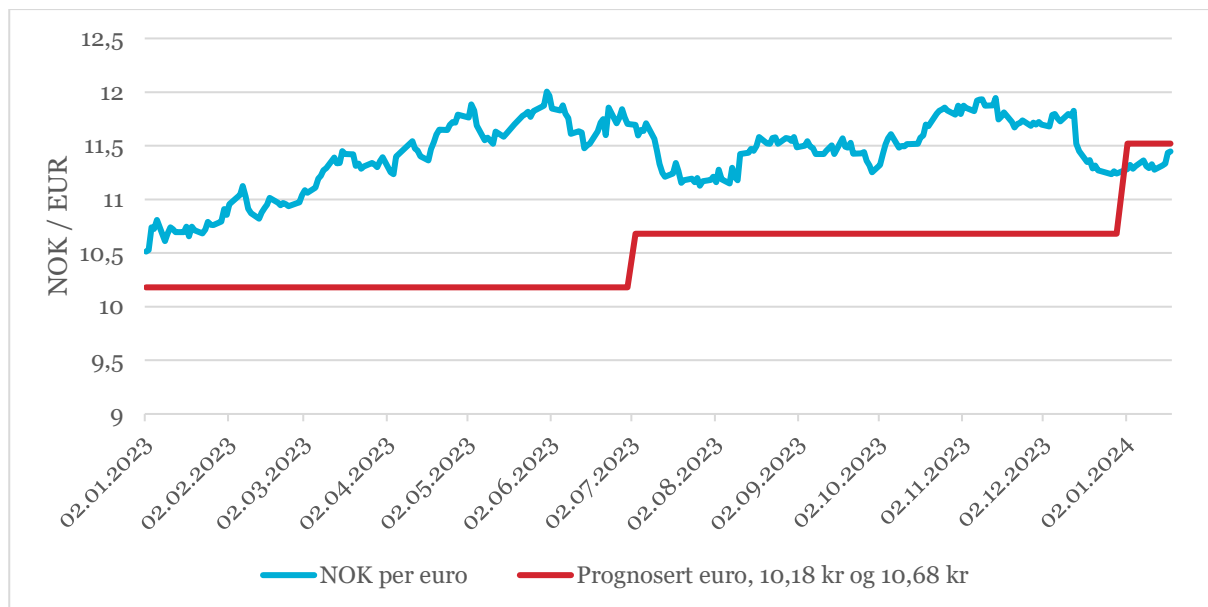
Prisutviklingen er ofte ulik i Norge og på verdensmarkedet. Norske priser er relativt stabile og fastsettes gjerne én eller to ganger i året. Internasjonale råvarepriser varierer i større grad gjennom året.

Tilskuddssatsene fastsettes normalt en gang i året med virkning fra 1. januar. På grunn av store endringer i utenlandske råvarepriser og svekket kronkurs, ble satsene i tillegg endret med virkning fra 1. juli 2023. De fleste tilskuddssatsene økte. For melkepulver og råvarer av egg var prisbildet annerledes, det var derfor ikke grunnlag for å bruke tilskudd som virkemiddel. Norske priser for disse råvarene, var lavere enn prisene i EU tillagt tollavgiftssats.

Fra 1. juli 2023 ble det også gjennomført en endring i modellen for fastsetting av satsene for melkepulver. Nå har vi kun én representativ råvare for helmelkpulver, istedenfor flere som er differensiert ut fra fettinnhold. Endringen kom fordi modellene som estimerte prisene i utregningen ikke var i samsvar med det faktiske behovet for råvarepriskompensasjon. Den nye råvaren heter «hmelkpulver 20 – 42 %» og tilskuddssatsen er den samme enten man benytter melkepulver med 20 eller 42 prosent fett. Skummetmelkpulver, yoghurtpulver og mysepulver er opprettholdt som egne råvarer med egne tilskuddssatser.

Prognosert valutakurs inngår også i vurderingen av tilskuddssatsene og forventet valutakurs beregnes etter informasjon og prognoser fra Nordea og DNB. Kursen som ble lagt til grunn for satsene fra 1. januar, var kr 10,18 per euro. Ved endringen fra 1. juli ble prognosert valutakurs oppdatert til kr 10,68 per euro. Krona var svakere enn prognosert gjennom hele året. Gjennomsnittlig valutakurs var kr 11,42 per euro. Den svake krona har styrket konkurransevnen til norsk RÅK-industri.

Figur 46 viser utviklingen i faktisk og prognosert valutakurs.

Figur 46: Faktisk valutakurs og prognosert valutakurs brukt ved fastsettelse av tilskuddssatser, 2023. NOK per euro

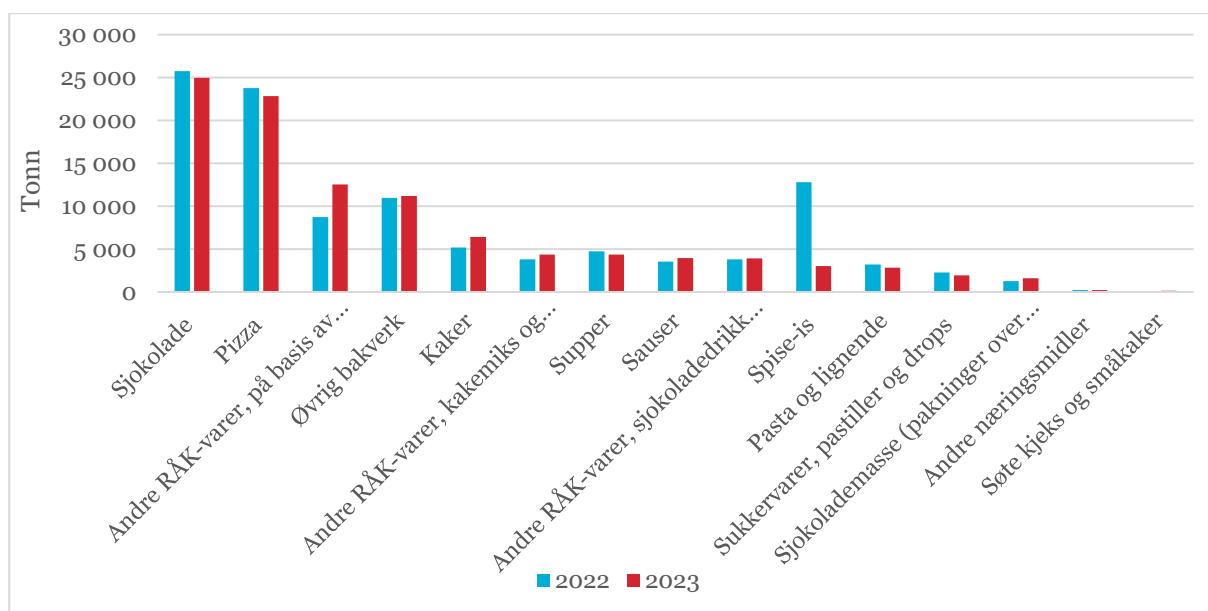
Kilde: DNB, Nordea og Landbruksdirektoratet

6.4 Norsk produksjon av RÅK-varer

Fra 1. januar 2023 ble vareomfanget i tilskuddsordningen utvidet. Vaniljesaus, vaniljekrem og rømmedressing ble inkludert i ferdigvaregruppen «andre RÅK-varer». Mengden det er søkt om tilskudd for innenfor denne gruppen, er doblet sammenlignet med 2022. Vi ser også en økning for sauser og supper, i tillegg til bakevarer. Mengden pizza det er søkt om tilskudd for, er redusert med 4 prosent. Det er også søkt om mindre tilskudd for sjokolade, pasta og sukkervarer.

I 2023 ble det utbetalt vel 161 mill. kroner i RÅK-tilskudd for salg av 104 300 tonn RÅK-varer. Utbetalingene i 2022 var på 187 mill. kroner for salg av 106 600 tonn. At utbetalingene har falt, på tross av økt råvareforbruk, henger i hovedsak sammen med endringer i tilskuddssatser.

Figur 47 viser utviklingen i mengde ferdigvarer det ble søkt om tilskudd for i 2022 og 2023, sortert etter søknadsmengde innenfor hver ferdigvaregruppe i 2023.

Figur 47: Mengde ferdigvarer i RÅK-ordningen det er søkt om tilskudd til, 2022 og 2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Tabell 24 er sortert etter omsatt mengde innenfor hver ferdigvaregruppe, og viser videre utbetaling og ferdigvaregruppens andel av total utbetaling.

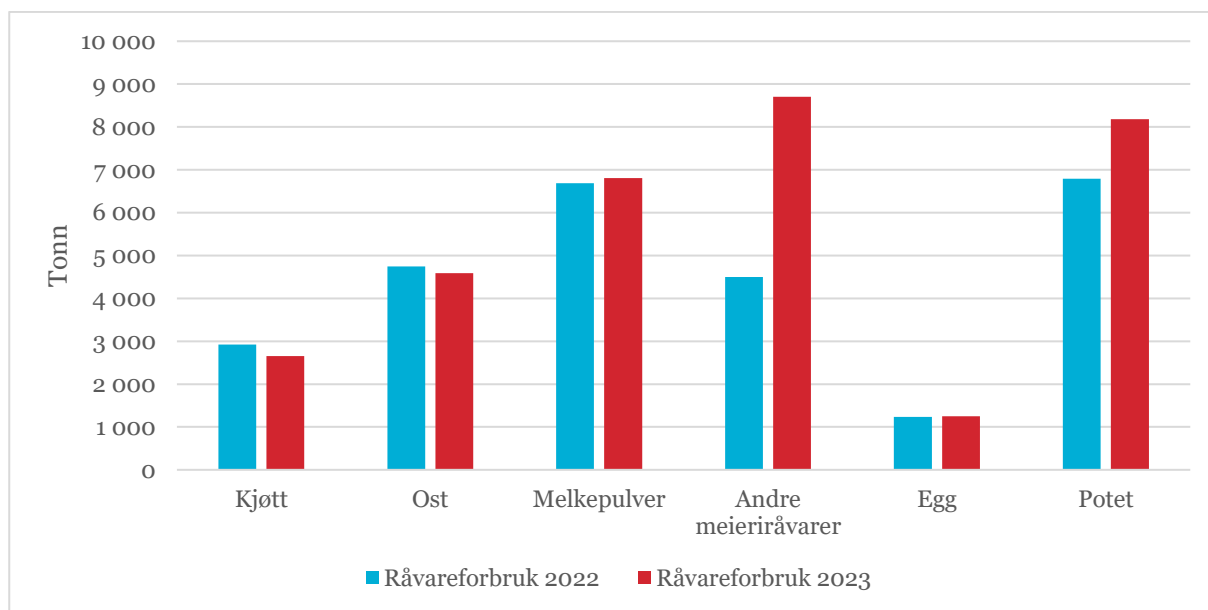
Tabell 24: Omsatt mengde per ferdigvaregruppe, tilskuddsutbetalinger og utbetalingens andel av total utbetaling, 2023

Ferdigvaregruppe	Omsatt mengde, tonn	Utbetaling, 1000 kr	Andel av utbetaling, %
Sjokolade	24 966	5 756	3,6 %
Pizza	22 831	82 677	51,2 %
Andre RÅK varer, på basis av meieriråvarer	12 529	33 288	20,6 %
Øvrig bakverk	11 188	10 162	6,3 %
Kaker	6 415	1 905	1,2 %
Andre RÅK-varer, kakemiks og blanding til bakeri	4 366	1 591	1,0 %
Supper	4 357	11 394	7,1 %
Sauser	3 961	5 432	3,4 %
Andre RÅK-varer, sjokoladedrikk og -pålegg	3 930	4 340	2,7 %
Spise-is	3 012	299	0,2 %
Pasta og lignende	2 818	4 041	2,5 %
Sukkervarer, pastiller og drops	1 943	204	0,1 %
Sjokolademasse (sjokolade-pakninger over 2 kg)	1 597	79	0,0 %
Andre næringsmidler	232	249	0,2 %
Søte kjeks og småkaker	129	66	0,0 %
Totalt	104 273	161 482	100 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

I produksjonen av ferdigvarene er det utbetalt tilskudd for bruk av 32 925 tonn tilskuddsberettigede råvarer, opp fra 27 600 tonn i 2022. Dette er en økning på 19 prosent.

Figur 48 viser råvareforbruk i produksjon av norske RÅK-varer som det ble søkt om PNS for i 2022 og 2023 per råvaregruppe. Figur 49 viser utbetalinger i mill. kr.

Figur 48: Råvareforbruk til PNS i 2022 og 2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

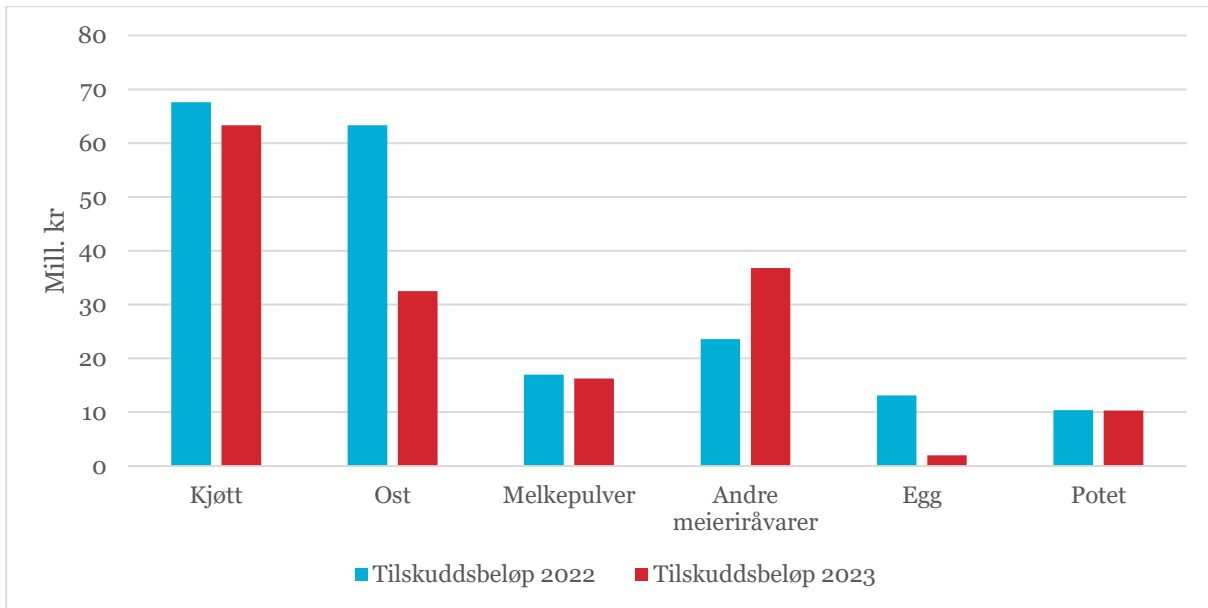
Som følge av lave eller ingen tilskuddssatser, har utbetalingene til bruk av melkepulver og egg blitt vesentlig redusert fra 2022 til 2023. Utbetalingene til melkepulver sank vesentlig fra 2021 til 2022, og holdt seg lave også i 2023. Råvaregruppen «Andre meieriråvarer» omfatter blant annet flytende melk, fløte, yoghurt og rømme. Denne varegruppen viser økt råvareforbruk og økt tilskudd, som følge av utvidet vareomfang.

Tabell 25: Utbetalt tilskudd per råvaregruppe og utvalgte råvarer, utbetalingens andel av total utbetaling, samt råvareforbruket, 2023. Tonn, kroner og prosent

Råvaregruppe og utvalgte råvarer	Råvareforbruk, tonn	Utbetaling, 1000 kr	Andel av utbetaling, %
Meieri sum	20 838	85 856	53 %
Modnet ost og fast formet ost	4 587	32 463	20 %
Melkepulver*	7 089	16 522	10 %
Andre meieriråvarer	9 162	36 872	23 %
Egg	1 250	2 000	1 %
Heleggmasse	1 016	1 394	1 %
Potet	8 185	10 327	6 %
Potet, ubearbeidet	6 330	4 939	3 %
Kjøtt sum	2 652	63 299	39 %
Storfekjøtt	1 764	61 263	38 %
Andre kjøttråvarer	888	2 035	1 %
Sum	32 925	161 482	100 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

* Skummetmelkepulver, melkepulver 20 %, -28 %, -35 og -42 %, også til iskrem.

Figur 49: Tilskuddsutbetalinger til PNS, 2022 og 2023. Mill. kr

Kilde: Landbruksdirektoratet

6.5 Økt eksportverdi av RÅK-varer

Eksporten av RÅK-varer var 3 prosent lavere i 2023 enn i 2022, målt i mengde. Verdien av eksporten økte med 19 prosent. Supper og buljonger, sjokolademasse og sjokolade i pakninger over 2 kg, og gruppen «andre RÅK-varer» er det eksportert mest av.

Totalt ble det eksportert 68 971 tonn RÅK-varer til en verdi av 4,7 mrd. kroner. Når vi ser bort fra eksporten av øl og mineralvann har eksportmengden økt med fire prosent, og verdien økt med 19 prosent.

Tabell 26 og tabell 27 presenterer eksportstatistikk for utvalget av RÅK-varer.

Tabell 26: Eksportert mengde av utvalgte RÅK-varer i perioden 2021–2023. Tonn

Varegruppe	2021	2022	2023	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	0	0	2	>200 %
Melkebaserte drikkevarer	29	49	775	> %
Sukkervarer	822	1 086	811	-25 %
Sjokolade i pakninger over 2 kg	1 149	1 068	1 673	57 %
Sjokolade	4 260	5 067	4 746	-6 %
Barnemat og morsmelkerstatning	24	32	17	-48 %
Deiger	28	48	47	-2 %
Pizza	3 329	3 924	3 870	-1 %
Osteerstatninger	1	25	2	-91 %
Pasta og lignende	68	84	82	-1 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	142	270	228	-16 %
Knekkebrød	2 358	2 417	2 092	-13 %
Øvrig bakverk	3 750	5 747	6 030	5 %
Søte kjeks og småkaker	136	152	272	79 %
Kaker	658	1 074	923	-14 %
Brød og brødvarer	1 595	2 378	2 205	-7 %
Syltetøy/pulp	37	31	18	-44 %
Sauser	1 525	2 379	2 058	-14 %
Supper	857	746	1 034	39 %
Spise-is	526	761	542	-29 %
Andre næringsmidler	13 261	14 315	15 040	5 %
Mineralvann	20 820	21 710	18 480	-15 %
Øl	4 403	5 627	4 704	-16 %
Modifisert stivelse	19	16	90	>200 %
Andre RÅK-varer	2 634	2 450	3 232	32 %
Totalt utvalg	62 432	71 457	68 971	-3 %
Totalt utvalgt, unntatt mineralvann og øl	37 209	44 121	45 787	4 %

Kilde: SSB

Tabell 27: Eksportverdien av utvalgte RÅK-varer, 2021–2023, verdi i 1000 kr

Varegruppe	2021	2022	2023	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	2	1	83	0 %
Melkebaserte drikkevarer	1 196	1 947	30 356	>200%
Sukkervarer	41 147	58 791	58 845	0 %
Sjokolade i pakninger over 2 kg	38 408	36 815	69 615	89 %
Sjokolade	198 351	259 618	348 970	34 %
Barnemat og morsmelkerstatning	2 248	2 136	1 402	-34 %
Deiger	991	1 503	1 673	11 %
Pizza	103 974	132 396	155 541	17 %
Osteerstatninger	18	590	59	-90 %
Pasta og lignende	9 963	11 775	10 058	-15 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	4 825	15 341	13 473	-12 %
Knekkebrød	180 137	187 386	185 950	-1 %
Øvrig bakverk	127 581	229 989	283 859	23 %
Søte kjeks og småkaker	6 215	8 440	12 799	52 %
Kaker	24 032	40 833	43 510	7 %
Brød og brødvarer	28 571	49 649	54 222	9 %
Syltetøy/pulp	1 188	1 252	911	-27 %
Sauser	93 482	155 800	162 421	4 %
Supper	50 208	42 827	71 235	66 %
Spise-is	97 943	142 633	97 096	-32 %
Andre næringsmidler	2 137 704	2 300 911	2 736 532	19 %
Mineralvann	92 245	91 089	100 834	11 %
Øl	90 018	97 910	92 941	-5 %
Modifisert stivelse	359	439	1 642	>200 %
Andre RÅK-varer	99 041	108 381	184 164	70 %
Totalt utvalg	3 429 850	3 978 457	4 718 193	19 %
Totalt utvalgt, unntatt mineralvann og øl	3 247 587	3 789 457	4 524 419	19 %

Kilde: SSB

6.6 Markedsvurderinger for norske RÅK-varer

Vi vil her se nærmere på markedssituasjonen og importkonkurransen for norske RÅK-varer, blant annet for norskprodusert sjokolade, pizza og bakervarer. Dette er varegrupper med betydelig norsk produksjon, og omfattende bruk av norske råvarer. Konkurransen fra importerte ferdigvarer er stor. Samtidig er eksporten av norske RÅK-varer begrenset.

6.6.1 Økt import og eksport av sjokolade

Melkepulver er en viktig innsatsfaktor i norsk produksjon av sjokolade, og det brukes svært mye norsk melk. Prisen på skummetmelkpulver har i 2023 vært vesentlig lavere i EU enn i Norge. Tilskuddssatsen for denne råvaren var kr 10 per kg første halvår og kr 10,70 per kg i andre halvår. Fetere melkepulver fra EU har vært priset høyere, det var derfor ikke grunnlag for tilskuddssats i 2023. Totalt sett har meierivarer som brukes i sjokolade hatt råvarepriskompensasjon.

Det ble importert 7 034 tonn sjokolademasse og sjokolade i pakninger over 2 kg til en verdi av 339 mill. kroner i 2023. Importmengden og verdien har økt med henholdsvis 6 og 36 prosent fra 2022. 78 prosent av importen kom fra Belgia, Litauen og Tyskland.

Importen av annen sjokolade i plate, stang eller løsvekt, økte også i 2023, til omtrent 20 700 tonn. Fra 2018 har importmengden økt med 4 prosent årlig. I 2023 var økningen på 2 prosent, mens verdiøkningen var på 22 prosent. Den største økningen finner vi for sjokoladeplater uten fyll, med en økning på 24 prosent, mens importen av småsjokolader, som f.eks. konfekt, går ned. Omtrent halvparten av sjokoladeimporten kom fra Sverige, Litauen og Tyskland.

Markedet for norsk sjokolade er relativt stabilt når vi ser på mengden det søkes om RÅK-tilskudd for. Totalt ble det søkt om tilskudd for 1 597 tonn sjokolademasse og sjokolade i pakninger over 2 kg, i tillegg til 24 966 tonn annen sjokolade i løsvekt, plate eller stang. Omsetningen av norskprodusert sjokolade for disse to gruppene, var noe lavere i 2023 enn året før. I 2023 ble 51 prosent av det norske markedet dekket av importert sjokolade, mot 49 prosent i 2022.

Totalt ble det eksportert rundt 1 673 tonn sjokolademasse og sjokolade i pakninger over 2 kg. Verdien av denne eksporten var i underkant av 70 mill. kroner i 2023. Eksportmengden økte med 57 prosent, mens eksportverdien økte med 89 prosent. Eksporten til Belgia økte kraftig med over 200 prosent, mens eksporten til Litauen økte med 45 prosent. Eksport til Sverige har blitt redusert med 43 prosent fra 2022 til 2023.

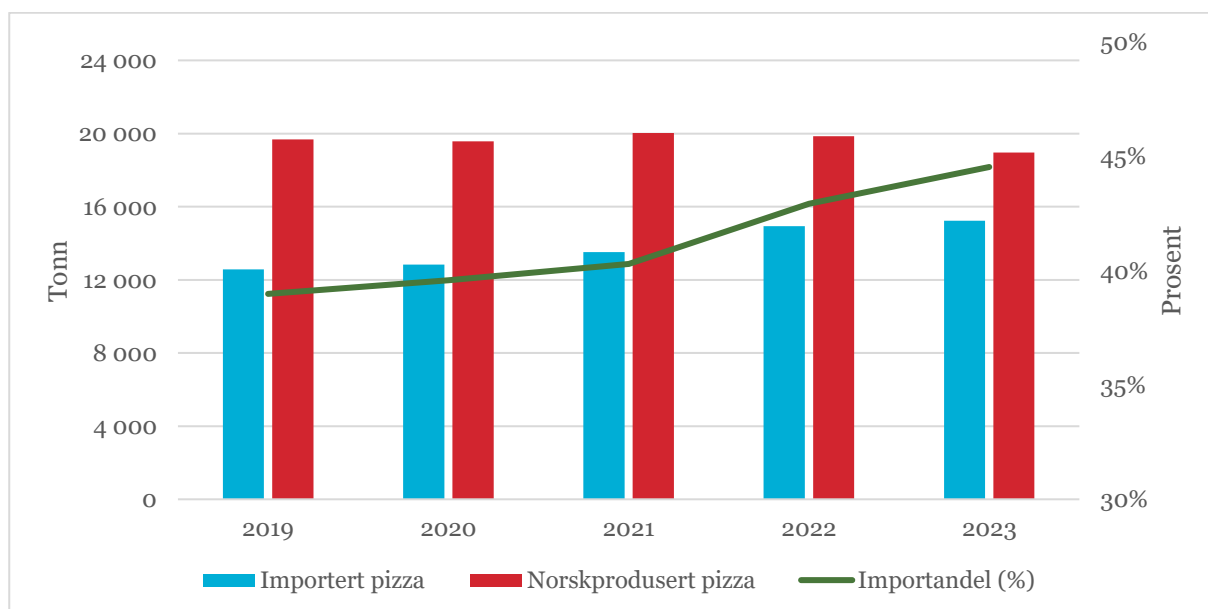
For annen sjokolade har eksportert mengde hatt en nedadgående trend det siste året, etter betydelig økning under pandemien i 2022. I 2023 ble eksporten av sjokolade redusert med 6 prosent fra 5 067 tonn til 4 746 tonn, sammenlignet med 2022. Eksportverdien økte med 34 prosent.

6.6.2 Redusert norsk produksjon og stabil eksport av pizza

Pizza som RÅK-vare forbinder vi i hovedsak med frossen pizza, med eller uten kjøtt. Ost er en råvare som inngår i en typisk pizza, i tillegg til hvetemel, tomatsaus, løk og urter. Ost har hatt høyere pris enn normalt i EU, og tilskuddssatsen for modnet ost til industri var i første halvår 2023 på kr 4,40 per kg, mens den ble økt i andre halvår til kr 7,60 per kg. Norsk produksjon av pizza har gått ned 4 prosent fra 2022.

I 2023 ble 45 prosent av det norske pizza-markedet dekket av import, mot 43 prosent i 2022. Dermed taper norskprodusert pizza markedsandeler til importert pizza. Det ble importert 15 225 tonn pizza til en verdi av 726 mill. kroner. Det er en økning på 2 prosent i mengde og 38 prosent i verdi, sammenlignet med året før.

Figur 50 viser utviklingen i salg av norskprodusert og importert pizza i det norske markedet i perioden 2019 til 2023.

Figur 50: Norsk produksjon og import av pizza solgt i Norge, 2019–2023. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet, SSB

At importverdien har økt, kan forklares med at de fleste råvareprisene internasjonalt har gått opp. De norske råvareprisene har også økt, men ikke like mye som i utlandet.

Eksporten av pizza og pizzabunner var i 2023 på 3 870 tonn. Mengden har gått tilbake med 1 prosent fra 2022 til 2023. Eksportverdien utgjorde i 2023 omtrent 155 mill. kr og har økt med 17 prosent fra 2022. 94 prosent av eksporten gikk til Finland og Sverige.

6.6.3 Nedgang i import av osteerstatninger

Med osteerstatninger menes produkter som framstår som et alternativ til ost, hvor melkefett er erstattet, helt eller delvis av plantebasert fett.

Det var en stor nedgang i importen av osteerstatninger i 2023, mens det tidligere har vært små variasjoner fra år til år. I 2023 ble det importert 1 360 tonn osteerstatninger til en verdi av 76 mill. kroner.

6.6.4 Nedgang i import og eksport av bakervarer

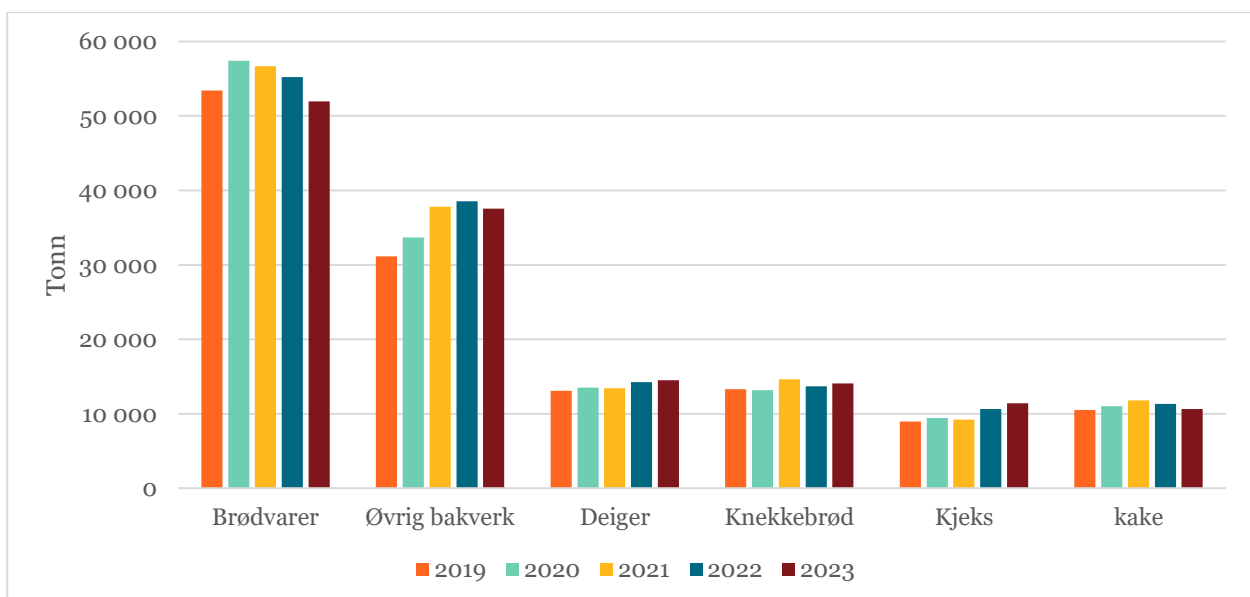
Med bakervarer mener vi varegruppene deiger, knekkebrød, søte kjeks og småkaker, kaker, brød og brødvarer samt øvrig bakverk. Øvrig bakverk inkluderer for eksempel lomper og lefser som er omfattet av tilskuddsordningen.

I RÅK-ordningen utbetales det ikke tilskudd til korn og kornprodukter. Vi har derfor ingen god oversikt over total norsk produksjon av bakervarer. Melet som brukes i produksjon av bakervarer i Norge er i hovedsak en blanding av norsk og importert korn. Norskandelen i melet varierer med de norske kornavlingene, jf. omtale i kapittel 1.

I produksjon av kjeks, kaker og øvrig bakverk, kan det benyttes tilskuddsberettigede råvarer. Det brukes råvarer som poteter, heleggmasse, melkepulver, flak og granulat av potet og flytende melk med mer. «Øvrig bakverk» ble det produsert nesten 11 200 tonn av i 2023, mens det ble søkt om tilskudd for i underkant av 6 500 tonn med «langtidsholdbare kaker».

Det var nedgang i importen av alle kategorier av bakervarer på rundt 4 prosent fra 2022 til 2023. Dette er ikke inkludert pizza, som omtales særskilt. Størst var nedgangen for kjeks, med 7 prosent. Brødvarer er den største kategorien innenfor gruppen bakervarer, her var det en nedgang på 5 prosent. Brødvarer inkluderer blant annet brød, halvstekte rundstykker og baguetter. Dette er varer som inneholder store mengder mel, og som det også er produksjon av i Norge. Det ble i 2023 importert rundt 5 500 tonn mindre brødvarer enn året før.

Utviklingen i import av bakervarer de siste fem årene er vist i figur 51.

Figur 51: Import av bakervarer, 2019–2023. Tonn

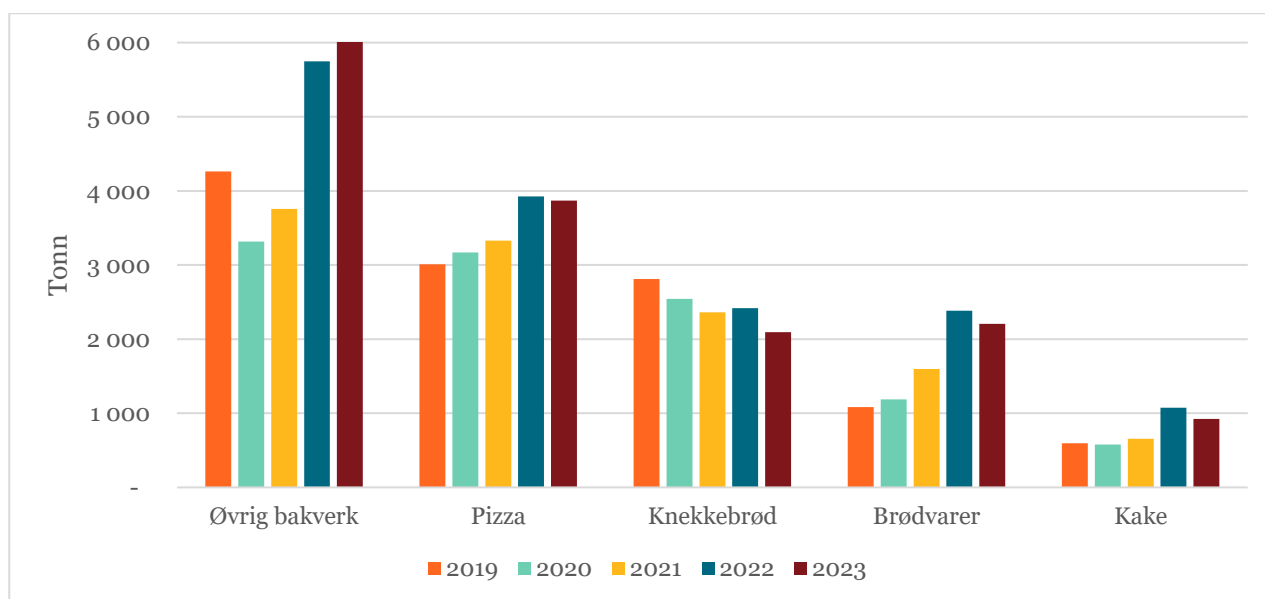
Kilde: SSB

Eksportmengden av brødvarer gikk ned med 7 prosent, men verdien gikk opp med 9 prosent. Det var økning for «øvrig bakverk». Dette er en samlekategori som inneholder varer som vafler, vaffelkjeks, tortillachips, potetsnacks i diverse former, wienerbrød og flatbrød. Eksportmengden av «øvrig bakverk» gikk opp med 5 prosent, mens verdien har steget med 23 prosent fra 2022 til 2023.

Ifølge SSB statistikken for bakevarer, inkludert pizza, har eksporten variert fra år til år, men økte kraftig i 2022. I 2023 ser vi en beskjeden tilbakegang med 2 prosent. Nedgangen kan skyldes økte norske råvarepriser, som for mel er vist i Figur 6 i kapittel 1, sammenlignet med internasjonale råvarepriser. Totalt for varegruppen ble det eksportert rundt 15 439 tonn, til en verdi av 738 mill. kroner i 2023.

En del av eksporten var knyttet til ordningen med tollager og innenlands bearbeiding av landbruksvarer. Det blir i disse ordningene midlertidig innført råvarer til Norge, for produksjon av ferdigvarer som skal omsettes på det utenlandske markedet.

Utviklingen i eksportmengde for de ulike varegruppene er vist i figur 52.

Figur 52: Eksport av øvrig bakverk, pizza, knekkebrød, brødvarer og kaker, 2019–2023. Tonn

Kilde: SSB

7 Skog

I 2023 ble det solgt 11,12 mill. kubikkmeter norsk tømmer. Dette var 0,51 mill. kubikkmeter mindre enn i rekordåret 2022, en nedgang på 4,6 prosent.

Bruttoverdien for skogeier var 6 mrd. kroner, en økning på 3 prosent. Økningen skyldes rekordhøye priser på grunn av redusert utbud av tømmer på verdensmarkedet.

I 2023 eksporterte skogbruket 1,98 mill. kubikkmeter sagtømmer og 1,81 mill. kubikkmeter massevirke av gran og furu. Sverige var det største mottakerlandet.

Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi på 20 mrd. kroner, 1 mrd. kroner mindre enn i 2022.

7.1 Skogressursen i Norge

Skogressursen i Norge øker for hvert år og har aldri vært større enn i dag. Stående volum passerte én mrd. kubikkmeter i 2023.

Økningen skyldes at tilveksten er større enn avvirkningen. I perioden 2018–2022 var den gjennomsnittlige årlige tilveksten på om lag 24 mill. kubikkmeter. Gjennomsnittlig avvirkning for salg til industri i samme periode var 11,1 mill. kubikkmeter per år.

Det har vært høy aktivitet med planting etter hogst, og planting på nye arealer i kyststrøkene i årene etter andre verdenskrig og frem til om lag 1990. Dette bidro til mye ungskog med stor vekst.

Tilveksten var på sitt aller høyeste i 2015 med om lag 26 mill. kubikkmeter. Nedgangen etter 2015 kan knyttes til redusert skogkulturaktivitet i årene etter 1990 og økende andel gammel skog som har mindre tilvekst. Avskoging til andre formål enn skogbruk fører også til redusert tilvekst. Det er ofte de mest produktive skogarealene som avskoges for nedbyggings- eller jordbruksformål.

Den nyttbare tilveksten gjør det mulig å øke avvirkningen fra dagens nivå på 11 mill. kubikkmeter opp mot 15–17 mill. kubikkmeter per år. Dette gjelder særlig for lauvskog og delvis for furu. For gran er mulighetene mindre, særlig på Østlandet.

7.2 Markedet for tømmer og tre-produkter

Tømmer og tre-produkter er handelsvarer uten norsk tollbeskyttelse. Norsk skog- og trenæring er derfor direkte påvirket av endringer og hendelser i det internasjonale markedet. Barkbilleskader i Nord-Amerika og Europa, stopp av eksport fra Russland og krigen i Ukraina har forårsaket et redusert utbud av tømmer. Dette er med på å endre råvarestrømmene over hele verden. Les mer i Landbruksdirektoratets rapport *Omverdenen til norsk landbruk*.

Endringer i inflasjon, rentenivå, byggeaktivitet, energipriser og produksjonskapasitet i skogindustrien påvirker også markedet. Ifølge Boligprodusentene falt nybolig-salget med 32 prosent fra 2022 til 2023. Samtidig melder Treindustrien at eksporten av trelast økte med 7,9 prosent. Trelastproduksjonen i Norge gikk likevel noe ned. Markedet for tremasse falt betydelig, det samme gjorde prisene.

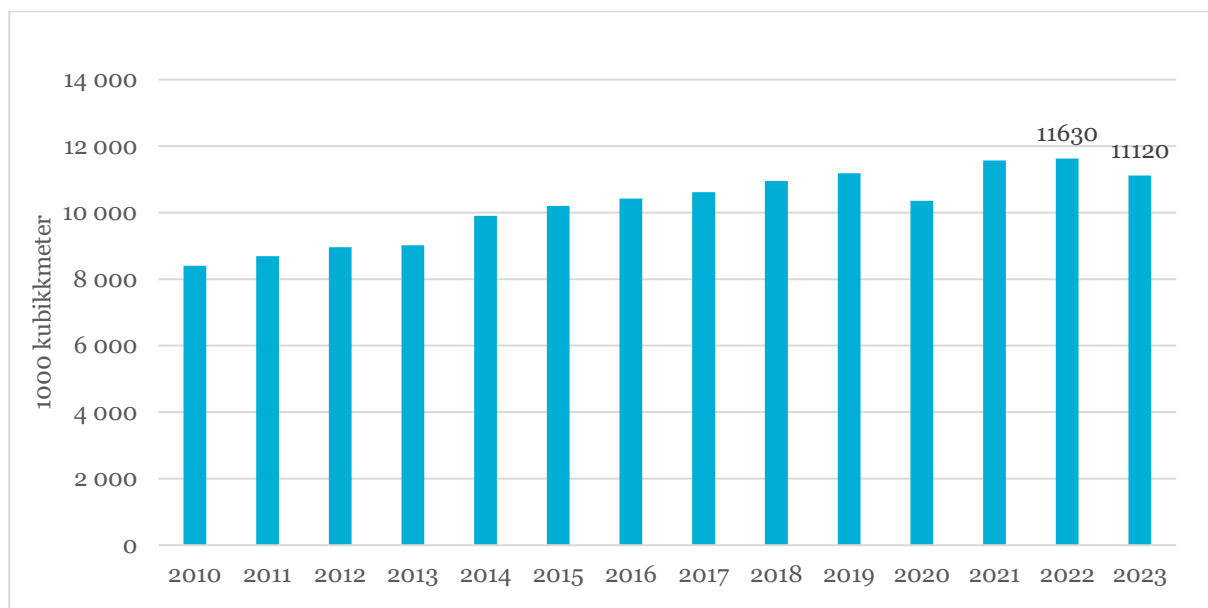
Energivirkeprisene drives opp på grunn av stopp i leveranser av naturgass fra Russland til Europa. Energivirkeprisen bidrar videre til å presse opp prisene på sagtømmer og massevirke. Dette er en ny og spesiell situasjon da energivirkeprisen vanligvis har vært langt lavere enn prisen på sagtømmer og massevirke.

7.2.1 Noe redusert avvirkning, men høye priser

I 2023 var avvirkningen i Norge på 11,12 mill. kubikkmeter. Dette er 0,51 mill. kubikkmeter mindre enn i 2022, som var et rekordår. Gran utgjorde 73,9 prosent, furu 23,4 prosent og lauv-trær 2,7 prosent av avvirkningen. Denne fordelingen er omtrent som i 2022.

Nedgangen skjer til tross for høye tømmerpriser. Årsakene til nedgangen kan derfor ikke knyttes til pris, men heller til hogstkapasitet, vær- og føreforhold, tilgjengelighet til skogen eller andre forhold.

Figur 53 viser utviklingen i avvirkning over tid.

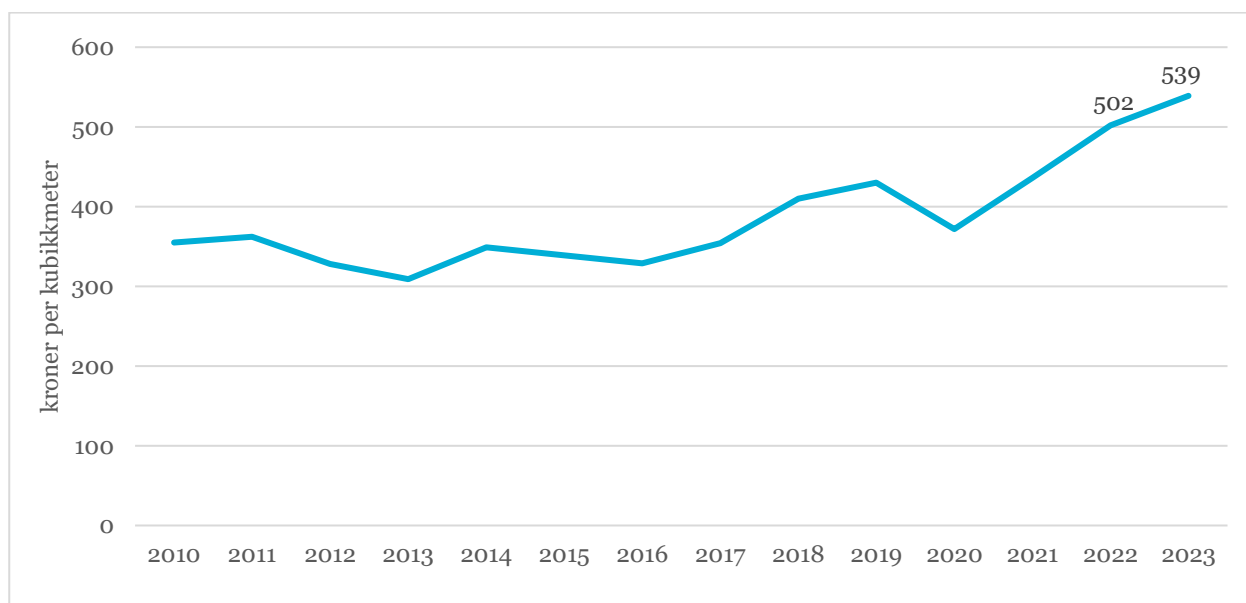
Figur 53: Avvirkning (sagtømmer, massevirke og vrak), 2010–2023. 1000 kubikkmeter

Kilde: Landbruksdirektoratet

Gjennomsnittlig tømmerpris til skogeier for sagtømmer og massevirke var i 2023 på kr 539 per kubikkmeter mot kr 502 i 2022. Dette er et rekordhøyt prisnivå. Om man regner om nominelle tømmerpriser til 2023-kroner, må man tilbake til 2007 for å finne tilsvarende priser.

Den høye prisen i 2023 kan i hovedsak forklares av et redusert utbud av tømmer på markedet som ga stor konkurranse i norsk og utenlandsk industri for å skaffe seg virke.

Figur 54 viser prisutviklingen siden 2010.

Figur 54: Utvikling i gjennomsnittlig tømmerpris for sagtømmer og massevirke, 2010–2023. Kr per kubikkmeter

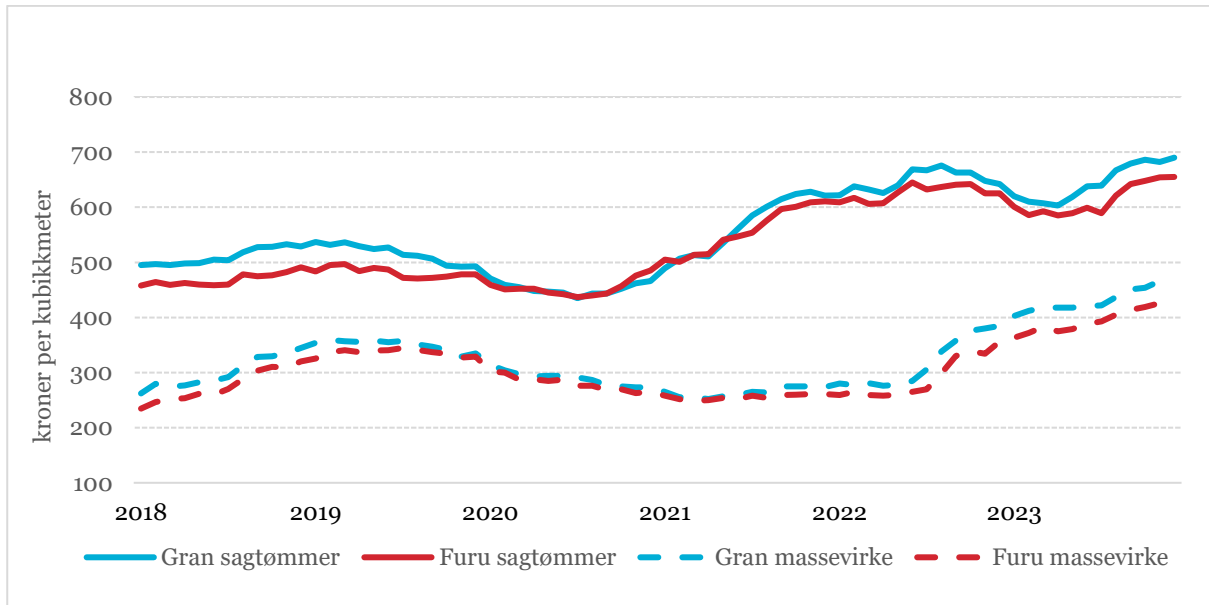
Kilde: Landbruksdirektoratet

Sagtømmerandelen i den norske avvirkningen var på 55,7 prosent i 2023, det var 2,7 prosent mindre enn året før. En høy massevirkepris er et initiativ til å hogge skog med høy massevirkeandel. Dette kan forklare nedgangen i sagtømmerandelen.

Sagtømmerprisene sank noe i første halvår 2023. Dette kan forklares av store lager og et redusert trelastmarked i starten av året. Prisutviklingen i trelastmarkedet var negativ høsten 2023. Økningen i sagtømmerprisen som kom i andre halvår må derfor ses i sammenheng med stor konkurranse blant sagbrukene. 68 prosent av sagtømmeret ble solgt til norsk sagbruksindustri, resten ble eksportert.

Massevirkeprisen økte gjennom hele 2023. Som for sagtømmer, settes dette i sammenheng med at det foregår en posisjonering i kampen om norsk massevirke, både fra norsk og utenlandsk industri. 62,2 prosent av det norske massevirket ble solgt i Norge, resten ble eksportert.

Figur 55 viser utviklingen i priser for sagtømmer og massevirke.

Figur 55: Prisutvikling for sagtømmer og massevirke, 2018–2023. Kr per kubikkmeter

Kilde: Landbruksdirektoratet

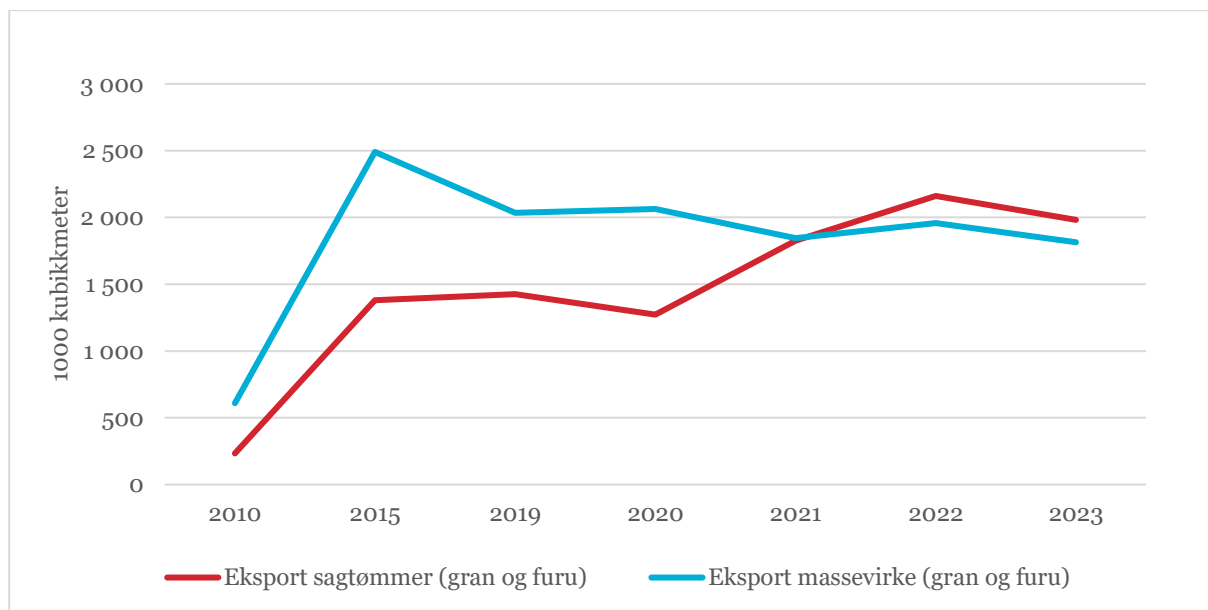
Stor etterspørsel etter energivirke bidrar også til økt pris på massevirke. Trevirke til energiformål brukes i varmeverk. Mye av energiflisa i Nord-Norge brukes også som reduksjonsmiddel i smelteverksindustrien. I Sør-Norge er det, i tillegg til bruken i varmeverkene, en betydelig eksport. Med økende energipriser har markedet for trevirke til energi hatt en god utvikling i 2023.

7.2.2 Eksport og import av tømmer og trebaserte varer

I 2023 ble det eksportert 1,98 mill. kubikkmeter sagtømmer fra gran og furu. Dette er 32 prosent av alt sagtømmer som ble avvirket her i landet i 2023. Sagtømmereksperten sank med 8 prosent i forhold til 2022. Eksporten skjer hovedsakelig til Sverige (52,2 prosent) og Tyskland (27,7 prosent). Sagtømmer-eksporten var, som i 2022, høyere enn massevirke-eksporten.

Det ble eksportert 1,81 mill. kubikkmeter massevirke i 2023. Dette utgjør 38 prosent av alt massevirke som ble avvirket. 75 prosent av eksportert massevirke er furu. Dette er et sortiment som ikke foredles i Norge per i dag. 97 prosent av det eksporterte massevirkevolumet går til Sverige.

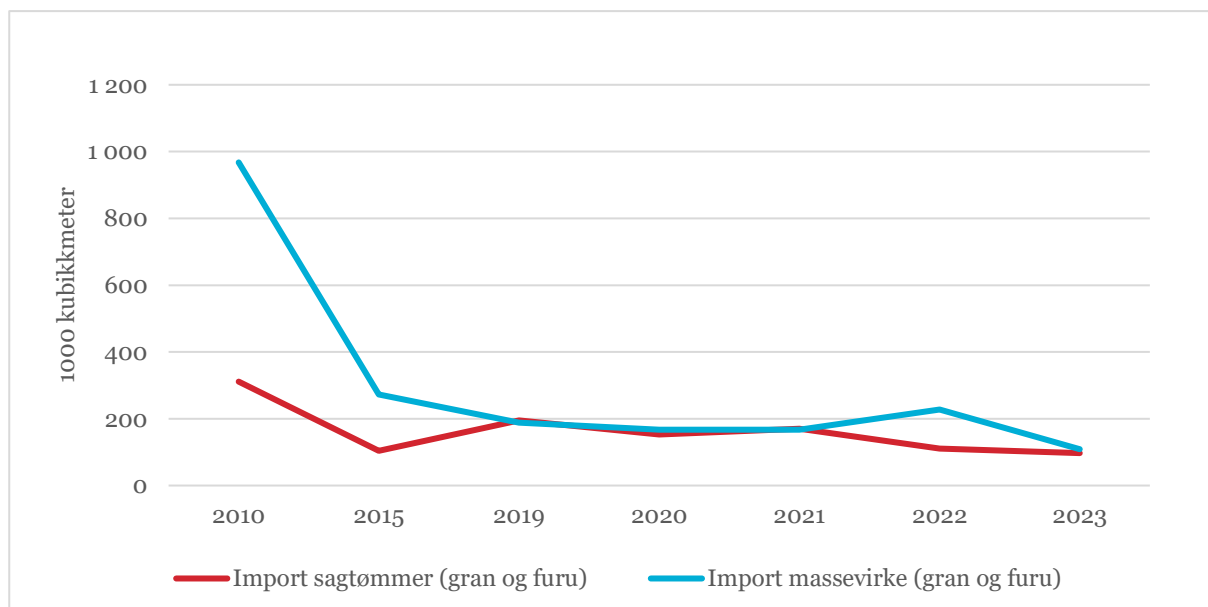
Figur 56 viser eksportert mengde av sagtømmer og massevirke av gran og furu.

Figur 56: Eksportert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu, 2010–2023. 1000 kubikkmeter

Kilde: SSB

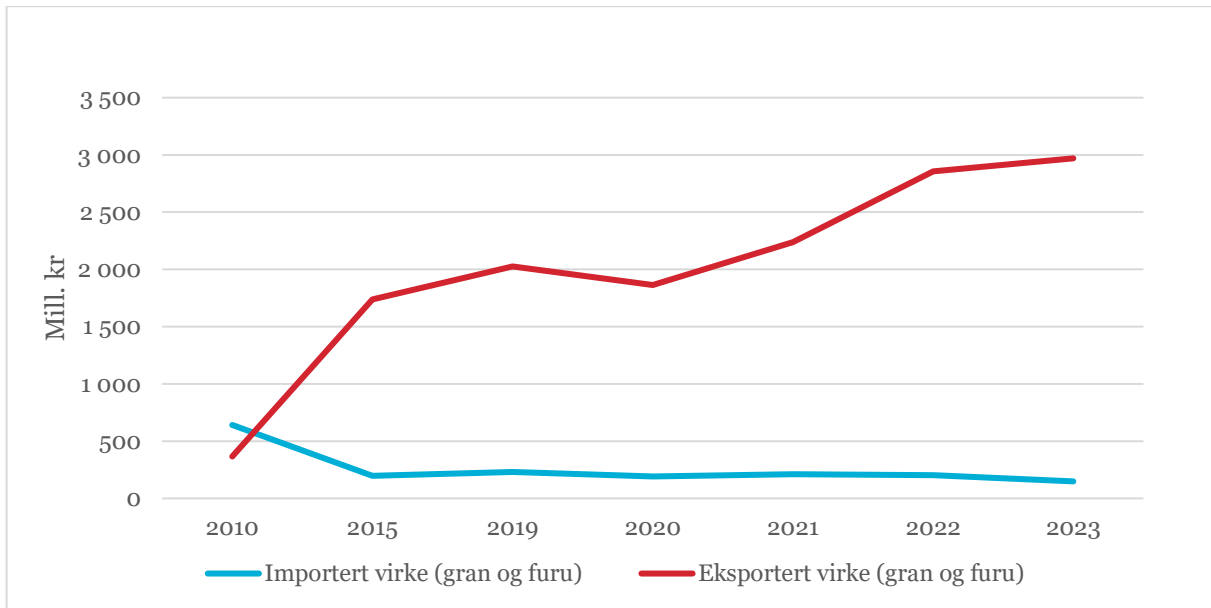
I 2023 ble det importert 97 000 kubikkmeter sagtømmer og 109 000 kubikkmeter massevirke. Dette ble importert fra Sverige.

Figur 57: Importert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu. 1000 kubikkmeter.

Kilde: SSB

Samla eksportverdi av norsk tømmer av gran og furu var i 2023 på 2,97 mrd. kroner. Dette er en økning på 4 prosent fra året før.

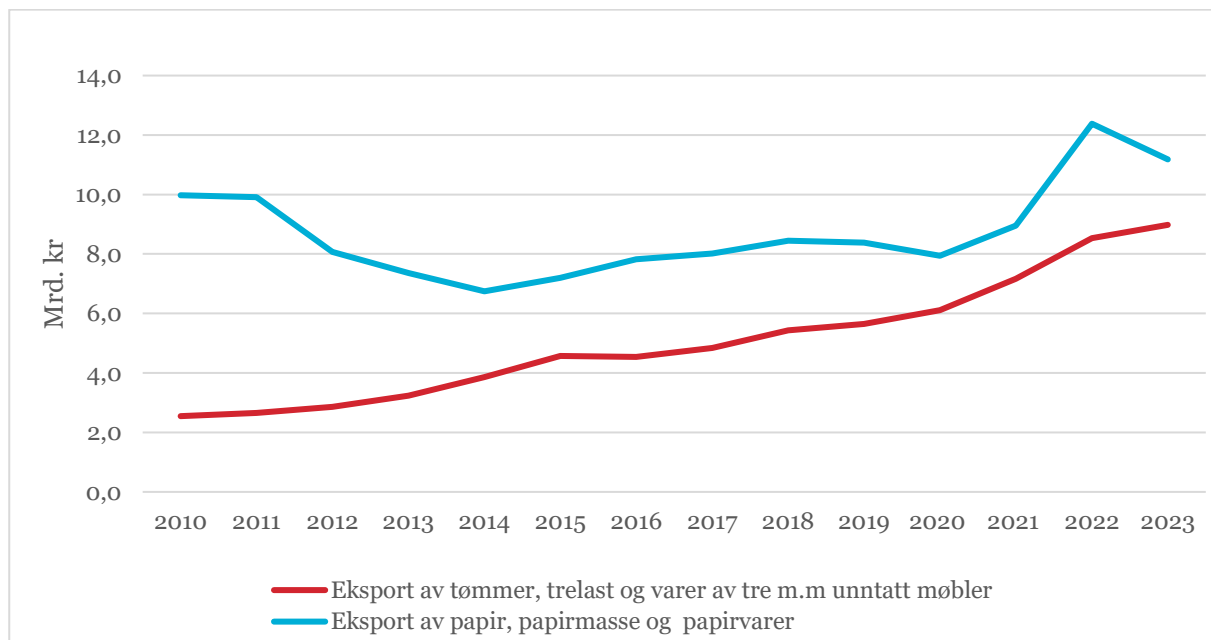

Figur 58: Verdi av eksportert og importert virke av gran og furu, 2010–2023.

Kilde: SSB

Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi av 20,2 mrd. kroner i 2023. Eksportverdien var 3,5 prosent mindre enn i 2022.

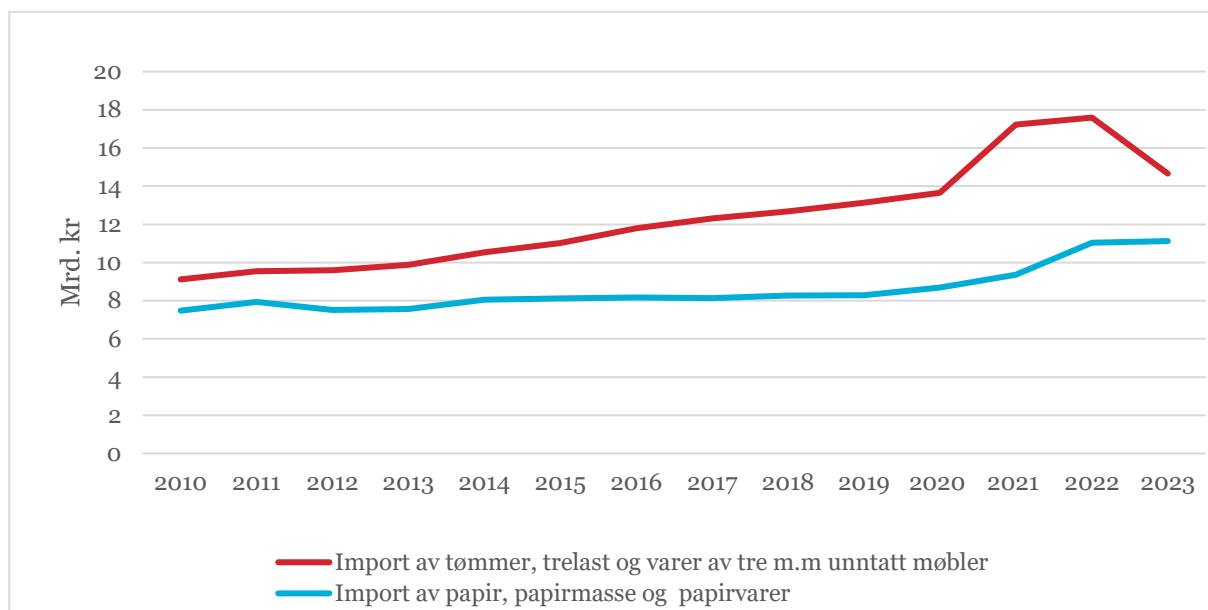
Verdien av eksportert tømmer, trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2023 på neste 9 mrd. kroner, en økning på 5 prosent. Eksportverdien av papir, papirmasse og papirvarer var i 2023 nær 11,2 mrd. Dette er 1,2 mrd. kroner mindre enn i 2022.

Figur 59: Eksport av tømmer, trelast og varer av tre m.m. (unntatt møbler) og papir, papirmasse og papirvarer, 2010–2023. Mrd. kr

Kilde: SSB

Verdien av importert tømmer, trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2023 på 14,7 mrd. kroner, ned 17 prosent fra 2022. Verdien av importert papir, papirmasse og papirvarer var på 11,1 mrd. kroner i 2023 (figur 60).

Figur 60: Importverdi av tømmer, trelast og varer av tre m.m. (unntatt møbler) og papir, papirmasse og papirvarer, 2010-2023. Mrd. kr

Kilde: SSB

7.2.3 Markedet framover

Det er stor usikkerhet i det europeiske markedet for tømmer og trebaserte produkter ved inngangen til 2024.

Konkurransen om tømmer i skogindustrien i Europa er stor, og utviklingen i norske tømmerpriser gjenspeiler i liten grad prisutviklingen på trebaserte produkter som trelast og tremasse. Landbruksdirektoratet mener det derfor er usikkert hvor lenge en slik situasjon kan vedvare og om det vil skje endringer i produksjonskapasitet i skogindustrien som reduserer etterspørselen, konkurransen om tømmeret og dermed tømmerprisen til skogeier. Samtidig ser vi at høye energipriser kan bidra til fortsatt høye energivirkepriser, slik at prisen på sagtømmer og massevirke til skogeier holder seg høy.

På bakgrunn av dette tror Landbruksdirektoratet at norske tømmerpriser vil holde seg på et høyt nivå, i alle fall på kort sikt.

Våre observasjoner og kommentarer bygger på samtaler med representanter for norske tømmer- og industriaktører.

Referanser

- Animalia. (2023). *Kjøttets tilstand 2023*. Hentet fra <https://www.animalia.no/contentassets/3dce35cde68a47b091097fa8c6ec2dd5/kjottets-tilstand-2023.pdf>
- Landbruksdirektoratet. (2024a). *Kraftfôrstatistikk*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/utvikling-i-jordbruket/kraftforstatistikk>
- Landbruksdirektoratet. (2024b). *Noteringspris fjørfe*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/industri-og-handel/marked-og-pris/priser-og-prisuttak/noteringspris-fjorfe>
- Landbruksdirektoratet. (2024c). *Råvarestatistikk*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/utvikling-i-jordbruket/ravarestatistikk>
- NIBIO. (2024). *Totalkalkylen*. Hentet fra <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/totalkalkylen>
- Nortura. (2023). *Grunnlagsdokument 2. halvår 2023*. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/getfile.php/13433910-1685022832/Totalmarked/Grunnlagsdokument/Grunnlagsokument%20h%C3%B8st%202023.pdf>
- Nortura. (2024). *Totalmarked kjøtt og egg - Prognose*. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/prognose/>
- Opplysningskontoret for Meieriprodukter (OFM), Melk.no. (2024). *Markedstall meieriprodukter 2023*.
- SSB. (2024). *Konsumprisindeksen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/list/kpi>
- Tine SA Norsk melkeråvare. (2024a, januar). Landsprognose for leveranse av kumjøl, januar.
- Tine SA Norsk melkeråvare. (2024b, januar). Landsprognose for leveranse av geitmjøl, januar.
- Tine SA Årsrapporter. (2005–2023).
- Veterinærinstituttet. (2023). *Fugleinfluensa hos fjørfe i Norge*. Hentet fra <https://www.vetinst.no/dyr/fjorfe/hoypatogen-fugleinfluensa-h5-pavist-i-norsk-fjorfebesetning>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 56, 7701 Steinkjer

BESØKSADRESSE:
Innspurten 11D, 0663 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
